

לבו נר נבה

מאפילה לאורה
משעבוד לגאולה

הגדת התשובה
והגאולה
במשנת חנ"א וממשיכי
דרכו

מעשה ברבי הייא הגדול ורבי שמעון בן חלפתא היו מהלכים בבקעת ארבל השכם בבוקר וראו קרן אור ראשונה של שחר שבקע אורה. אמר: כך היא גאולתם של ישראל, בתחילה קמעא קמעא, ככל שהיא [הזריחה וכמוהו הגאולה] מתקדמת היא גדלה והולכת. (ירושלמי ברכות א, ה"א)

נכתב ונערך בחסדי השי"ת עלינו

חודש הגאולה תשע"ט

לפרטים והערות:

8436092@gmail.com | 055-678-56-47

ניתן להשיג עוד חוברות וספרים רבים בנושא ההודיה, אהבה לה' ושלוש בית. וכן את הספר לקנות בית בקלות וכשמחה, כחינם במייל, או מודפס בתשלום בטלפון הנ"ל.

ניתן לקבל במייל עלון ובו מאמר חודשי בנושא ההודיה לה' באופן כללי, וכן עלון חודשי ובו הודיה לה' על גאולתנו. וכן גליון חודשי 'נחלת ה' – על מעלת ארץ ישראל המיועד לבני תורה. וכן את הספר 'בחר ה' בציון' ממנו לקחנו הרבה מהחומר.

החוברת יוצאת לאור לע"נ

מאות רבות מישראל שנהרגו בשואה

תהי נפשם צרורה בצרור החיים

יהי רצון שנזכה, שנשמותיהם יעלו לפני כסא הכבוד ויעוררו רחמים על כלל ישראל, לעשות תשובה שלמה כללית ופרטית, ויקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ לארצנו, ונזכה לגאולה שלמה במהרה אמן.

עימוד כריכה ושערים

☎ 050-412-452-4

✉ Kesetgraf@gmail.com

לפני גאולה יש תשובה

כדברי הגמ' (סנהדרין צו, ב):

"הקב"ה מעמיד להם מלך

שגזרותיו קשות כהמן

וישראל עושים תשובה ומחזירים למוטב"

ונגאלים.

וכאן הבן שואל:

מלך קשה כהמן – זדאי היה

למה דדין מן המהדדין,

ישראל עושים תשובה

לא מצאנו?

תשובה נפלאה תמצא בחוברת

קדיאה נעימה ומועילה.

מתוך הספר + לקנות בית בקלות ובשמחה.

RABBI Z. N. GOLDBERG

Abbad Bedetz & Bies Horaa'h "Hayashar Vehatov"
Member Of Supreme Rabbinical Court

הרב זלמן נחמיה גולדברג

אב"ד ברי"ץ וכ"ת והרא"ה לויני ממענות "הישר הטוב"
חבר בית הדין הרבני הגדול

ב"ה: ח"י באייר לג בעומר

הנני בזה לשבח חיבור שחיבר

תלמיד חכם מובהק הרב יהודה טאוב שליט"א

שחיבר תורת הגאולה על פי הגר"א.

יתן הקב"ה שנוזכה כולנו לגאולה שלמה,

ונשמח כולנו.

בברכה

זלמן נחמיה גולדברג

תוכן ענינים

- 5..... גדולי ישראל הרואים בימינו אתחלתא דגאולה
- 13..... פתח דבר
- 15..... הבהרה חשובה

17 ..... פרק א' - ישיבה המביאה גאולה

- א. חידושו הגדול של הגר"א | ב. סערת אליהו | ג. קום התהלך בארץ | ד. איתערותא דלתתא | ה. המחלוקת הגדולה | ו. לעשות בדרך הטבע

25 ..... פרק ב' - זכור ימות עולם

- א. אילו עלו בחומה | ב. החטא שמונע את הגאולה | ג. מצווה לעלות בחומה | ד. עד שתחפץ | ה. פתחי לי רעיתי | ו. דברי הרב עובדיה יוסף זצ"ל | ז. סר פחד השבועות | ח. קול דודי דופק - ר' יהודה הלוי | ט. סיכום פרקים א-ב

37 ..... פרק ג' - פרשת הגאולה והתשובה

- א. אור עצום בעיניים | ב. פרשת הגאולה | ג. היכן התשובה | ד. פרשת התשובה בספר יחזקאל | ה. תשובה וגאולה - מחלוקת ר"א ור"י | ו. באור שיטת ר' יהושע | ז. מלך קשה כהמן - בדור האחרון | ח. סיכום הקושיות

47 ..... פרק ד' - הרב יהודה אלקלעי

- א. מולדתו ורבותיו | ב. מסעיו | ג. נבואותיו שהתגשמו | ד. כיצד יזכו לתשובה הכללית? | ה. אור חדש על ציון תאיר | ו. ספריו | ז. גאולה ניסית וגאולה טבעית | ח. שנת ת"ר

60 ..... פרק ה' - תשובה לארץ ישראל

- א. שתי תשובות הן | ב. ושבנו בנים לגבולם | ג. ותשובתו הרמתה | ד. התשובה של אחרית הימים | ה. כי עין בעין ראינו | ו. תשובה המועילה לבנים | ז. שובי אלי ואשובה אליכם | ח. תשובה אחר תשובה | ט. סיכום הדברים

71 ..... פרק ו' - תשובה על חטא הגלות

- א. באור חדש למושג תשובה | ב. הגאולה תלויה בחמדה | ג. לתקן את עון המאיסה | ד. תכלית הכוסף | ה. תשובה על עוון הגלות

76 ..... פרק ז' - ישראל עושים תשובה

א. מלך קשה כהמן | ב. תיקון שלא היה מימות עולם | ג. דור שכולו זכאי | ד. מקור דברי הגר"א | ה. כי בא מועד | ו. גאולה על ידי חילונים | ז. ועמך כולם צדיקים | ח. כוחה העצום של לימוד זכות | ט. לנשק מי שבשם ישראל יכונה | י. מתי הארץ מחבבת עוברי עבירה | יא. ארץ ישראל - ללא מצוות

89..... פרק ח' - תשובה בין פקידה לזכירה

א. שני שלבים בגאולה | ב. גאולת מצרים | ג. גאולת בית שני | וכך הוא בגאולתנו האחרונה | ד. המימד הנסי בהצרת בלפור | ה. שתי תשובות - שתי גאולות | ו. על מה המחלוקת

98..... פרק ט' - סיכום הדברים

א. חשיבות הדברים | ב. ישוב הארץ בימינו | ג. תשובה מאהבה

104 ..... פרק י' - תשובה שהיא גאולה

א. מילת הלב בארץ ישראל | ב. ארץ ישראל נישואין | ג. עבודה מאהבה - בארץ ישראל

110..... פרק י"א - לכו נרננה על הגאולה

א. המזמור שנכתב על גאולתנו | ב. ארבעה חייבים להודות | ג. ארץ פרי למלחה | ד. ויברכם וירבו מאד | ה. התפקיד שלנו

116..... פרק י"ב - שירי ארץ חמדה

א. מנהגו של החרדים | ב. גאולה באהבה | ג. רשימת שירים לפי א-ב

121..... פרק י"ג - גאולה תתנו לארץ - הלכה למעשה

א. המלחמה בצפון | ב. לחזק את הצפון, לא פחות מהשומרון | ג. קנה אדמה בארץ ישראל | ד. פרטים ומידע | ה. הקרקעות ומחירם | ו. תשואה

126 ..... פרק י"ד - מזמור לתודה - מזמור לדור הגאולה

ניצני החזון הנבואי

גדולי ישראל הרואים בימינו אתחלתא דגאולה

רבים מגדולי ישראל ראוי בבנין ובפריחת
הארץ אתחלתא דגאולה, שצריך לשמוח
ולהודות לה' על כך.

הגר"א:

אמר לתלמידיו, עיקר האתחלתא דגאולה תתחיל משנת
ת"ר, על פי האמור בספר הזוהר (וירא קי"ז, א): **בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת
שָׁנִים לְאַלְף הַשְּׁשִׁי יִפְתָּחוּ שַׁעְרֵי הַחֲכָמָה לְמַעַלָּה
וּמַעֲיָנוֹת שֶׁל חֲכָמָה לְמַטָּה, וַיִּתְתְּקוּ הָעוֹלָם לְהַכְנִס
לְשִׁבְעֵי. כְּמוֹ בֶן אָדָם שֶׁמְתַקֵּן בַּיּוֹם שֶׁשִׁי מְכַשְׁמְעָרִיב
הַשְּׁמֶשׁ לְהַכְנִס לְשִׁבְתָּה, אִף כֵּן גַּם, וְסִימָן לְדָבָר (בראשית
ז) בְּשָׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לַחַיִּי נָח וְגו' נִבְקְעוּ כָּל מַעֲיָנוֹת
תְּהוֹם רַבָּה. וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל יָקִים אוֹתָהּ מִן הָעֶפֶר וַיִּזְכֹּר
אוֹתָהּ הַקֶּב"ה, וַיִּמְצָא הַקֶּב"ה אֶצְלָה בְּתוֹךְ הַגְּלוּת.** (כיצד

דבר זה התקיים ראה בהרחבה בפרק ח)

תלמידי הגר"א:

(נתן נטע בן סעדיה (משקלוב) דוד בן ראובן וואלפין חתנו של הגרמ"מ משקלוב.
מרדכי בן אביגדור מינסקר תלמיד הגר"ח מוולוז'ין וראש ישיבה לשעבר במינסק)
כתבו כבר בזמנם בשנת תקצ"ז, במכתב שכתבו לאחר
שבנו את בית הכנסת מנחם ציון: "כי לולא ה' חפץ
בנו לא הראנו את כל אלה, להביאנו אל המנוחה ואל
הנחלה. סימנא מילתא היא אתחלתא דגאולה".

(צילום כת"י של המכתב תלוי בכניסה לביה"כ החורבה).

ר' מנחם מנדל משקלוב זצ"ל:

במכתבו מירושלים לרבני קהילת אמסטרדם בענין בנין החורבה כותב: "בנדון החורבה בפרט אשר היינו מוכרחים להכניס גופינו ומאודינו לפדותה מיד זרים עריצים... ולבל ישימו ח"ו שקוץ משומם, במקום אשר התפללו אבותינו הקדושים האשכנזים.. ובטוחנו למזורזים שכמותם רודפי צדק אשר מעולם, כי יצאו לקראת דברינו בשמחה, כי ברוך ה' כך עלתה בימינו אתחלתא דגאולה". (צילום הכת"י נמצא בספר השיבה לירושלים)

הרב יהודה אלקלעי זצ"ל:

האריך הרבה בספריו שמשנת ת"ר מתחילה האתחלתא דגאולה, כמו שאמרו בגמרא (סנהדרין צט, א) "ימות המשיח... ארבע מאות שנה", לפני האלף השביעי. וסימנך 'בראשית' אותיות ת"ר אשיב - בשנת ת"ר אשיב את שבות עמי.

המלבי"ם:

כתב הגאולה תצמח לאט לאט (אתחלתא דגאולה), אחד מהשלבים הראשונים יהיה הישוב בא"י ברשיון המלכות, קודם ביאת המשיח (מלבי"ם מיכה ד, ח ובמכתבו המפורסם שהובא בספר 'בסופה ובסערה' על הגאון מלבי"ם).

בנו של החפץ חיים הביא משמו:

בשנת תר"ן כשהחלו לגרש את בני ישראל ממוסקבה, נתעוררה אז תנועה גדולה לארצנו הקדושה. באותו פרק קיבלתי מכתב מאבי ז"ל ובו הוא מעירני על ההתעוררות הגדולה בכל פינות עמנו לעלות לארצנו,

ומשער כי הימים ימי עקבתא דמשיחא, וכי פקד ה' את עמו, (פקידה היא לשון אתחלתא דגאולה - ראה בפרק ח') ואפשר שהוא אתחלתא דקיבוץ גלויות, שהוא קודם ביאת המשיח. (מכתבי החפץ חיים עמ' 44)

הגאון ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל:

חתום על מכתב הפותח בזה"ל: "אחד החזיונות מרהיבי הלב שבדורנו הוא בוודאי חזון הישוב הארצישראלי, ההולך ומתקדם בכל ערכיו בשנותיו האחרונות. שלומי אמוני ישראל וודאי צריכים לשמוח על החזון הנהדר שבו אנו רואים אתחלתא דגאולה" (ראה את לשון המכתב כולו בפרק ח').

המשך חכמה:

ועוד רבים מגדולי ישראל (ראה בספר 'חפץ חיים' על התורה פרשת בא, עמ' קא) ראו בהצהרת בלפור אתחלתא דגאולה/פקידה, כשם שבזמן בית שני הייתה הכרזת כורש נחשבת פקידה (ראה בהרחבה בפרק ב' ובפרק ח').

בימי הנהגת רבנותו של הגה"ק בעל 'שם משואל' זצ"ל:

בעת שרעשה הארץ מקול השמועה שעלה זכרוננו לטובה על שולחן ממלכות הארץ, והבטחה ניתן לנו ממלכות ענגלאנד לבחר את ארצנו הקדושה, אז קרא מרן הקדוש לביתו איזה עסקנים חרוצים ואמר אליהם מרן הגה"ק זצ"ל: '... עתה שנתקיים בנו מה שכתוב 'קול דודי דופק פתחי לי' וגו', ונתן בלב ממלכות הארץ לבחר לנו את ארצנו הק', וכמו שנמצא לקצת הראשונים ז"ל שכמו בבית שני נפקדו ישראל על ידי

כורש מלך פרס שהעביר קול בכל מלכותו מי בכם בכל מלכותו מי בכם מכל עמו יהי אלקיו עמו ויעל וגו' - כך תהיה תחילת הגאולה העתידה, שהשי"ת יתן בלב ממלכות הארץ לבחור לנו את נחלתנו. ע"כ חוב קדוש מוטל עלינו להתעורר ג"כ ולהכין את לבבנו אליו ית"ש, ולעשות גם אנחנו מצידנו כפי יכולתנו בחומר וברוח, והגיע העת לגשת אל המלאכה להרבות הישוב בארצנו על פי רוח התורה והמצוה. (אביר הרועים ח"א עמ' ק"ו)

מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל:

דרכי ההשגחה הם רבים ועמוקים ואין בינת אנוש יכולה ומסוגלה להשיגם, אין הדור הזה יכול להבין ולחדור לסוד החזון משום מה זכה דוקא הוא לגאולה וישועה, ודאי שלא צדקתנו ויושר דרכינו הכריעו את הכף, אבל הקב"ה צפה וראה כי גאולת ישראל בדור הזה היא הכרחית, כדי שלא תבוא עליו חלילה כליה, הישועה של הדור הזה אינה אם כן גאולה של זכות, אלא פדות ורווח בחסד. (בדרך עץ החיים ח"ב 526)

הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל:

הלא ידוע דברי הרמב"ן בפ' בא ז"ל כי אין לאדם חלק בתורת משה רע"ה עד שיאמין כי כל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם וכו', וכאשר אני רואה כי ארצינו הק' מתרבה ומתרחב בכל יום ויום בבנינים חדשים אשר למעלה מכפי השערתינו, כמעט מי שאין רואה זה לא יאמין זה, ואני אומר ע"ז בונה ירושלים ד' נדחי ישראל יכנס, וזו שמחה גדולה לנו כי בטח ירחם ד' ית' עלינו בקרוב ונזכה כולנו לראות ישועות ד' במהרה. (אור יחזקאל ח"א מכתב רב)

לאחר הניסים שאירעו במלחמת ששת הימים: "חושבני וברור אצלי הדבר, שחובת ההכנה באלול של השנה הזאת מוכרחת להיות במדרגה לגמרי

אחרת מאשר בשנים אחרות. כולם מדברים על כך כי רואים במוחש כי המצב לגמרי אחר. כולם אומרים כי אלה הם ימות המשיח. בלי ספק רואים את כל אשר התרחש לעינינו. (קובץ ענינים משיחות המשגיח)

הרב הקדוש רבי אהרן מבעלזא זצ"ל:

כשהגיע לארץ הקודש, אחזתו רוח קדושה של כיסופי גאולה, ועיניו לא שבעו מהביט בנופה של הארץ. בכל עת היה מזכיר את דברי הגמרא 'אמר רבי אבא אין לך קץ מגולה מזה שנאמר: ואתם הרי ישראל ענפיתם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל'. ופירש רש"י - 'כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה, אז יקרב הקץ, ואין לך קץ מגולה מזה'. (ספר 'אדמורי בעלזא' - 'ומביא גואל' עמ' 83).

הרב יחיאל מיכל טוקצ'ינסקי זצ"ל (מחבר 'גשר החיים'):

כל מי שרגיל להסתכל במציאות עולמנו לא מתוך שיגרא... מכיר שהתמורה החדשה היא מראשית ניצני החזון הנבואי: 'וקבצתי אתכם מכל הגוים ומכל המקומות אשר הדחתי אתכם שם נאום ה' והשבתי אתכם אל המקום אשר הגליתי אתכם משם' (ירמיה כט, יד). ושאר קיבוץ הגליות נעלה ונגיע בעז"ה לשלבים נוספים עד הגאולה השלמה המקווה. (מבוא לספר ארץ ישראל)

האדמו"ר ממודז'ץ ר' שמואל אליהו

טאוב - ה"אמרי אש" זצ"ל:

היום, בזמנינו - בדורנו, הגם טרם הגיענו לגאולה שלמה, בביאת הגואל צדק, שאליו אנחנו מצפים ומקוים אי"ה ומחכים בכליון עינים בכל יום שיבוא, אבל אתחלתא דגאולה יש כאן, ועוד יותר מאתחלתא. סימני וניצני הגאולה שלמה נראו בארץ. ("תפארת ישראל" חלק ח', תש"ח, עמוד י"ט-כ)

הרב עובדיה יוסף זצ"ל כתב בספרו:

רבים ועצומים מגדולי ישראל רואים בימינו אתחלתא

דגאולה, כעין מ"ש בירושלמי (ריש ברכות), ר' חייא ור"ש בן חלפתא הוו מהלכין וראו איילת השחר שהיה בוקע אורה. א"ל ר"ח לר"ש בן חלפתא ברבי כך היא גאולתן של ישראל בתחלה קימעא קימעא כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת, מ"ט, כי אשב בחשך ה' אור לי. ובמגילה (יז): מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא. והגר"מ כשר בספרו התקופה הגדולה הביא כרוז בשם דעת תורה, שחתומים עליו כמעט כל גדולי הדור (גם הגרשז"א), וקוראים את ימינו כאתחלתא דגאולה. (שו"ת יביע אומר חלק ו - או"ח סימן מא)

נחתום בסיפור נפלא שסיפר הרב מאיר וונדר תלמיד ישיבת פוניבז':

היה זה באחד מהאירועים בהם חנך הרב כהנמן זצ"ל את אחד מהבניינים החשובים שהקים, הוא הזמין לטכס את הרב הרצוג - הרב הראשי, ואת הרב מימון - שר הדתות. כשעלה הרב מימון לדבר, אמר בתוך דבריו כי ברוך ה' אנו באתחלתא דגאולה מאז שנת תש"ח שקמה המדינה.

לאחר דבריו על הרב הרצוג לדבר ובראש דבריו התייחס לדברי קודמו: יסלח לי הרב מימון, אך 'אתחלתא דגאולה' היתה מאז "הצהרת בלפור" שהרבה מגדולי האומה חשבו זה ל'אתחלתא דגאולה', ואז המשיך בדבריו.

לאחר שסיים הרב הרצוג את דבריו והתיישב, עלה הרב כהנמן לשאת את דבריו, ובראשית דבריו התייחס לדברי קודמו: יסלח לי הרב מימון, ויסלח לי כבוד הרב הראשי, אך כמדומני ש'אתחלתא דגאולה' היתה כבר משנת תרמ"ב. מעת התייסדות המושבות החדשות וחידוש הישוב בארץ ישראל אחר אלפים שנה...

פתח דבר

שנים רבות נתקשתי בקושיה עצומה: בפרשת נצבים (דברים פרק ל), נמצאת פרשת הגאולה והתשובה. פסוקי התשובה ופסוקי הגאולה נכתבים לסירוגין - כדי להדגיש את היותם תלויים זה בזה. מבואר שם בתורה כי השיבה לא"י תגיע רק לאחר התשובה, המגיעה בעקבות הקללות שבפרשת כי תבוא, וכן נפסק ברמב"ם, אם כן כיצד הגענו לארץ ישראל ללא תשובה?

בנוסף בנבואת הגאולה ביחזקאל נאמר במפורש הפוך מהתורה, שהגאולה תגיע לדור של חוטאים, כמו שאומרים כל יום בתפילה: וּמִבֵּיא גּוֹאֵל לְבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוּ בְּאֶהְבָּהּ. כיצד יתכן סתירה, הרי כל הפרשה ביחזקאל שווה לפרשת נצבים חוץ מהתשובה?

בסוגית הגמ' (סנהדרין יז:) תנאים ואמוראים נחלקים האם תשובה קודמת לגאולה, ואף אחד מהם לא מביא ראיה מהפסוק בתורה בו כתוב להדיא שתקדם תשובה לגאולה, הייתכן?

דבר נוסף קשה מאוד ר' יהושע אומר שהגאולה תגיע בזכות תשובה מחמת מלך קשה כהמן, שיגרום לעם ישראל לחזור בתשובה, והנה ראינו את המלך הקשה כהמן בשואה הנוראה, מדוע לא זכינו לכאורה לראות גם את התשובה?

שאלות קשות אלו גורמות ליהודים יראים וטובים, להתעלם מכל החסדים ומכל הנבואות המתקיימות בימינו, למרות שהם משננים את דברי הרמב"ן (שמות פרק יג) "עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם", מחמת השאלות הם מעדיפים לומר אין נסים ואין חסדים.

בחסדי הבורא זכיתי למצוא תשובה לכל השאלות הללו, ונהיה לי אור בעיניים, ראיתי כיצד כל הפסוקים מתקיימים מילה במילה מול עיננו. החלטתי לזכות גם אתכם, ובזה גם להודות לפוקח עיוריים שפקח את

עיני. במיוחד להודות לו שזיכה אותי לגור בארץ נחלת ה'. ארץ שבה מתעוררת אהבת ה' אלינו.

קראתי את שם החוברת 'לכו נרננה בגאולה' ע"ש דברי הספורנו המובאים בסוף החוברת, האומר שפרק זה נאמר על קבוץ גלויות הקודם לימות המשיח, ואמר לכו נרננה לה' אתם בני קיבוץ גלויות לכו נרננה בקול תודה על שהוציאנו מקרב האומות. וכל אחד יזרז את חברו להלל לה'. ובסוף הפרק מזרז את בני דור המשיח לעשות תשובה, ואז יזכו לראות בשוב ה' ציון. ובחוברת זו יתבאר בעז"ה על איזה תשובה מדבר הפרק.

לסיום אכתוב השגחה פרטית נפלאה שהייתה לי עם חוברת זו. הקב"ה זיכני ונתן לי חלקה בעולם הבא - ארץ ישראל (ראה אבן עזרא בראשית לג, יט), שאני משכיר אותה. הנה בחודש אדר א' עזב השוכר את הדירה, וכבר הודיע לי על כך כמה חודשים לפני כן. פרסמתי במקומות רבים את הדירה, באו הרבה אנשים לראות את הדירה, וראה זה פלא כולם לא רצו את הדירה מכל מיני סיבות. הבנתי שיש כאן קול קורא מאת ה', שעלי להתאמץ להוציא בקרוב את הספר על קניית בית בארץ ישראל. אבל הדברים התארכו נוספו הרבה חידושים, ולא היה ניתן עדין לברך על המוגמר. והדירה עומדת ריקה, גם שכבר עמדנו עם חוזה ביד ונשאר רק חתימה אחרונה, פתאום נעלמו השוכרים ולא יצרו קשר נוסף. במוצאי פסח, נתן ה' בליבי להוציא פרק אחד מתוך הספר בתור חוברת בפני עצמה, ערכתי את הדברים הוספתי מכמה מקומות, וב"ה החוברת לפניכם. באותו ערב ששלחתי את החוברת לגרפיקאית, הגיע יהודי שממש השתוקק לדירה וכבר למחרת חתם חוזה ונתן צק. הרגשתי את השמחה הגדולה שיש לבורא עולם בחוברת הזו.

קריאה נעימה ומועילה

הבהרה חשובה

ספר זה אינו עוסק כלל בנושא שיש עליו מחלוקת גדולה, האם מדינת ישראל היא ראשית צמיחת גאולתנו. כל ענינו של ספר זה לעסוק בנושא, עליו אין מחלוקת ברור ופשוט הוא לכל מי שלומד את הגמ' והמדרשים בנושא הגאולה. הגר"א אמר שכבר החל משנת ת"ר מתחיל אתחלתא דגאולה, עם פריחתה של ארץ ישראל (הארכנו בזה הרבה בפרק ח), ק"ו בימינו שהארץ פורחת עד מאוד. התקיים בנו ממש מילה במילה הבטחת התורה (דברים ל, ה): "וְהִבִּיאָה יי אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטְבָּךָ וְהִרְבָּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ". הרי שלפי כולם אנו לא באתחלתא אלא עמוק עמוק בתוך הגאולה.

חשוב מאוד לעשות הבדלה בין מדינת ישראל לבין ארץ ישראל, שהיא מצווה גדולה ופריחתה סימן גדול מאוד לגאולה לכו"ע, כמבואר בגמ' (סנהדרין צח, א) "אמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וגו'".

מטרתו של ספר זה להרבות שלום בעולם, לצערי כל אחד מתעסק רק להסביר עד כמה השיטה של השני אינה נכונה, עד שהעולם בכלל לא יודעים עד כמה רב המשותף והמוסכם מהנושא של המחלוקת. טעות גדולה זו גורמת לפעמים טעויות שממש יכולות לגבול בכפירה גמורה [ראה מכתב מאליהו (ח"ג עמ' 350) הכותב לאחר הסכמת האו"ם (בתאריך טז כסליו תש"ח) להקמת מדינה יהודית: "כל האומר מקרה הוא הלא כופר הוא, אבל אנחנו בביורור כי מאת ה' היתה זאת"].

שמעתי יהודים יקרים המתאמצים לראות את יד ה' אפילו בעשן שעלה מהארובות של אושוויץ, אבל ב"זה אָמַר יי צְבָאוֹת עַד יִשְׁבוּ זְקֵנִים וְזָקְנֹת בְּרַחְבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֲנֵתוֹ בְּיָדוֹ מִרְבַּי יָמִים: וְרַחְבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ יְלָדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחְבוֹתֶיהָ" (זכריה ח), הם כעורים לא רואים, כדברי הכתוב (ישעיהו מב, יט) "מִי עוֹר כִּי אִם עֶבְדִּי".

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שחוברת זו תרבה אהבה ואחדות בעם ישראל, ויתקיים בנו במהרה דברי הנביא יחזקאל (לז, כא-כג): "כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יי הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִלְכוּ שָׁם וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסָּבִיב וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל אֲדַמְתָּם: וְעָשִׂיתִי אֹתָם לְגוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל וּמֶלֶךְ אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם לְמֶלֶךְ וְלֹא יִהְיוּ עוֹד לְשְׁנֵי גוֹיִם וְלֹא יִחָצוּ עוֹד לְשֵׁתִי מִמְּלָכוֹת עוֹד: וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּגִלוּלֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם וּבְכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתָם מִכָּל מוֹשְׁבֵתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ בָּהֶם וְטַהַרְתִּי אוֹתָם וְהָיוּ לִי לְעַם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים: " בב"א.

פרק א'

ישיבה המביאה גאולה

א. חידושו הגדול של הגר"א

לפני כמאתים וחמישים שנה, שלח לנו הקב"ה משמים את רבינו הגר"א, להאיר את עיניהם של ישראל בדברים רבים בכל מקצועות התורה, ובכללם בענינים אשר נוגעים לתקופתנו הסמוכה לגאולה. כל הדברים הללו יש בהם אריכות רבה, נביא כאן בקצרה את אחד מהיסודות הגדולים המבוארים בדברי הגר"א, עם המקורות לדברים.

בירושת הארץ בזמן יהושע סדר הדברים היה ירושה ורק אח"כ הגיע מצוות הישיבה, כלשון הספרי (שופט' יז, יד) וירשתה וישבת בה בזכות שתירש תשב. לעומת זאת בדור הגאולה לימדנו הגר"א הסדר להיפך **ישיבה ומתוך כך זוכים לירש**, כמו שצווה הגר"א לתלמידיו לשבת בארץ ועל ידי כך יזכו לעורר את הגאולה ולירש את הארץ.

דבר זה נרמז בתהלים (סט, לו): **"כִּי אֱלֹהִים יוֹשִׁיעַ צִיּוֹן וַיְבַנֶּה עָרֵי יְהוּדָה וַיִּשְׁבּוּ שָׁם וַיִּרְשׁוּהָ"**. קודם ישיבה ואחר כך ירושה. ממילא מצוות הישיבה בזמננו גדולה היא עד מאוד, שכן היא לא רק קיום הירושה, אלא גם יוצרת את הירושה ומזרזת את הגאולה. כמו שאנו רואים בעיננו.

נמצא שבמצוות הישיבה בימינו כלול גם קידוש השם היותר גדול שיכול להיות (כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון), לתקן עולם במלכות ש-די, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, כל המדרגות יתגלו וישתלמו וכל ההבטחות תתקיימנה. ממש זכות גדולה עד לשמים.

לתלמידיו שהבטיחו לו נאמנה לנסוע לארץ הקדש, היה אומר הגר"א בהתרגשות רבה:

"אשריכם שתזכו לקיים מצות ישוב ארץ ישראל השקולה כנגד כל המצות שבתורה, אשריכם שתזכו להיות שותפיו של הקב"ה השב שבות יעקב ומשכנותיו ירחם, הבונה ירושלים, המציב גבול אלמנה, המרחיב גבול ישראל, אשריכם שתזכו לקיים מצות הרחבה, עפ"י צו הנבואה הרחיבי מקום אהלך (ישעיה נד) שמצוה זו תביא את קיבוץ הגלויות ברחמים, ככתוב שם אחריה, כי ימין ושמאל תפרוצי וזרעך גויים ירש וערים נשמות יושיבו וגו' וברחמים גדולים אקבצך" (ספר כי בחר ה' בציון).

ב. סערת אליהו

כך כתב הגאון ר' ישעיה חשין זצ"ל (ראש המלמדים בעץ חיים), מצאצאי תלמידי הגר"א שעלו לארץ ישראל, בספרו "דברי ישעיהו" (יצא לאור ע"י חתנו הגאון ר' אליהו זלוטניק זצ"ל חבר בד"ץ העדה החרדית. נלב"ע ח' אדר תשל"ה):

"בכדי לדעת ולהבין לרוחם התלהבותם ומסירת נפשם של תלמידי הגר"א והסתכנותם בנסיעה לאר"י משך שנה בסירות קטנות על מים רבים אדירים, ומבלותם בהתישבות הראשונה בזמן של מחלות ומגפות ר"ל ופרעות ר"ל, ולהבין לעקשנותם הגדולה בעבודה זו, צריכים קודם ללמוד הרבה את היסוד הרוחני שלהם, את "סערת אליהו" רבם, הגר"א, לקיבוץ גלויות וישוב ארה"ק, שזה היה יסוד היסודות שתלמידיו מסרו את נפשם, ובאו באש ובמים בכדי לקרב את הגאולה במצות רבם...

זה מאה וארבעים שנה מיום שעלו אבותינו תלמידי הגר"א לאר"י בשנת תקס"ט. השיירה הראשונה יצאה בשבעים נפש משקלוב, יבנה דרייסיין, הגיעה לצפת ביום ח' אלול תקס"ט. מי יוכל לספר ומי יוכל לתאר את מסירות נפשם ומכ"ש את רוחם הסוערת "בסערת אליהו" רבנו הגר"א לשם קרוב הגאולה ע"י קץ המגולה. כי ראו

ברוח קדשם כי הגיעה עת לחננה כי בא מועד כי רצו עבדיך את
אבניה ואת עפרה יחוננו...

מי יוכל לספרה את פרשת התלאות שסבלו המתיישבים הראשונים,
מגפות ופרעות, חסרת מים ועוני ומחלות שונות, ומי יוכל לספר את
גבורת רוחם ועקשנותם להחזיק את הישוב שעמד בכל יום להתמוטט
ולהתבטל ח"ו לרגלי הצרות והתלאות ר"ל, ורק הכח החזק והאדיר
של אמונתם העמוקה במצוות רבם הגר"א וברכותיו החזיקו מעמד
בעקשנות שאין בכח איש לתאר ולספר..."

ג. קום התהלך בארץ

כך כתב הנצי"ב בספרו העמק דבר (בראשית יג, ז): "קום התהלך בארץ לארכה
ולרחבה כי לך אתננה. אמר לו שנית מתנת הארץ, היינו אחר שיענשו...
ויהיו גולים ונתמעטים, ישובו לארץ ישראל וישבו בה, אבל לא באותו
אופן שישבו בראשונה בימי יהושע שאז נתקיים כי כל הארץ אשר אתה
רואה, שישראל לא בנו בתים ומצאו הכל לפניהם, אבל בגאולה השניה
והשלישית נדרש אברהם אבינו להתהלך בארץ. וכן יהיה בשוב הקב"ה
את ישראל לארץ הקדש יהיו מוכרחים לבנות בתים ולעשות הישוב
בעצמם".

וכ"כ הנצי"ב במכתבו (הובא בספר שיבת ציון ח"ב עמ' 5) "והננו מאמינים בהבטחת
ה' לאברהם אבינו... מתחלה אמר ה' אשר בראיה יקנה אותה, ואח"כ אמר
שיתהלך בארץ ובזה תנתן לו הארץ, והראיה ע"ז כי בירושה ראשונה ע"י
יהושע בן נון לא נצטוו להקדים פעולתם ולעשות ישוב הארץ טרם בואם,
ובבואם מצאו הארץ מיושבת בכל טוב. אבל אחר שהיה הגלות ויתקיים
בנו: "ושמתי את זרעך כעפר הארץ" שהכל דשים עליהם, בעת ההיא, קום
התהלך בארץ וכו' היינו בביאה שאחר הגלות, עלינו להתהלך בארץ
ולעסוק בישובה טרם נזכה בה ב"ב.

אמנם אמר ה' התהלך בארץ ולא אמר לך בארץ, אלא משום שהיה הליכת
אברהם בכל הארץ לא בדרך הטבע אלא בכח אלוקי, כך יהיה ישוב הארץ

ע"י ישראל אבל בעזר אלוקי כמו שהיה בימי עזרא שבנו בעצמם הבתים וככה יהיה בגאולה העתידה בב"א."

ד. איתערותא דלתתא

וכן מבואר בדברי הגר"א (בכתבי תלמידיו), שכל הפעולות של האתחלתא דגאולה, מתחילות באיתערותא דלתתא, כלומר ע"י הפעולות של בני האדם. וביאר שם על מה שדרשו חז"ל על בעתה אחישנה, זכו אחישנה לא זכו בעתה, שמ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו, דהיינו שגם בזמן של בעתה יכול להיות אחישנה, דהיינו שיחיש הקב"ה את סוף הגאולה, וזהו ע"י הפעולות של עם ישראל למען זה. סמך לדבר מה שנאמר (ישעיהו פרק סב, ה) "כִּי יִבְעַל בַּחֹר בְּתוֹלָה יִבְעֶלוּ בְּנֵיךָ וּמְשׁוֹשׁ חֶתָן עַל כָּלָה יֵשִׁישׁ עֲלֶיךָ אֶלְהֵיךָ". כאשר עם ישראל יתחברו לארץ ישראל באהבה עצומה כקשר איש לאשתו, אז יזכו לישיש עליך אלוקיך.

ובמדרש (פסיקתא דרב כהנא כא) נאמר: א"ר אחא נמשלו ישראל לזית, שנאמר 'זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך' (ירמיה יא: טז), ונמשל הקב"ה כנר, 'נר אלהים נשמת אדם' (משלי כ, כז), מה דרכו של שמן להנתן בנר והן מאירים שניהם כאחת, כך אמר הקב"ה לישראל, בניי הואיל ואורי הוא אורכם ואורכם הוא אורי, אני ואתם נלך ונאיר לציון, קומי אורי כי בא אורך (ישעיה ס, א).

ה. המחלוקת הגדולה

בשנים שבין ת"ר - ת"ש התחוללה מחלוקת גדולה בעם ישראל, כיצד תגיע הגאולה?

רבים חשבו בטעות, כי פתאום ירד השי"ת משמים ארץ לומר לעמו: צאו, או ישלח משיחו כרגע מן השמים לתקוע בשופר גדול על נדחי ישראל ויקבצם ירושלימה ויעשו לה חומת אש ומקדש ממרומים. עד שסברו שאלו העוסקים בעליה לארץ ישראל עוברים מעין האיסור המובא ברש"י (כתובות קיא, א): שלא ידחקו את הקץ.

לעומת זאת הגר"א ועוד רבים מגדולי ישראל סברו: הגאולה לא תגיע בבת אחת כמו שמוכח בגמ' מגילה (יז, ב) וכן הגאולה לא תגיע ללא השתדלות מצידנו, כמו שנביא לכך בעז"ה ראיות רבות.

מספרים ששאלו פעם את ר' אייזיק חריף על דעתו בנושא, אמר:

בתוך תפילת שמונה עשרה ישנן שלש תפילות הסמוכות זו לזו, רפאנו, ברך עלינו, תקע בשופר. רפואה פרנסה וגאולה. והרי זה פלא: עשירי סלונים מעולם לא באו אלי לשאול כשהיה חולה בביתם אם עליהם ללכת לרופא, או צריכים לחכות לעזרת ה'. סוחרי סלונים כשפרנסתם הייתה ירודה מעולם לא באו אלי לשאול אם מותר לעשות משהו להטיב הפרנסה או לא, וכיון שבאו לגאולה באים אלי לשאול אם מותר לעשות משהו לעניין הגאולה או צריכים לחכות. אבל התשובה היא פשוטה: רפואה ופרנסה נוגעת לכל אחד באופן אשי, ולפיכך אינם סומכים על התפילה בלבד, אבל מכיון שהגאולה שייכת לכלל ישראל, כבר באים בטענות ובשאלות כדי למנוע עצמם מלתת...

ו. לעשות בדרך הטבע

יסוד זה, שאין הקב"ה עושים ניסים במקום שאפשר לעשות בדרך הטבע, נמצא בהרבה מקומות בתורה:

בפרשת בראשית: אדם הראשון לא טעם כלום עד שעשה מלאכה שנאמר ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה [וגו'] מכל עץ הגן אכול תאכל (בראשית ב' ט"ו וט"ז): רבי טרפון אומר אף הקדוש ברוך הוא לא השרה שכירתו על ישראל עד שעשו מלאכה שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (אבות דרבי נתן פרק יא)

בפרשת נח: רבינו בחיי (בראשית פרק ו): ואולי תשאל בכאן כיון שהיה הדבר נס, למה יצוה לעשות את התיבה [תיבת נח] מעץ הידוע, ובמדות ידועות באורך ורוחב וקומה, ולעשות ג' מדורים תחתיים, שניים, ושלישים, והקב"ה יכול להצילם מבלי תיבה ושילכו על פני המים או יכול להפריח באויר, כי כל יוכל ולא יבצר ממנו מאומה. והתשובה בזה: כי דרך התורה לצוות על

האדם שיעשה כל יכלתו בדרך הטבע ומה שיחסר הטבע בהן ישלים הנס. וע"ד זה תמצא בכל הנסים בתורה אם תסתכל בהם, כי אף על פי שהם נסים מפורסמים יש בהם טבע במקצת.

בפרשת לך לך: בתורה כתוב כי הקב"ה בכבודו ובעצמו אמר לאברהם לך לך מארצך - אל הארץ אשר אראך, והלא בסוף פרשת נח כתוב כי ההתעוררות לעלות לארץ ישראל באה מצד עצמה על ידי תרח ואברהם בנו?

הזוהר (לך לך ע"ב, ב) הרגיש כנראה בשאלה זו וכך הוא עונה: תא חזי, מלה דלעילא לא אתער עד דאתער לתתא בקדמיתא על מה דתשרי ההיא דלעילא... בגין לאתערא לתתא במה דישרי אתערוותא דלעילא. וכן כיון דאתער בר נש אתערוותא בקדמיתא כדיון אתער אתערוותא דלעילא. תא חזי, כיון דכתיב ויצאו אתם מאור כשדים וגו' מיד ויאמר יי אל אברהם וגו'.

באור: בא ראה, הדבר שלמעלה לא מתעורר עד שמתעורר למטה בראשונה על מה שישרה עליו אותו שלמעלה... וכן כיון שמעיר אדם התעוררות [טובה] בראשונה, אז מתעוררת התעוררות שלמעלה. בא ראה, כיון שכתוב ויצאו אתם מאור כשדים וגו', מיד - ויאמר ה' אל אברהם וגו'.

בפרשת ויצא (בראשית כח, טו): בחלום יעקב, ה' מבטיח לו: "והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשבתיך אל האדמה הזאת כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך".

ויעקב נודר נדר: "וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש: ושבתי בשלום אל בית אבי והיה יי לי לאלהים".

לכאורה הדבר תמוה הקב"ה אמר לו ושמרתיך וכנגד זה אמר יעקב ושמרני. ואילו בנוגע להבטחה השניה, הקב"ה אמר והשבתיך ויעקב לא אומר והשיבני אלא ושבתי. אלא יעקב הבין שבנוגע לביאה לא"י אין צריך לסמוך רק על ההבטחה ולא לעשות כלום, לכן אמר ושבתי אני בעצמי

אשוב, מתוך תקווה שהקב"ה יעזור לי ויקיים את הבטחתו בשלימות.

יסוד זה נוגע גם לנו היום הזה, שאנו בחסדיו המרובים נמצאים בארץ ישראל ומחכים לגאולה השלימה בב"א, כמו שנאריך בסוף החוברת בפרק ט.

עליה הגאון ר' יוסף זונדל מסאנט ציע"א

הגאון ר' יוסף זונדל מסאנט ציע"א (נפ' ע"ג' מרחשון גכ"ז), גאמלידו של הגאון רבי חיים מוולאז'ין ציע"א, ואכן נמכנה כפי גאמלידיו 'פה שלישי לאליהו'. גמג אדונינו הגר"א היגה עורה כפיו והאך בדרכיו גאמלידו הוא הגאון רבי ישראל סאנטר צצוק"ל.

עליהו של ר' יוסף זונדל צצוק"ל ארץ ישראל - היא חלק מעליה גאמלידו הגר"א עליו במצווה המסיוג נפש בין השנים גק"ע - ג"ר.

'בכאשית שנת גקצ"ח עשה הגאון רבי זונדל אג עיר וארץ מואדג, ויעש אג דרכו ארץ ישראל, ונמר אומר אהגיש בה עס ביגו ישיבת קבע, אמרוג שהיה בדומק והאי כספ המצומן. דרישג הגאון רבי אליהו מוויולנא מגאמלידיו אעלוג ארץ ישראל ולישג אג הארץ, ודרישג גאמלידיו אלה עליו מכבר ארץ ישראל, והכריצו אמריהם וגאמלידיהם בקולה עז' עליה ארץ גדולה והכרמיג היו המכריעים אנסיעגו של רבי זונדל בימים ההם.

בבואו מצא רבי זונדל ביולשלים ישוב יהודי סובל ומדוכא. הצרוג ההבוג שנגכו עז נאשו בעה אחר צה, החובקן בצפג הגנפלוויג הערביס, הביצה והשוד, מוסר ההטחון של קומץ היהודים ביס של גושבים אא יהודים עזיניס... אין פלא כי היגה גסיסה חצקה בגר העזלים אגז אא יכאו אהגבר עז יסורי ארץ ישראל, והיו ביניהם בודדים אגז העיצו אהשיע אג העזיין שמא אא הביצה עדיין עעג הגאולה וקיהול גלוויג שמא אין הם כאויס עדיין אהשגש בארץ הקודש, ויש אדחוג אג ישובה של יולשלים עז אבוא עעג כושל מגאמיה יוגר.

בואו של רבי צונדא היה איפוא דבר בעלג, הוא היה כמאלך מושיע אע"ג היהודים
 ביבוסלים, מיד ע"ם בואו השקע ב"כ הלהט וההגלהבוב בבנינה ובגומה של עיר הקודש.
 ניחם אג הסובאים, עודד אג המינאשים, ארנן אג העדה אחטיבה אחג מלוכדג, החל
 איצור קשרים ויחסימ ע"ם ג'ודמי חוץ, ויצר כגובג אע"ג האשכנזים ביבוסלים, אמען אל
 יהיו מופקדים וחסרי ישע.

צקני יבוסלים מלידיים שהקריז"ס היה מן המעוררים הקדוים – אג צעירי יבוסלים אבנין
 העיר והארץ וישובה, ובדאגו שהארך ונבנה היג חדש בעיר הקדש, היה ממלא ששון
 ומדרוה. נאפילו היה הביג של נכרי. וכך היה קצ"ל אומד: 'גבנה הארץ ע"ל ידי מי שהוא
 ובאבד גבנה, והדי סוף סוף גהיה הארץ ש'ענ'...

בימי חייו של רבי צונדא ביבוסלים האך ישוב היהודים בעיה"ק האך יצדל משנה אשנה
 ובהשפעה נגוספו ונבנו הרבה בגי ישנאל ביבוסלים. רבי צונדא מצא בבואו אל הארץ
 מספר של מאג יהודים, וככה אראג בגובה באמריג ימיו יוגר מעשים אלף נפש
 יהודים. וישוב היהודים נפשט בהעלים האמרימ ע"ד ממוץ אמומגה של העיר העגיקה.

פרק ב'

זכור ימות עולם

א. אילו עלו בחומה

בפרק זה נביא בעז"ה מקורות נפלאים ליסוד של הגר"א, הגאולה תלויה בבנין ואהבת הארץ וקיבוץ הגלויות. על יסוד זה מסרו תלמידיו את נפשם הלכה למעשה. (פרק זה נערך בעיקר מהספר 'אחרית כראשית' לר' אריה שפירא 02-6287488).

בפרקים הבאים בעז"ה נראה היכן דבר זה כתוב בתורה, שנוי בנביאים ומשולש בכתובים, מבואר בגמ' ובמדרשי חז"ל. בנוסף בלי יסוד נפלא זה דברי חז"ל ממש קשים עד מאוד, עד שהיו כאלה שמחקו משפטים מהגמ' מחמת שלא ידעו יסוד נפלא הזה.

נפתח ב'זכור ימות עולם' ללמוד מדברי חז"ל על בית שני, שאמרו שחורבן המקדש היה בגלל שלא עשו עם ישראל השתדלות לגאולה, ולא עלו כל ישראל לארץ ישראל.

כך אמרו בשיר השירים רבה (פרשה ח) על הפסוק (שיר השירים ח, ח-י): "אָחוֹת לָנוּ קִטְנָה וְשָׂדִים אֵין לָהּ מָה נַעֲשֶׂה לְאַחֲתָנוּ בַיּוֹם שֶׁיִּדְבַר בָּהּ: אִם חוֹמָה הִיא נִבְנָה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף וְאִם דָּלַת הִיא נִצּוֹר עָלֶיהָ לוח אָרֶז".

"רבנן פתרי קרא בעולי גולה: אחות לנו קטנה, אלו עולי גולה, קטנה, שהיו דלים באכלוסין, ושדים אין לה, אלו חמשה דברים שהיה בית אחרון חסר מן הראשון, ואלו הן, אש של מעלה, ושמן המשחה, ארון, רוח הקדש, ואורים ותומים, מה נעשה לאחותנו,

מה נעשה ביום שנגזר די עבר פרת עבר די לא עבר לא יעבור, אם חומה היא, אלו ישראל העלו חומה מבבל לא חרב בית המקדש בהיא שעתא פעם שנית".

כלומר, אילו היו עולים בחומה, העם כולו, כאשר כורש נתן רשות (כפי שהקב"ה הוביל את העניינים), כמו שנאמר (דברי הימים ב לו, כג): "כה אמר כורש מלך פרס: כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלקי השמים, והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלים אשר ביהודה; מי בכם מכל עמו, ה' אלקיו עמו, ויעל", אז לא היה הקב"ה מחריב את בית המקדש, אלא השכינה היתה שוכנת לעולם ועד, והקב"ה היה מביא את המשיח בזכות האמונה.

אך עם ישראל שהיה בבבל השתקע שם, ולא רצה לחזור, ורק מיעוט חזר לא"י, ארץ חמדה, כמו שנאמר (עזרא ב, סד): "כל הקהל כאחד, ארבע רבוא אלפים שלש מאות ששים". זה המספר העלוב שחזר לא"י, כאשר רובא דרובא דישראל בחר להשתקע בטומאת הגלות ולמאוס בארץ חמדה (וגם אלה שחזרו חלקם היו נתינים ועבדים וממזרים, בעוד אחוז גדול מסלתה ומשמנה של האומה נשאר בתוך סיר הבשר). אח"כ גזר עליהם כורש שאלו שלא עלו כבר, לא יעלו.

ב. החטא שמונע את הגאולה

ממשיך המדרש ומספר:

"ר' זעירא נפיק ליה לשוקא למיזבן מקומא [לקנות דבר מה]. א"ל לדין דהוא תקיל: תקיל יאות [אמר לזה ששקל: תשקול טוב]. וא"ל: לית את אזיל לן מן הכא בבלייא די חרבון אבהתיה בית מקדשא [אמר לו השוקל, אין אתה הולך מכאן, אתה בבלי שהחריבו אבותיך בהמ"ק]. בההיא ענתה א"ר זעירא: לית אבהתי כאבהתהון דהדין [וכי אין אבותי כאבותיו של זה, כלומר, הלא שנינו מישראל]. על לבית וועדא, ושמע קליה דר' שילא יתיב דריש: 'אם חומה היא' - אילו עלו ישראל חומה מן הגולה לא חרב בית המקדש פעם שניה [כלומר, רב שילא דרש כמו מה שאמר המוכר בשוק]. אמר [ר' זעירא]: יפה לימדני עם הארץ".

כך גם אמרו חז"ל (יומא ט, ב):

"ריש לקיש הוי סחי בירדנא [רחץ בירדן], אתא רבה בר בר חנה יהב ליה ידא [רבב"ח עלה מבבל ללמוד תורה והושיט לריש לקיש את ידו], אמר ליה [ריש לקיש]: אלקא, סנינא לכו! [שבועה שאני שונא אתכם, יהודי בבל, ופירש רש"י: "לכל בני בבל, שלא עלו בימי עזרא, ומנעו שכינה מלבוא, מלשוב לשרות בבית שני"], דכתיב: 'אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף, ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז'. אם עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא, נמשלתם ככסף שאין רקב שולט בו, עכשיו שעליתם כדלתות, נמשלתם כארז שהרקב שולט בו".

אם היו עולים כולם כאחד היה ניכר אמונתם ובטחונם בה' [בטובת הארץ] חזקה ונאמנה מבלי כל פגם, ועכשיו שעלו כדלת שמתנועעת, והיינו שעלו רק מקצת ובחשק קל, מבואר שלא היו תקיפים בבטחון בה', ובדרך מליצה שבאמונתם שלטה רקבון (תורה תמימה הערות שיר השירים ח, נד).

חטא זה, סירוב היהודים לעלות מהגלות, הוא החטא שחסם את הדרך בפני הגאולה הסופית כבר בבית שני. וחטא יהודי בבל חוזר על עצמו היום, כשיהודי הגלות יושבים היום בשלוח בארץ נכר, רח"ל, בעיוורון ובקוצר ראות, בחוסר חזון ובהיעדר אמונה.

כך גם אמרו במסכת ברכות (ד, א): עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שניה מכאן שהיו ראויים ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע שנקרע הירדן, אלא שגרם החטא.

על איזה חטא מדובר? מסביר המהרש"א (יומא ט, ב): "שגרם החטא היינו שלא עלו כולם".

מדוע באמת לא עלו? משום שלא חשבו שהגאולה תלויה בעלייתם, הם היו בטוחים שכל נבואות הגאולה הם הבטחה מוחלטת, בא תבוא על כל פנים, אבל לא זה היה בתנאי שיעשו תשובה לא"י (כמו שיתבאר), וגם היום

טועים באותה טעות חושבים שהגאולה תגיע גם אם נחכה לה בחו"ל, ולא הגאולה תלויה בנו. כי כל יעודי הגאולה הם על תנאי אם נשוב אל הארץ.

זה גם הסיבה שהגאולה לא הגיע בכל העתים שאמרו גדולי ישראל במשך הדורות, כי באמת כל העתים הללו את רצון ועת לחננה, אבל כיון שלא שבו לארץ נתעכבה הגאולה. ואם לא יעלו לארץ אז ארבעים שנה קודם האלף השביעי יבא משיח בן דוד, ויקיים בנו (יחזקאל כ, לד): "וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נְפֹצְתֶם בָּם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעֵי נְטוּיָה וּבַחֲמָה שְׁפוּכָה". (פתח כחודה של מחט ד-ה)

ג. מצווה לעלות בחומה

לכאורה ישנה סתירה בין הסוגיות. הנה מצינו בגמ' יומא (הנ"ל) ובשה"ש רבה (הנ"ל) שהיו עם ישראל צריכים לעלות בחומה. ומאידך גיסא הגמ' בכתובות (קיא, א) אומרת בבירור שהשביע הקב"ה את עם ישראל שלא יעלו בחומה. וא"כ לכאורה יש כאן סתירה ברורה בין שתי הסוגיות, שבכתובות משמע שאין לעלות בחומה, ואילו ביומא ובשה"ש משמע שצריך לעלות בחומה?

לכן רש"י בכתובות - ששם הוא מקום האיסור - כדרכו מתרץ חבילי קושיות במילים קצרות ואמר "יחד, ביד חזקה" - היינו שני תנאים הם המגדירים את האיסור, 'יחד' - היינו דווקא בקבוצה, ותנאי שני הוא 'ביד חזקה', היינו דרך מלחמה. וזו העליה בחומה האסורה. אך יש עוד סוג של עליה בחומה שהיא הנרצית, והיא לעלות כולם כאחד אך ברשות המלכות, שהוא מה שהיה בהכרזת כורש.

וביאור הענין הוא, שלשון 'חומה' סובל ב' פירושים - לשון התחזקות ולשון ריבוי. והגמ' בכתובות איירי ביד חזקה וכמו שכתב הרד"ל (בבאורו לשיה"ש רבה בהשמטות שבסופו), וז"ל: "לשון יעלו חומה האמור כאן יצא מלשון המקרא (יואל ב') "כאנשי מלחמה יעלו חומה" והכוונה שלא יעלו כולם ביד חזקה". וכוונת הגמ' ביומא ובמדרש שה"ש היא על חומה מלשון התקבצות וכינוס רבים כחומה הזאת שהיא קיבוץ של אבנים רבות.

ד. עד שתחפץ

תירוץ נוסף מובא במפרשים: הכתוב ממנו נלמד האיסור לעלות בחומה הוא (שיר השירים ב, ז): "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה **עד שתחפץ**" ה"אהבה" שעליה מדובר היא אהבת ה' לישראל שתתעורר על ידי שובם של בני ישראל לארצם, דהיינו הדבר המעורר אהבתו ית' אלינו עם קדוש הוא העליה לארץ ישראל בתור אומה, אלא שאין לעורר אהבה קודם הזמן, כמו ארוסה, שאין לה לעורר חיבת דודה קודם הנישואין.

ממילא למדנו, כשם שאל לה לארוסה לעורר את האהבה בטרם עת, כך גם אל לה לנשואה להימנע **מלעורר את חיבת דודה**, אלא אדרבה - עליה לעורר ולהבעיר את אש האהבה, עד שמים רבים לא יכבוה, וכלה שאינה עושה כן - גדול עוונה מנשוא! וכל זאת, משום שאהבת עולם שאין לה הפסק וברית נצח יש להשי"ת עמנו, אלא שאין הברית והאהבה מתגלה רק לעם ישראל בארץ ישראל.

לכן אם גוי נותן אישור לעלות וזה הרי נגד הטבע, אז המשמעות הדבר היא שזהו סימן מהקב"ה. זהו סימן של **פקידה** (כמו שיבואר לקמן פרק ח). כשהמלך מראה לכלתו (עם ישראל) איזה סימן ש'תחפץ', כי מצאה חן בעיניו, עכשיו אפילו יחזור בו הגוי אלף פעמים - זהו, המלך כבר הראה לי סימן שהדלת שלו פתוחה, עכשיו הכוני, פצעוני, המלך מחכה לי, זהו זה, "דודי שלח ידו מן החור".

ה. פתחי לי רעיתי

לאחר שהדוד דופק בדלת הוא מבקש מרעיתו לפתוח לו, יהודי שלא מתבונן בחסדים הנפלאים שסובבים אותנו ומודה עליהם לה' בכל צורה שימצא לנכון, הוא מעין עובר על שלושת השבועות.

נסביר את הדברים במשל: ארוסה שלחה שליח לקבל את כסף קידושיה מהחתן, החתן שמח מאוד מאוד ונתן לשליח את כסף הקידושין אם עוד מתנות רבות. עבר זמן ולא ידעה הכלה האם קיבל כבר השליח את כסף קידושיה מהחתן או שעדיין הוא בדרך (זה היה לפני זמן הפלאפונים). יום אחד

הלכה הכלה בדרך וראתה את החתן, מחמת שלא ידעה אם היא נשואה או ארוסה לא אמרה לחתן שלום, והמשיכה בדרכה כאילו לא היה דבר, מחששה שמא אינה נשואה לו. רק ננסה לתאר את הרגשת החתן!

יהודי הגר בארץ ישראל ולא מבין שהוא נמצא בתקופה מאוד מיוחדת, תקופה שהקב"ה חפץ בנו - כלשון הפסוק "כִּי תִהְיוּ אֲתֶם אֶרֶץ חֶפְצָ אָמַר יְיָ צְבָאוֹת" (מלאכי ג, יב), הרי הוא ממש ככלה שלא ידעה שקיבלה את כסף קידושיה.

יתכן לומר הקב"ה שולח לנו כל מיני עלונים למיניהם המעוררים את הנושא של שלושת השבועות, לעורר אותנו להתבונן בשלושת השבועות, האם אנו מבינים שגם עכשיו יש לנו כביכול שבועה - לעורר את האהבה שחפצה בנו.

הרב עזריאל טאובר זצ"ל היה אומר: אנו נמצאים היום כבר בחדר יחוד עם החתן, וכל מה שחסר לגאולה זה רק החיוך והשמחה של הכלה! זה תפקידנו בדור הזה: לכו נרננה בגאולה.

ו. דברי הרב עובדיה יוסף זצ"ל

בשנת תשס"ט אמר הרב עובדיה יוסף את הדברים הבאים:

"נִתְּתָה לִירְאֵיךָ נֶס לְהִתְנוֹסֵס" (תהלים ס, ו) "עושים לו משמים נס [לחנינם]? צריך להודות לקב"ה ואז יהיה לו נס יותר גדול. למשל ילד בא אצלי רוצה סוכריה' לקחתי סוכריה נתתי לו. אומר: 'תודה רבה', עומד ומודה ומברך ומברך ומברך. אמרתי זה נתתי לו סוכריה כך עשה, מחר אני אתן לו קופסת שוקולד מי יודע מה יעשה, ירקוד.

כך הקב"ה: כשהוא עושה לנו נס ואומרים שירה עושה נס יותר גדול, נס להתנוסס. תמיד צריך להודות לקב"ה 'אשירה לה' כי גמל עלי'. גם כן אנחנו ברוך ה'.

אנשים אומרים 'חג עצמאות מה זה חג העצמאות?' זה לא חג

העצמאות אנחנו חושבים על עיקר הדבר: זה שיש פה ממשלה יהודית. מה היה פה? המנדטורים, אלה האנגלים ימח שמם שונאי ישראל כל מי שרצה לבא לארץ צריך סרטיפיקט בלי זה לא ייכנס, פרוטקציות וזה וזה. כל איש שהיה בא פה היו עושים לו צרות צרורות.

משנהייתה מדינה יהודית אם רק בשביל שיבואו יהודים כמה שרוצים דינו. אבל האמת הוא שיש כמה מיליונים. בזמן שהיה המנדט לפני קום המדינה היה 650 אלף איש בכל ישראל, 650 אלף. ועכשיו למעלה מחמישה מיליון (כיום 6.5 - פי עשרה כן ירבו, העורך). ומה זה? ... אנחנו מתפללים עוד לקב"ה שיוסיף אחריתנו לראשיתנו ויהיה לנו ממשלה שכולם יראי שמיים כולם צדיקים כולם אוהבים את התורה, כך אנחנו מתפללים.

אבל אסור לנו להתכחש לנס שעשה לנו הקב"ה. ברוך ה', הרבה ה' אותנו, 'הרבה ארבה את זרעך'. עוד יהיה כהנה וכהנה. כל יהודי שנמצא בחו"ל רוצה לבא, אהלן וסהלן, פותחים לו כל שערינו לפניו. לא אומרים לו 'תביא סרטיפיקט, תביא כך, תביא כך'. אם רואים אותו זה ברכה שיבוא לפה. כן? זה מעט בעיניכם? זה לא מעט.

עוד כמה דברים: בזמן המנדט לא היה תלמודי תורה לא היה חינוך עצמאי. החינוך העצמאי יש עשרות אלפים. תלמוד תורה יש עשרות אלפים. כולם לומדים רק תורה. קודם לא היה זה. אנחנו צריכים להודות לקב"ה, ברוך ה' נתן לנו כוח לעשות חיל להרבות תורה".

ז. סר פחד השבועות

מכתב מהגאון רבי מאיר שמחה זצ"ל (הובא בהאיש על החומה ח"ג עמ' 352) "אמנם כעת הסבה ההשגחה אשר באסיפת הממלכות הנאורות בסן רמו (חבר העמים שהיה קודמו של האו"ם), ניתן צו אשר ארץ ישראל תהיה לעם ישראל. ומכיון שסר פחד השבועות וברשיון המלכים, קמה מצוות ישוב ארץ ישראל ששקולה כנגד כל מצוות שבתורה למקומה... ואם יתן השי"ת ויתרחב הדבר ויגדל ויפרח כשושנה... אז בטח הוא ענין העומד ברומו של עולם".

ובספר רבינו מאיר שמחה (עמ' קס) "שמחתו של רבי מאיר שמחה עם אישור הצהרת בלפור הביע בדברים דלהלן: זכינו עכשיו לשתים, באלף ושמונה מאות שנות גלותנו ידענו אמנם כי עם אנחנו, ולמרות הצרות לא שכחנו ולא הסחנו את דעתנו מזה אף רגע, אבל הגוים לא הכירו בזה ולא החשיבו אותנו כעם, ועתה ב"ה גם עמי העולם מודים ומכירים כי עם אנחנו. עד עכשיו היו מרפים את ידי העושים ומעשים מצדדים שונים... מעתה אחרי אישור המנדט בסן רמו לא יוכלו עוד להרפות את ידי העושים".

ובמכתב מאליהו (ח"ג עמ' 350) כותב לאחר הסכמת האו"ם (בתאריך טז כסליו תש"ח) להקמת מדינה יהודית, [שבה הסכימו יותר משני שלישי מאומות העולם להקמת מדינה יהודית, ואף מדינת רוסיה שהיתה ידועה כשונאת ישראל הסכימה לזה, בבחינת מלאך רע עונה אמן בעל כרחו]: בתוך אותו ים השנאה [של אומות העולם נגדנו], מתוך כל זה דווקא נולד ההיפך, שהם בעצמם יאמרו לבסס את ישראל באדמת קדש, האם כך הוא מהלך העולם? האם זהו דרך הטבע? .. כל האומר מקרה הוא הלא כופר הוא, אבל אנחנו בבירור כי מאת ה' היתה זאת וכו' (ועיין לקמן היכן נס זה כתוב בתורה).

ח. קול דודי דופק - ר' יהודה הלוי

לזאת התכוון ענק הרוח, רבי יהודה הלוי, בספרו גדול המחשבה ורחב הדעת (הכוזרי, מאמר שני, כד):

"אמר החבר: הובשתני מלך כוזר, והעוון הזה [סירוב היהודים לעשות את המאמץ לשוב אל ארץ ישראל] הוא אשר מנענו מהשלמת מה שיעדנו בו האלקים בבית שני, כמה שנאמר: 'רוני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאום ה'" (זכריה ב, יד). כי כבר היה הענין האלוקי מזומן לחול כאשר בתחילה, אילו היו מסכימים כולם לשוב בנפש חפצה, אבל שבו מקצתם ונשארו רובם וגדוליהם בבבל, רוצים בגלות ובעבודה - שלא ייפרדו ממשכנותיהם ועניניהם.

ושמא על זה אמר שלמה: "אני ישנה ולבי ער", כנה הגלות בשינה והלב הער - התמדת הנבואה ביניהם. "קול דודי דופק" - קריאת האלהים

לשוב. "שראשי נמלא טל" - על השכינה שיצאה מצללי המקדש.

ומה שאמר: "פשטתי את כתנתי" - על עצלותם לשוב. "דודי שלח ידו מן החור" - על עזרא שהיה מפציר בהם ונחמיה והנביאים, עד שהסכימו קצתם לשוב הסכמה בלתי גמורה.

ונתן להם כמצפון לבם, ובאו הענינים מקוצרים מפני קצורם, כי הענין האלהי איננו חל על האיש אלא כפי הזדמנותו לו אם מעט מעט ואם הרבה הרבה. ואילו היינו מזדמנים לקראת אלהי אבותינו בלבב שלם ובנפש חפצה, היינו פוגעים ממנו [זוכים לניסים] מה שפגעו אבותינו במצרים. ואין דבורנו: השתחוו להר קדשו, והשתחוו להדום רגליו, והמחזיר שכינתו לציון וזולת זה, אלא כצפוף הזרזיר, שאין אנחנו חושבים על מה שנאמר בזה וזולתו, כאשר אמרת מלך כוזר.

חזינו מכל זה שגאולת ישראל תלויה בעליה ובישיבה בארץ ישראל. ואף שלא נצטוו ישראל על ידי נביא לקום ולעלות, מכל מקום מעת אשר נודע כי פקד ה' את עמו וחפץ להתחיל את גאולתו, מעת שהדוד דפק בפתח אהלה של הרעיה ואמר לה "קומי לך רַעֲיָתִי יַפְתִּי וְלִכִּי לְךָ". שוב חובה עלינו לקחת חלק ושותפות בבניית הארץ, כי כיון שחפץ ה' להוציא את עמו ישראל מהגלות ולהושיבם בארצו, איך יתכן שיהיו הם עומדים מנגד לרצונו.

ט. סיכום פרקים א-ב

היסוד:

1. הגר"א לימד את תלמידיו: הגאולה תבוא על ידי מעשים של גאולה שאנו נעשה.
2. כל הפעולות של האתחלתא דגאולה, מתחילות באיתערותא דלתתא, כלומר ע"י הפעולות של בני האדם.
3. המעשים הם: קיבוץ גליות, בניית הארץ ואהבת ארץ חמדה.

4. במצוות הישיבה בימינו כלול גם קידוש השם היותר גדול שיכול להיות.

מקורות לדברים:

5. דבר זה נרמז בתהלים (סט, לו): "כִּי אֱלֹהִים יוֹשִׁיעַ צִיּוֹן וַיְבַנֶּה עָרֵי הַיְהוּדָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם וַיְרֻשׁוּהָ".
6. קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה - ללמד שבגאולה יהיו מוכרחים לבנות בתים ולעשות הישוב בעצמם.
7. אלו ישראל העלו חומה [הרבה ביחד] מבבל לא חרב בית המקדש פעם שנית.
8. כל הגלות של כאלפים שנה יכלה להימנע, אילו ישראל היו עולים כולם/רובם בבית שני.
9. חטא יהודי בבל חוזר על עצמו היום, כשיהודי הגלות יושבים היום בשלוה בארץ נכר.
10. ראויים ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע, אלא שגרם החטא שלא עלו כולם.

קול דודי דופק

11. שני תנאים הם המגדירים את האיסור לעלות בחומה, 'יחד' - היינו דווקא בקבוצה, ותנאי שני הוא 'ביד חזקה', היינו דרך מלחמה.
12. אך ברשות המלכות, שהוא מה שהיה בהכרזת כורש, הוא מצווה.
13. בעת שהקב"ה מראה שהוא חפץ שנעלה, מצווה לעלות.
14. על זה אמר שלמה: "קול דודי דופק" - קריאת האלהים לשוב לארץ ישראל.

15. אהבת ה' לישראל מתעוררת על ידי שובם של בני ישראל לארצם.

16. כאשר קול דודי דופק לעלות לארץ ישראל, חובה להתבונן באהבה של ה' המתעוררת אלינו.

17. הקב"ה שולח עלונים המעוררים את נושא שלושת השבועות, לעורר אותנו לעורר את האהבה שחפצה בנו.

18. אסור להתכחש לניסים שעשה לנו הקב"ה, אנחנו צריכים להודות להקב"ה.

19. מעת הסכמת האומות לבנות בית לישראל - סר פחד השבועות.

20. גאולת ישראל תלויה בעליה ובישיבה בארץ ישראל, לכן חובה גדולה על כל יהודי חו"ל לקחת חלק בגאולת ישראל. וכן חובה גדולה מוטלת על היושבים בא"י לעורר את אחיהם בחו"ל לשמוע את קול דודי דופק.

גַּם בְּעֵינֵי יִפְלֵא

כֹּה אָמַר יי צְבָאוֹת עַד יִשְׁבוּ זְקֵנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֲנָתוֹ בְּיָדוֹ מִרְבַּי יָמִים: וּרְחֲבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ יְלָדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחֲבֹתֶיהָ: כֹּה אָמַר יי צְבָאוֹת כִּי יִפְלֵא בְּעֵינֵי שְׂאֲרֵית הָעָם הַזֶּה בְּיָמֵים הָהֵם גַּם בְּעֵינֵי יִפְלֵא נְאֻם יי צְבָאוֹת (זכריה פרק ח).

רש"י: כי יפלא - בעיניהם החדול הגדול אשר אעשה להם: גם בעיני יפלא - איך שבתו מן החרון הגדול.

מצודות: כי יפלא - רוב הטובה שיהיה אז אשר יפלא בעיני שארית העם, הנה באמת גם בעיני יפלא ר"ל עם שאני עושה נפלאות גדולות אשר אינם ידועים לבני אדם עד שהנפלאות הידועות כמוהם כאין למולם עכ"ז הפלא שאעשה לעתיד יהיה נחשב גם בעיני לפלא, כי גדול יהיה מכל הפלאים הידועים והנסתרים.

סיפר ל' איסר זאמן מאזכר צ"ח

הרבי צ"ח (תצ"ה) אחר פלגם על אודות שיבת ציון, כיצד זה יבן לעשיו רואים את גמילת מצבת ישראל ארצו, ואילו הדומה קודמים בימים של גדולי עולם לא צבו אכר. השיב הרבי וענה, כבר אחר הנביא (ספרה מ, ו) 'כה אחר ה' אלוקים צבאוג כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם, גם בעיני יפלא נאם ה' אלוקים צבאוג, הענין מופלא, אבא הינו עובדה קיימת

היה זה לפני מאמנת העולם השניה. ישב פלג מן החפץ חיים ואידו גלמאידו הקדו רבי אלמנ ווסמאן. נאנת החפץ חיים נאמך: אני נואה עננים שמורים אשר מקדדים על שמי אידופה, סכנה נראה מרחפג על כל ישראל נמרד רבי אלמנ ווסמאן ושאל ומה יהיה? השיב או החפץ חיים נאמך: 'ובהר ציון גהיה פאיטה והיה קדש'.

הוסיף רבי אלמנ ושאל, הרי שם בא"י מקבדים המילוניים, מורדי אור הגנה. ענה או רבי ישראל הכהן מרדין על הח"ח נאמך: 'והיה קדש' הנביא כאן משמש ב-ו"ו ההיפוך, על מנת להשיענו שבסופו של דבר גהיה בא"י מהפיכה רומנית אקדושה ולטהרה, 'ובהר ציון גהיה פאיטה והיה קדש'.

(בדרך על החיים ח"ה עמוד 526)

פרק ג'

פרשת הגאולה והתשובה

א. אור עצום בעיניים

בפרקים הבאים נביא בעז"ה עוד מקורות נפלאים ליסודו של הגר"א בתורת הגאולה - שהגאולה תלויה בקיבוץ הגלויות בנית ואהבת הארץ. נקדים לפני כן כמה קושיות עצומות ממש, שכולם בעז"ה יתורצו ביסוד אחד נפלא, שפשוט נותן אור עצום בעיניים.

ב. פרשת הגאולה

בפרשת נצבים (דברים פרק ל), נמצאת פרשת הגאולה והתשובה, התורה שוזרת את שני הנושאים לפרשה אחת, כאשר פסוקי התשובה ופסוקי הגאולה נכתבים לסירוגין - כדי להדגיש את היותם תלויים זה בזה.

א. וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל לְבַבְךָ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: וְשָׁבַתְתָּ עַד יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקֹלוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם אֶתְּךָ וּבָנֶיךָ בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:

ב. וְשָׁב יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: אִם יִהְיֶה נִדְחָה בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחָה: וְהִבִּיֵּאתָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבוֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטַבְתָּ וְהִרְבִּיתָ מֵאֲבֹתֶיךָ:

ג-ד. וּמֵל יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶת לְבַבְךָ וְאֶת לִבְבִּי זָרַעְתָּ לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:

ה. ונתן יי אלהיך את כל האלות האלה על איביך ועל שנאיך
אשר רדפוּך:

ו. ואתה תשוב ושמעת בקול יי ועשית את כל מצותיו אשר אנכי
מצוּך היום:

ז. והותירך יי אלהיך בכל מעשה ידך בפרי בטנך ובפרי בהמתך
ובפרי אדמתך לטבה כי ישוב יי לשוש עליך לטוב כאשר שש
על אבתיך:

ח. כי תשמע בקול יי אלהיך לשמר מצותיו וחקתיו הכתובה בספר
התורה הזה כי תשוב אל יי אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך:

ג. היכן התשובה

הנה נאמר בתחילת הפרשה:

”ושבת עד יי אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוּך היום אתה
ובניך בכל לבבך ובכל נפשך”. ואז - ”ושב יי אלהיך את שבותרך”.

כך גם נאמר בפרשת ואתחנן (דברים ד, כה-לא): ”כי תוליד בנים ובני
בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל ועשיתם
הרע בעיני יי אלהיך להכעיסו: העידתי בכם היום את השמים ואת
הארץ כי אבד תאבדון מהר מעל הארץ אשר אתם עברים את הירדן
שמה לרשתה לא תאריכון ימים עליה כי השמד תשמדון: והפיץ יי
אתכם בעמים ונשארתם מתי מספר בגוים אשר ינהג יי אתכם שמה:
ובקשתם משם את יי אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל
נפשך: בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת
עד יי אלהיך ושמעת בקלו:

כתב שם האור החיים:

כתוב זה מדבר בהבטחת הגאולה כי בצר לעם ישראל שהוא זמן

הגלות עוד לו שימצאוהו כל הדברים האלה האמורים בסמוך שהם השמדה מן האדמה והפצה בין האומות והמעטה שישארו מתי מספר זה יהיה באחרית הימים והם חבלי משיח, ומבטיחם שיעורר ה' לבבם אז לשוב בתשובה.

מפורש בתורה ראשית עם ישראל יחזרו בתשובה, תשובה בדרגה גבוהה ביותר, תשובה המגיעה עד לה', בכל לב ונפש, שמיעה בקולו, והתחייבות גם לדורות הבאים. רק לאחר מכן יזכו לחזור לארצם, ושבת ורק לאחר מכן ושב את שבותך.

כך גם נפסק להלכה ברמב"ם (הלכות תשובה, ז, ה):

"כל הנביאים כולם צוו על התשובה ואין ישראל נגאלים אלא בתשובה. וכבר הבטיחה התורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותם ומיד הם נגאלים, שנא' והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה וגו' ושבת עד ה' אלקיך ושב ה' אלקיך את שבותך וגו'".

אם כך הרי כפי הידוע לנו עם ישראל לא חזר בתשובה בזמן שעלו לארץ ישראל לאחר השואה, והרי התורה הבטיחה שעם ישראל יחזור בתשובה קודם הגאולה?

[קיים תירוץ האומר שתחילת הפרשה מדברת ב"גאולת אחישנה" - שהתשובה תקדם לגאולה, אבל "בגאולת בעתה" - גאולה תקדם לתשובה. אמנם הרמב"ם מפורש לא מחלק בכך.

בנוסף קשה מאוד לומר שפסוקים מפורשים בתורה, מדברים רק בגאולה של אחישנה, ובעיקר בגמ' בסהדרין כפי שנראה בהמשך מפורש שגם בגאולת בעתה תקדם תשובה לגאולה.

אמנם אפשר לבאר ש'בגאולת אחישנה' היו עושים תשובה גמורה, ובגאולת בעתה יעשו תשובה כללית כמו שיתבאר לקמן. נמצא שתמיד יהיה נכון מה שכתוב בתורה, רק על איזה תשובה מדובר - זה תלוי בסוג הגאולה.]

ד. פרשת התשובה בספר יחזקאל

בספר יחזקאל (לו, כד-כח) נמצאת פרשת הגאולה, עם לשונות ממש מקבילים

לפסוקי התורה בפרשת נצבים, הכול ממש שווה, חוץ מהשורה הראשונה, בספר יחזקאל לא מופיע תשובה לפני הגאולה, יותר נכון כתוב מפורש שאין תשובה לפני הגאולה, כך נאמר שם (יחזקאל לו, כב-לב):

לְכֹן אָמַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יי לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְשֵׁם קְדוֹשִׁי אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאתֶם שָׁם: וְקִדְשֹׁתַי אֶת שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלֵּל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יי נָאִם אֲדֹנָי יי בְּהַקְדְּשִׁי בָכֶם לְעֵינֵיהֶם: וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאָרְצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֲדַמְתְּכֶם: וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם: וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת לֵב הָאֲבֹן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר: וְאֶת רוּחִי אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם וְעִשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחַקִּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעִשִׂיתֶם: וְיִשְׁבַתֶּם בְּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתֵיכֶם וְהִייתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים: וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וְקָרַאתִי אֶל הַדָּג וְהַרְבִּיתִי אֹתוֹ וְלֹא אֶתֶן עֲלֵיכֶם רָעַב: וְהַרְבִּיתִי אֶת פְּרֵי הָעֵץ וְתִנְוֹבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֲרֻפַּת רָעַב בְּגוֹיִם: וְזָכַרְתֶּם אֶת דְּרָכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים וּנְקֻטָּתֶם בְּפִנְיֵיכֶם עַל עוֹנְוֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֵבוֹתֵיכֶם: לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה נָאִם אֲדֹנָי יי יִדַע לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִכְלִמוּ מִדְרָכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל:

בושו והכלמו מדרכיכם אלו הם מילים מפורשות המעידות על חסרון התשובה ובכל זאת מביא גואל למען שמו באהבה, הקב"ה מקבץ אותם מהגוים לארץ ישראל בשביל קידוש שמו הגדול, כמו שאנו אומרים בתפילה בברכת אבות - ומביא גואל לבני בנייהם למען שמו באהבה. רק לאחר שחוזרים לארץ ישראל מגיעה התשובה. כיצד יתכן שתירה כזאת בין פרשת הגאולה בתורה לפרשת הגאולה ביחזקאל?

ה. תשובה וגאולה - מחלוקת ר"א ור"י

האם תשובה תקדם לגאולה, הוא מחלוקת בתלמוד (סנהדרין צז ע"ב), ונחלקו בדבר תנאים ואמוראים:

"אמר רב: כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים. פירש רש"י: אם כל ישראל חוזרים בתשובה - יבוא, ואם לאו - לא יבוא.

ושמואל אמר: דיו לאבל שיעמוד באבלו. פירש רש"י: אם לא יעשו תשובה אינו עומד באבלו כל הימים אלא ודאי קץ לדבר. לישנא אחרינא: דיו לאבל - דין לישראל צער הגלות, אפילו בלא תשובה נגאלין".

אומרת הגמ' שכבר נחלקו במחלוקת זו תנאים:

"רבי אליעזר אומר אם ישראל עושים תשובה נגאלים ואם לאו אין נגאלים. אמר ליה רבי יהושע אם אין עושים תשובה אין נגאלים? אלא הקב"ה מעמיד להם מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושים תשובה ומחזירם למוטב".

וממשיכה שם הגמרא: "תניא אידך: רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה נגאלין שנאמר: שובו בנים שובבים - ארפא משובתיכם. אמר לו ר' יהושע: והלא כבר נאמר: חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו. חנם נמכרתם - בעבודת כוכבים, ולא בכסף תגאלו - לא בתשובה ומעשים טובים".

ונמשך הדיון בגמרא עם כל מיני דרשות מהפסוקים מהתנ"ך, עד שמסתיים בהודאתו של ר' אליעזר, "שתק ר' אליעזר", שפירושה הודאה לשיטת רבי יהושע, שגם ללא תשובה יגאלו.

הפלא ופלא, תנאים ואמוראים נחלקים על דבר שמפורש בתורה, ואף אחד מהם לא מביא ראיה מהפסוק בתורה בו כתוב להדיא שתקדם תשובה לגאולה. הייתכן להקשות מדרשות מפסוקים ואילו פסוק מפורש בתורה לא להביא!?

ג. באור שיטת ר' יהושע

נתקשו המפרשים מאוד להסביר את שיטת ר' יהושע, לכאורה הוא סובר שגם ללא תשובה נגאלים, שהרי הוא אומר במפורש ולא בכסף תגאלו - לא בתשובה ומעשים טובים. וכן רש"י מסביר בשיטת ר' יהושע: "אותן הבזויין ומתועבין בעבירות, אף על פי כן יגאלו".

אם כך מהו מה שאומר ר' יהושע "אלא הקב"ה מעמיד להם מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושים תשובה ומחזירים למוטב". משמע שעם ישראל יעשה תשובה אמנם מאונס, אבל תשובה היא תשובה, ולא יגאלו הבזויין ומתועבין בעבירות, וכיצד אומרת הגמ' שר' יהושע סובר כשמאל שעם ישראל יגאלו ללא תשובה רק מחמת דיו לאבל שיעבוד באבלו?

מחמת גודל הקושיה היו שמחקו את המשפט בדברי ר' יהושע האומר שמעמיד מלך קשה כהמן מדברי הגמ', היות ובירושלמי זה מופיע בשם ר' אליעזר. כמובן קשה מאוד למחוק גמ' שברור שהיתה לפני כל הראשונים. וזהו קושיה עצומה?

ז. מלך קשה כהמן - בדור האחרון

בנוסף ישנו קושי עצום מבחינה היסטורית, מלך קשה כהמן - היה ודאי, ישראל עושים תשובה, לא מצאנו? בוודאי לא מחמת המלך קשה כהמן.

נסביר את הדברים:

בדור האחרון, שוב צץ עמלק, בדרכו של העם היהודי, וזמם "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן, טף ונשים". ה' יצילנו. הוא העמלק הנאצי - ימחה שמו וייאבד זכרו.

לפני כ-2,000 שנה חז"ל צפו והעידו על כך: אמר רבי יצחק, מה באור הפסוק (תהלים קמ ט): "אַל תִּתֵּן ה' מַאֲוֵי רָשָׁע, זָמְמוּ אֶל תַּפֵּק...?" - אמר יעקב אבינו לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, אל תתן לעשו הרשע תאוות לבו, זממו אל תפק - זו גרממיה [גרמניה (הגר"א)] של אדום, שאלמלי הם יוצאים, מחריבים כל העולם כולו. (מגילה ו ע"ב)

בספר איש על החומה (עמוד 108) כתב, שבעת ביקור הקיסר הגרמני וילהלם בירושלים בשנת תרנ"ט, נערכה לכבודו קבלת פנים מפוארת וגדולה, ורבים מבני ירושלים יצאו לקבל את פניו, חלקם מסקרנות, וחלקם כדי לברך את הברכה שמברכים על ראיית מלך: "שחלק מכבודו לבשר ודם". אולם הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל לא יצא, ואמר: מקובלני מהמהרי"ל

יום ההוצאה להורג היה - כ"א תשרי תש"ז, שנה זו רמוזה בשלוש האותיות הקטנות שבשמות עשרת בני המן: תש"ז! והאות הגדולה ו' מרמזת שהאירוע היה באלף השישי. כן יאבדו כל אויביך ה'!

בנוסף כידוע המן הרשע בקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים (כמו שאומרים בעל הניסים), מהם שלושת הלשונות הללו? להשמיד - את הדת (מלשון גזירות שמד), להרוג - את הנשמות, ולאבד - את הגופות.

מאז המן ועד המן של דורנו (גרמניה) לא מצאנו אויבים שרצו לאבד את הגופות, הערבים שהרגו יהודים מעולם לא שמענו שהם שורפים את הגופות, זה רק המן הרשע וצאצאיו עושים כאלו דברים.

כשתסתכל עוד בדבר תראה, כי בכל מקום שהיתה גזירה להשמיד להרוג ולאבד על ישראל, ובמיוחד על ידי עמלק תכף לאחריה באו לירש את הארץ במידת מה.

החל באברהם שניצול מאור כשדים לתת לו את ארץ כנען, ואחריו יעקב שבדרכו אל הארץ ביקש לבן הארמי לעקור את הכל, ואח"כ ביציאת מצרים לתת להם את ארץ כנען בירושה ראשונה, לאחר ניסיון ההשמדה של פרעה.

בנוסף בא עמלק אשר קרך בדרך - בדרך לארץ ישראל. גם בגלות בבל אנו מוצאים כי מיד אחר ניסיון ההשמדה ע"י המן הייתה שיבת ציון וירושה שניה ע"י נחמיה. ובנסיון ההשמדה האחרון כשעמדו עלינו הגרועים והאכזריים שבאומות העולם ה"ה בני האומה הגרמנית המרושעת צאצאי המן, לכלותנו ולהשמידנו, כאשר מיד לאחמ"כ גברו רחמיו ית"ש לבטל גזירת מדרסן ומרפסן של ישראל תחת יד האומות, ובטלה גזירת שעבוד מלכויות עם הפסקת שלטון הבריטים על ארץ ישראל, והאפשרות לכל איש ישראל להתיישב בה.

אם כן ברור כשמש שמלך קשה כהמן היה.

וכאן הבן שואל הרי הובטחנו שלאחר המלך קשה כהמן, ישראל עושים תשובה, היכן התשובה?

ח. סיכום הקושיות

21. בפרשת נצבים (דברים פרק ל), נמצאת פרשת הגאולה והתשובה.

22. פסוקי התשובה ופסוקי הגאולה נכתבים לסירוגין - כדי להדגיש את היותם תלויים זה בזה.

23. מבואר בתורה (בפרשת נצבים) השיבה לא"י תגיע רק לאחר התשובה, המגיעה בעקבות הקללות שבפרשת כי תבוא, וכן נפסק ברמב"ם, כיצד הגענו לארץ ישראל ללא תשובה?

24. בנבואת הגאולה ביחזקאל נאמר במפורש הפוך מהתורה, שהגאולה תגיע לדור של חוטאים, כיצד יתכן סתירה, הרי כל הפרשה ביחזאל שווה לפרשת נצבים חוץ מהתשובה?

25. כל יום בתפילה אנו אומרים: ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה - משמע שהגאולה לא מגיעה בזכות התשובה, אלא למען שמו?

26. תנאים ואמוראים נחלקים האם תשובה קודמת לגאולה, ואף אחד מהם לא מביא ראיה מהפסוק בתורה בו כתוב להדיא שתקדם תשובה לגאולה, היתכן?

27. בגמ' סנהדרין ישנה סתירה שחיפשו רבים כיצד לתרצה: בדעת ר' יהושע האם גאולה תגיע בזכות תשובה מחמת מלך קשה כהמן, או שיגאלו ללא תשובה?

28. ראינו את המלך הקשה כהמן בשואה הנוראה, מדוע לא זכינו לכאורה לראות גם את התשובה?

29. תשובה לכל השאלות הללו נמצא בכתביו הנפלאים של ר' יהודה אלקעלי חוזה בנין ציון הראשון, נלמד עליו קצת ואח"כ נראה את תרוצו:

ר' יהודה אלקעלי זצ"ל

פרק ד'

הרב יהודה אלקלעי

א. מולדתו ורבותיו

הרב יהודה אלקלעי נולד בסראייבו (סרביה) שבבוסניה (יגוסלביה), בשנת תקנ"ח (1798). בין רבותיו: הרב אליעזר פאפו בעל "פלא יועץ", ורבו המובהק הרב יהודה ביבאס שהיה קרוב משפחה של האור החיים הק', המוזכר בספריו פעמים רבות.

בגיל 11 (תקס"ט - השנה בה התחילו לעלות תלמידי הגר"א לאר"י) עלה ארצה ולמד תורה בנעוריו בירושלים ובצפת, שם הושפע מתורת הגאולה של תלמידי הגר"א. בשנת תקפ"ה (1825), בהיותו בן 27, התמנה לרב העדה הספרדית בזמלין, היושבת על גבול הונגריה וסרביה ושימש בתפקידו עד עלייתו שוב לארץ ישראל בשנת תרל"ד, בזקנתו כאשר הוא כבר היה אז למעלה מכן שבעים, נסע לארץ-ישראל.

כתב בלשון רבנית יפה, שהיתה נהוגה בימיו בפרט בין רבנים ספרדים, לשון זורמת ונלהבת. היה חדשן מופלג בתחומים רבים. חיבר ספרים רבים בעניני גאולה וארץ ישראל.

רבי יהודה אלקלעי נלב"ע ד' תשרי תרל"ט. ומנו"כ בחלקת הספרדים בהר הזיתים. העיר 'אור יהודה' נקראה על שמו. ת.נ.צ.ב.ה.

ב. מסעיו

לאחר עלילת דמשק בשנת ת"ר, פרסם את ספרו "מנחת יהודה" בשנת

תר"ג, הספר מציג את עלילת דמשק כנקודת ציון בדרך הגאולה, כסימן שנועד לעורר את עם ישראל ולהניעו לשוב לארץ אבותיו. בספר הוא כתב את תורתם של הגר"א ותלמידיו אותה למד בירושלים, כי ראשית הגאולה תגיע על ידי מעשים של בנין ואהבת הארץ, לבנות בתים ולחצוב בורות מים ולטעת כרמים וזיתים, וכן את מצוות התשובה הכללית שנלמד בהמשך.

בספרו עומד ר' יהודה אלקלעי על הצורך לרכוש קרקעות בארץ ישראל עבור המתישבים היהודים - כפי שעשה אברהם אבינו במערת המכפלה, הארכנו בזה רבות בספרנו "קניית בית בקלות ובשמחה".

את הספר הפיץ בקהילות ישראל בדרום אירופה. עם ספרו הגיע גם ללונדון שם נפגש עם מונטיפיורי, שהתרשם מאישיותו של הרב ואמץ את חזונו. בעקבות זאת התגייס בכל כוחו כדי לסייע לתלמידי הגר"א להגשים את חזונו בנין ירושלים והרחבת ישוב ארץ ישראל.

מונטפיורי עזר לתלמידי הגר"א לבנות את חורבת ר' יהודה החסיד, שהפך למרכזם הרוחני של תלמידי הגר"א בירושלים. בנוסף עזר להם (הן במישור המשפטי והן במישור הכלכלי) לבנות את כל השכונות החדשות, נחלת שבעה, ימין משה ומאה שערים.

במסגרת נסיונותיו לגייס את המעצמות האירופאיות ונגידי היהודים לתמיכה בתוכניתו המדינית, ערך מסע בצרפת, אנגליה וגרמניה, ואף העלה את משנתו בספר "גורל לה". הספר יצא בשלוש מהדורות ואף תורגם לאנגלית, בספר פורס הרב אלקלעי לראשונה תוכנית ריאלית ומפורטת להקמת בית לעם יהודי בארץ ישראל, הכוללת את כל היסודות הפוליטיים והארגוניים שעלו 50 שנה מאוחר יותר בספרו של הרצל, מדינת היהודים.

ייתכן כי הרצל קרא את דפי "גורל לה" והושפע מהרעיונות שהועלו בו, מכיוון שאביו של הרצל היה תלמידו של הרב אלקלעי וסייע בהדפסת ספריו בעירם זמלין, וכן סבו שמעון אריה (לייב) הרצל היה הגבאי החזן והתוקע בשופר בבית הכנסת של הרב אלקלעי.

הרב אלקלעי טלטל את עצמו ממדינה למדינה והפיץ את רעיונותיו בכתב ובעל-פה, אך מעטים היו שהבינו לדעותיו, ורבים התקוממו נגדו. כל חייו וכל מעשיו המרובים היו נתונים-נתונים למטרה זו, לה התמסר בכל נפשו ולמענה סבל צער רב, בתור מבשר חזון לדור, שלא הוכשר לאמצו אל לבו מקוצר-רוח ומקשי השעבוד הגופני והרוחני שבגלות. הוא לא זכה לראות בניצחון רעיונותיו, אפילו במותו לא התפרסם הדבר בעיתונות העברית - גם לא באותם העיתונים שבהם הרבה לפרסם בחייו. אך הזרע שזרע צמח ונשא פירות אחרי מותו. כל התוכניות ורעיונותיו הפכו לאחר כמה שנים למעשיים, היום לאחר מעשה אנו רואים כיצד גם כל באוריו בנבואות הגאולה והתשובה התקיימו במדויק!

ג. נבואותיו שהתגשמו

בתוך ספריו ניתן לראות דברים רבים שכתב ממש ברוח הקודש, ואנו רואים כיצד יתקיימו אחד לאחד:

בהקדמה לספרו 'לשון לימודים' כותב הרב אלקלעי שעל פי חישובים קבליים (מקור הדברים הוא מהזהר פרשת וירא (ק"ז,א) האומר ובשית מאה שנים לשתיתאה, פירש המקדש מלך: ואם לא יזכו סוף הקץ הוא שנת ת"ר), מאה השנים שבין שנת ה'ת"ר עד שנת ה'ת"ש (1840-1940), מסוגלות לגאולה. אולם אם עם ישראל לא יממש את ההזדמנות, עלולה להיות צרה נוראה. ואכן, נבואתו התגשמה, ובשנת ה'ת"ש מתחוללת השואה, שלא הייתה מתחוללת אילו היו היהודים עוזבים את אירופה בהמוניהם ומקימים את מדינת ישראל שמונה שנים מוקדם יותר.

הרב אלקלעי פעל מתוך הכרה שהזמן משנת ת"ר הוא חלון הזדמנות לשוב לארץ ישראל וטען שאלו הם ימות המשיח. הוא חשש שחס ושלום "יאבדו ימות המשיח" ולכן פעל במרץ להפיץ את משנת התשובה שלו ולהתחיל בפעילות מעשית. בהקדמתו לקונטרס "שלום ירושלים" הוא קובע ששנת ת"ר, שנת הגאולה, אינה שנה אחת בלבד אלא "מאה שנה, מן היום ועד שנת התרצ"ט, כי אחריה באה שנת ת"ש (1940) חס ושלום".

מהו החשש, ומדוע "חס ושלוש"?

כותב הרב בשנת תרי"א (1860) דברים נבואיים ממש, החוזים את העתיד המר אך גם את התקומה שתבוא אחריו: "ואם ח"ו ינסך ה' עלינו רוח תרדמה ולא נתעורר להקבץ באגודה אחת לפקח ולהשגיח בעסק הקיבוץ יאבדו ימות המשיח בן יוסף, שהם באלף הששי, ובסוף האלף הששי יבא בן דוד ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה ויקבץ נדחנו אחד מעיר ושנים ממשפחה עם עני ודל מוכים ומעונים תמהים מרעות ותשים מצרות על אשר לא נתנו את כבוד לא־להי ישראל לשוב להסתופף בצלו בארץ ישראל" (ספר חיים, עמ' 399).

והוא ממשיך לדחוק ברבנים ובאנשי המעשה:

"האסיפה הזאת היו חייבים ישראל לעשותה בתחילת האלף הששי כי גזרת הגלות היתה אלף שנים, "נתנני שוממה כל היום דוה", וכיון שלא התעוררו ישראל אל הקיבוץ הזה התחילו הצרות והמאורעות הרעות והגירושין והשמדות. זהו שכתב ר' יהושע בפרק חלק: "הקב"ה מעמיד להם מלך שגזרותיו קשות כהמן ומחזירן למוטב", רצונו לומר אם לא יעשו תשובה לארץ ישראל הקב"ה מעמיד להם מלך שגזרותיו קשות ורעות ומחזירן בעל כרחם שלא בטובתם, "כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו" בעירום ובחוסר כל כמו שאירע לאבותינו מגורשי ספרד ודומיהן" (שם, עמ' 400).

עוד דברים נפלאים שהוא חזה:

גאולת ישראל תהיה ע"י מלכי ארץ... כי לה' לבדו התשועה, והוא יסובבנה ע"י אדם, כמו שסבב תשועת גלות בבל ע"י כורש, וכן לעתיד יסבב גאולת ישראל ע"י מלכי הגויים, שיעיר ה' את רוחם לשלחם... כי שרי ישראל יפתחו פתח כחודה של מחט... והקב"ה יפתח פתח כפתחו של אולם ויטה את לבם לעשות את בקשתם. לאמר לירושלים תושב ולערי יהודה תבנינה. אמנם שונה יהיה גאולה זו: כי בפקידת בבל העיר את רוח כורש ודריש לבדו, והגאולה הזאת יטה את לב כל מלכי ארץ, כי האומות שהגלו את ישראל, צריכים לעשות תשובה לקבץ את ישראל אשר הפיצו בעמים. (גורל לה', עמ' 532 ועוד).

”כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יי הִנֵּה אֲשָׂא אֶל גּוֹיִם יָדַי וְאֶל עַמִּים אָרִים נָסִי וְהִבִּיאוּ בְנֵיךָ
בְּחֶצְוֶן וּבְנִתְיָךְ עַל כְּתֵף תִּנְשָׂאנָהּ: וְהָיוּ מְלָכִים אִמְנִיךָ וְשָׂרֹתֵיהֶם מִיְּנִיקֶתְיָךְ
אֶפְסִים אָרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וְעַפְרֵי רַגְלֶיךָ יִלְחֲכוּ וַיִּדְעֵתָ כִּי אֲנִי יי אֲשֶׁר לֹא יִבְשׁוּ
קַוְיִי”. (ישעיהו מט, כב-כג)

ללמדך שנס קיבוץ הגלויות יהיה על ידי הגוים, כמו שכתב הרד"ק (תהלים פרק קמו) על הפסוק "בבן אדם שאין לו תשועה", הוא מסביר: "שאם לא ברצון האל יתברך, אין ביד האדם להושיע חבירו מצרתו, כי לה' לבדו התשועה, והוא יסובבנה על ידי בני אדם, כמו שסיבב תשועת גלות בבל ע"י כורש, וכן לעתיד יסבב גאולת ישראל ע"י מלכי הגוים, שיעיר את רוחם לשלחם". וזהו וְהָיוּ מְלָכִים אִמְנִיךָ - שיסעו ויחננו על פי ה' ביד מלכי ארץ, וְשָׂרֹתֵיהֶם מִיְּנִיקֶתְיָךְ - כל כל השררות [הממלכות] כולם כאחד יסכימו לדבר זה שמן היושר הוא להחזיר העטרה לבעליה. ויניקו אותנו דבש וחלב תחת לשונם. אֶפְסִים אָרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ - כי הקב"ה יעשה הדבר בדרך ארץ וכבוד, וכדרך חכמת הפוליטיק. וְעַפְרֵי רַגְלֶיךָ יִלְחֲכוּ- כי גם מהגוים יבואו לארץ ישראל לדור ולסחור באהבה ואחוה ורעות. [אשרינו שזכינו לראות בקיום הנבואה!]

בשנת תרכ"ד! הוא כותב, על פי רוח הזמן הסיכויים אצל מלכי אירופה הם טובים, כי הם "מלכי חסד ורחמים יותר ממלכי הקדם" והם ייתנו את הרישיון המיוחל. והוא מציין:

מלכות בריטניה - הם יהיו ראשונים לכל בית יוסף להשגיח עלינו בעינא פקיחא, ולנו להחזיק להם טובה... כי שלוחי המקום היו, ואחריהם במעלה מלכות צרפת יהיו לנו לעיניים" (ספר חיים, עמ' 446-447) (עיין לקמן שכך היה בריטניה ואח"כ צרפת).

עורי צפון ובאי תימן, לכשיתעוררו הגליות הנתונות בצפון (שהש"ר, ד) כי כך עלה במחשבה לפניו יתברך שגאולתינו תהיה מן הגלויות הנתונים בצפון, דהינו חלק אירופה שהיא בצפון העולם.

ד. כיצד יזכו לתשובה הכללית?

הרב אלקלעי לא רק חידש מהלך כזה באופן תאורטי וחזר ללימודיו ולעיסוקיו. היו לו מסקנות מעשיות, והן עיקר שיטתו.

את התשובה הפרטית מונעים כ"ד דברים, כמו שכתב הרמב"ם בפרק ד' מהלכות תשובה, אבל את התשובה הכללית מעכבים רק שני דברים: רשיונות עלייה בהסכמת מלכי הארץ, וכסף להוצאות הדרך ולפרנסה בארץ ישראל.

מכיוון שלפי דעתו אלה הם המונעים היחידים שמעכבים את התשובה (דהיינו את הגאולה), ומכיוון שאנו מחויבים לשוב אל ה', כדי להינצל הגלות (וגם 'ממלך שגירותיו קשות כהמן'), צריך למצוא את הדרך לפתור שתי בעיות אלה.

הדרך לפתור אותן, לפי הרב אלקלעי, היא על ידי אספת נציגים נבחרים של כל הקהילות בכל המקומות, שיבואו למקום אחד, יקימו קרן כספים למימון הוצאות הדרך והקיום בארץ, בשלבים הראשונים, וכמובן יבחרו להם ראש, והוא ילך ויפגש עם כל מלכי הארץ, כדי לקבל רישיון לעלייה יהודית המונית לארץ ישראל. הנבחר הזה מטעם האספה הכללית הוא יהיה 'משיח בן יוסף', והוא יפעל בדרך הטבע, כלומר בחכמת הפוליטיקה, כדי לקבל רישיון מלכי הארץ (דבר שנראה לרב אלקלעי אפשרי בהחלט בעת ההיא).

תוכנית הגאולה של הרב אלקלעי היא תוכנית מדינית, דומה עד מאוד בקוויה הכלליים לתוכנית הציונית. אולם, היא יונקת כולה מן המקרא, הפרשנות, המדרש, דברי חז"ל, דברי ראשונים ואחרונים, דברי הלכה, אגדה וקבלה.

הרב אלקלעי עצמו הבין עד כמה רחוקים קוראיו, וחכמי ישראל שבזמנו, מלהבין אותו, וכל שכן מלפעול בנחישות למטרה ההכרחית. על כן הוא מסיים בהתנצלות, בצער, ובנחמה עתידית:

"ואילו דברי אלה נאמרו מפי גדולי ישראל, היו נאמרים ביתר שאת ויתר עוז, כי אני יודע את מיעוט ערכי, ומחוסר ספרים אני, ונפשי יודעת מאוד

את רוע מבקרי הספרים, כי זה דרכם כסל למו, לתת דופי בדברי אמת ולסלף דברי צדיקים - קל וחומר על עניין סתום כזה אשר נשכח כמת מלב - ואני בתומי אלך, כי ישרים דרכי ה', צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם, קנאת ה' צבאות תעשה זאת - ותהי זאת נחמתי, כי האמת יורה את דרכו, ואם לא יעשה השכל יעשה הזמן"

(פתח כחודה של מחט, שם, עמ' 351-352)

ה. אור חדש על ציון תאיר

בשנת תרנ"א התחילו היהודים לעשות מאמצים לבקש מכל מלכי ארץ, לקבל רישיון לעליה יהודית המונית לארץ ישראל. הם נפגשו עם הקיסר הגרמני, עם השולטן התורכי, עם מלך איטליה, אבל כולם סרבו לתמוך ברעיון.

רק בריטניה גלתה אהדה לרעיון, במשא ומתן אתה עלתה אפשרות ליישב יהודים בסיני, שהיה בשליטת הבריטים, אך המושל הבריטי של מצרים לא הסכים. בהמשך היה הרעיון המפורסם של אוגנדה, שיהודים לא הסכימו לו. כך בשנת תרס"ד היה נראה שהרעיון חסר סיכוי להצלחה, והרבה יהודים יתייאשו מהרעיון והתחילו להגר לאמריקה. בנוסף מחמת הייאוש התחילה התבוללות נוראה, שעלתה לממדים מבהילים, המצב היה כל כך קשה, שרבים מן העולים לארץ התייאשו ועזבו את הארץ.

הישועה הגיעה דווקא מן המלחמה הנוראה, מלחמת עולם הראשונה, כאשר תורכיה היתה עם גרמניה והקיסרות אוסטרו-הונגרית. ומהצד השני היו רוסיה צרפת בריטניה ועוד.

במחצית השניה של המלחמה פעלה בריטניה למגורה של האמפריה התורכית ששלטה על כל המזרח התיכון, וכך בריטניה לאחר מאמצים מרובים שבהם אבד הצבא הבריטי כ 23,000 חילים כובשים את ארץ ישראל. את שאר הניסים תוכל לקרוא בפרק ח - המימד הניסי בהצהרת בלפור.

כך יתקיימו דבריו של הצדיק, כאשר אנו נרצה ונשתוקק להגיע לא"י ובקשתם את ה' אלוקיכם, אז פועל גבורות. עושה חַדְשׁוֹת. בַּעַל מְלַחְמוֹת. זֹרַע צְדָקוֹת. מְצַמֵּיחַ יְשׁוּעוֹת. אֹר חַדְשׁ עַל צִיּוֹן תָּאִיר וְנִזְכָּה כְּלָנוּ בְּמַהֲרָה לְאֹרֹז.

ו. ספריו

הרב אלקלעי כתב ספרים רבים וכן חוברות ומאמרים רבים, אלו הם ספריו (כפי שמצאתי בספר בחר ה' בציון - בו יש רשימה של כל הספרים העוסקים בנושאים חשובים אלו):

א. "דרכי נועם" (משנת תקצ"ט). קיצור כולל כמעט כל דרכי הלשון והלכותיה בלשון צח ספרדי לצורך תינוקות של בית רבן. בהקדמה (שרק היא מודפסת מכל הספר בכתבי הרב אלקלעי של מוסד הרב קוק) יש הסבר נפלא מדוע א"י נקנית ביסורין.

ב. "שלום ירושלים" (משנת ת"ר). על חשיבות מצוות מעשר כספים.

ג. "מנחת יהודה" (משנת תר"ה). מתוך ההקדמה: "כל הנביאים נתנבאו נחמות ויעודי גאולה, אבל ההתחלה והראשית דבר ה' בהושע (ב, ב) ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד ועלו מן הארץ, כי גדול יום יזרעאל. ר"ל, תחילת הגאולה היא שיקבצו ישראל באגודה ובעצה אחת להשים עליהם ראש ולעלות מן הארץ, וכמו שתירגם ויפקון מן ארעא גלותהון".

ד. "קול קורא" (משנת תר"ח): קורא לעם לחזור בתשובה, דהיינו, לשוב לארץ ישראל. ולשרינו האדירים (גדולי התורה) המצוה לבקש חנינה מאת מלכי הארץ בעד עמנו וערי אלהינו.

ה. "פתח כחודה של מחט" (משנת תר"ט): הפותח יד בתשובה אל ארץ טובה ורחבה, ולא יוסיפו עוד לדאבה.

"קול מבשר" (משנת תרי"ב) במהדורה החדשה של הכתבים, מצאו חוברת נוספת, שלא ידעו על קיומה, כנראה שהרב הדפיס ממנה מעט מאוד.

ו. "מבשר טוב" (משנת תרי"ב): שיקבצו ישראל אגודה אחת להשגיח בעסקי הקיבוץ. וכיון שהגאולה מוכרחה לבא בדרך הטבע בנסים נסתרים .. אמרו רז"ל בזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל ממצרים. כן בגאולה הזאת השביע את בנות ציון שהן תעוררנה את בעליהן ובניהן וכו'.

ז. "ספר חיים" (משנת תרט"ז): קול ה' בכח, לקרא לשבויים דרור .. אשר לא יבוא באש תעבור במים .. קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות.

ח. "גורל לה" (משנת תרי"ח): על גאולת ישראל, ולחזור בתשובה שלימה ע"י ההכנות לגאולה.

ט. "משמיע שלום" (משנת תרכ"א): .. וכל אחד יקדיש אחד מבניו קודש לה' לעלות ולראות את פני ה' צבאות, ליישב את ארצנו הקדושה.

י. "שמע ישראל" (ג"כ משנת תרכ"א): אודה את ה' מאד ובתוך רבים אהללנו, כי לא בזה ולא שקץ את עניי ואת יגיע כפי, והחברה הקדושה "שלום ירושלים" נצר מטעי מעשה ידי להתפאר - עשתה פרי.

יא. "מקיץ נרדמים" (משנת תרכ"ג): כי חברות "חובבי ציון" השונות שנוסדו לאחרונה בכמה מקהילות ישראל, הן אתחלתא דגאולה, כי כל הקצין כלו, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה כללית, דהיינו שיבה אל ארצינו.

יב. "מעודד ענוים" (משנת תרכ"ד): לעודד את הראשונים שנחלצו ועלו ונתיישבו בארץ.

יג. "רגלי מבשר" (משנת תרכ"ה): כנ"ל. מדבריו שם: התחלת הגאולה תהיה מן האומה עצמה, והמאמינים כי התחלת הגאולה תהיה על ידי משיח בן דוד, באותות ובמופתים, כימי צאתנו ממצרים - הם מאמינים שוא ושקר. וכן כתוב, התנערי מעפר קומי שבי ירושלים התפתחי מוסרי צוארך [ישעיה נב, ב] בנין התפעל, רצונו לומר, שהם בעצמם יתפתחו ונקבצו. עכ"ל.

יד. "נחמת הארץ" (משנת תרכ"ו): כי עבודת האדמה היא נחמת האדמה - היא המצוה הראשונה לעולי גולה וכו'.

טו. "שיבת ציון" (משנת תרכ"ח): .. ובנו בתים ונטעו כרמים, ויתקנו הדרכים, ויעשו מסחר ליישב את הארץ.

טז. "קבוץ גלויות" (משנת תרכ"ט): כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב של ימות המשיח .. לעולם יירשו ארץ - ליישב את ארצינו הקדושה לעבדה ולשמרה.

יז. "מנחם ציון" (משנת תר"ל): בהגיגי תבער אש, כי איככה אוכל וראיתי באבדן מולדתנו ותורתנו ואמונתנו וארץ נחלת אבותינו, וקראתי לעליונים ותחתונים, תנו לה' אלהיכם כבוד "בטרם יחשיך", ואין קול ואין עונה ואין קשב. ואני בעניי כתבתי שנים עשר קונטרסים והוכחתי כי הגאולה היא ישוב הארץ.

כל הספרים נמצאים בשני כרכים שיצאו לאור על ידי מוסד הרב קוק בתוספת מבואות הערות וביאורים מאת ד"ר יצחק רפאל.

ז. גאולה ניסית וגאולה טבעית

אחד מהעקרונות החשובים במשנתו של הרב אלקלעי היה יסודו של הגר"א שיש שני סוגי ימות המשיח.

הנה, במסכת ברכות (לד, ב) נחלקו אמוראים מה יהיה בימות המשיח: לרבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך. ופליגא דשמואל, דאמר שמואל, אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד, שנאמר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ.

וכתב הגר"א בחידושי אגדות, אלו ואלו דברי אלהים חיים, כי שני ימות המשיח הן.

ובאמרי נועם (לתלמיד הגר"א) שם פירש יותר, וז"ל:

אמר רבינו (הגר"א) לבאר .. כי ב' ימות המשיח הן, היינו ימות משיח

בן יוסף... ואז אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד גלויות, אבל עשיו [דהיינו הסט"א] לא יפול בידו... וכשיבא משיח בן דוד יתקיים מה שכתוב ובלע המות לנצח, וכל יעודי הנביאים, וזה נקרא לעתיד לבא. עכ"ל. (בזה מתורץ קושית כסף משנה שתמה כיצד רבינו (הרמב"ם) פסק (תשובה ח, ה) הא דרבי חייא בר אבא ובפרק שאחר זה וגם בפרק י"ב מהלכות מלכים כתב לדשמואל וצ"ע)

הרי מפורש בדברי הגר"א שימים אלו בהם יתבטל שעבוד גלויות, הם נקראים ימות משיח בן יוסף (ואף אם אין רואים אותו, מ"מ הוא קיים רק שהוא נסתר ואינו ניכר כמו שנאמר ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו).

הרב אלקלעי כתב: יש ימים של גאולה שלימה, בהם הגאולה בדרך הנס כאשר הקב"ה ישוב ויקרב ויציל את עמו, אך יהיו לפני כן ימים של גאולה מעשית, שתיראה טבעית כביכול אבל גם בדרך נס. ולא תעלה על דעתך שהקץ והגאולה והישועה והנחמה וביאת משיחנו הם שמות נפרדים ויבוא הכל בבת אחת וביום אחד. כי לכל אחד יש קצה וגבול ועת וזמן לכל חפץ. והגאולה שתהיה לפני ביאת המשיח בן יוסף היא ההצלה מהגזרות והרעות המתרגשות לבוא כמ"ש רז"ל כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי (מנחת יהודה לד).

כך גם כתב השל"ה תולדות אדם בית דוד (קמא): נראה בעיני יותר הדרך שכתבתי למעלה (אות רסב), כי רבי יוחנן ושמואל, מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. וזהו מה שכתוב בתורה (דברים יט, ח-ט): "וְאִם יִרְחִיב יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם וְנָתַן לְךָ אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבַּר לָתֵת לְאַבְרָהָם: כִּי תִשְׁמַר אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְלִלְכֹת בְּדַרְכָיו כָּל הַיָּמִים וְיִסְפַּת לְךָ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֲלֵה". כתב הרמב"ן "הפרשה הזו עתידה". לכאורה בזמן הגאולה האם יהיה רוצחים? הרי הרע יכלה מן העולם ולא יהיה רק טוב? וע"כ שלא בבת אחת יהיו כל ההצלחות רק בהמשך הזמן. וע"ש עוד ראיות רבות.

לפי דבריהם ימים הללו שאנו נמצאים בהם הם תחילת "ימות המשיח"

עליהם דיבר שמואל, "אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד". (לא לחינם יש היום חברת טלפונים - שעושה כל היום תזכורות וצלצולים בשם ימות המשיח, לעורר אותנו ולהיזכר על מעלת ימים נפלאים אלו)

ח. שנת ת"ר

יש דעות (קול מבשר יג) שהחשיבו את הם ימות המשיח החל משנת ת"ר, כמ"ש בפרק חלק (סנהדרין צט, א): "ימות המשיח... ארבע מאות שנה, כתיב הכא ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה, וכתוב התם: שמחנו כימות עניתנו". והם תוספת מחול על הקודש השבת הגדול והנורא האלף השביעי, קבלת שבת להזמין ולקדש את יום השבת שיהיו כל ישראל מזומנים לחיי העוה"ב. (לפי זה כשם שמתוך הארבע מאות שנה ירדו למצרים רק מאתיים ועשר שנים, כך אולי עיקר ימות המשיח יהיו משנת תש"צ). ובשם הגר"א מובא בקול התור שעיקר האתחלתא דגאולה תתחיל משנת ת"ר, עפ"י האמור בזה"ק להלן.

זה הסימן שאמרו בזה"ר (וירא קיז, א): ובשית מאה שנין לשתינאה יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא ויתתקן עלמא לאעלה בשביעאה כבר נש דמתתקן ביומא שתינאה מכי ערב שמשא לאעלא בשבתא, אוף הכי נמי, וסימניך (בראשית ז) בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה. דהינו בשנת ת"ר מתחילין ימי המנוחה דהינו ימות המשיח וישראל ישובו אל המנוחה ואל הנחלה, ששם העוה"ב של ימות המשיח.

באמת בתחילת עליית תלמידי הגר"א בשנת תקס"ט היתה הארץ כמדבר שממה, קומץ יהודים קטן מאד היה בארץ ישראל, ומאז התחילה עליה בלתי פוסקת בקבוצות קטנות, עד שבשנת ת"ר היו כששת אלפים יהודים (עי' בספר חזון ציון פרק כט). ומאז התחיל הישוב להתרחב בצעדים גדולים יותר.

שלשים השנים הראשונות לשהותם בארץ, עד שנת ת"ר, היו קשות ומרות, ונודעו בשם "תקופת היסורים", בכל התקופה ההיא עמד הישוב הרך יום יום בפני סכנת התמוטטות וחיסול בתוקף התלאות האיזמות, אך הודות לעקשנותם הכבירה של תלמידי הגר"א וראשי הכוללים פרושים וחסידים,

שהכירו מתוך אמונה חזקה ועמוקה שעם כל צעד ושעל של התקדמות בחיזוק הישוב והרחבתו מתקרב קץ הגאולה, וביודעם מראש "כי כך הם דרכי הגאולה חבלים בנעימים" ו"מן המיצר למרחביה", התאושו ולבשו עוז לעמוד תוך עקשנות עצומה בפני כל התלאות והמשיכו במרץ ותעצומות בעבודת הישוב והרחבתו. רק לאחר מכן בשנת ת"ר החלה הקלה והצליחו יותר.

בעוד שבשנת תק"ס מנה עם ישראל שניים וחצי מליון, הרי בשנים שאח"כ הכפיל עם ישראל את עצמו פי כמה וכמה, ובשנת ת"ר מנה ארבעה מליון, בשנת תר"כ ששה מליון, תר"ס עשרה וחצי מליון, ובשנת תר"צ ששה עשר מליון.

בשנת ת"ר קיבלה בריטניה וצרפת רשות מהתורכים שאזרחיהם יוכלו לקנות שטחים בא"י, (היות והם עזרו להם לנצח את המרד של מוחמד עלי). על ידי כך מונטפיורי ורוטשילד יכלו אח"כ לקנות הרבה שטחים בארץ ישראל. שנת ת"ר אכן היתה שנת ראשית הגאולה (מתוך מגילת התקומה ד"ר חגי בן ארצי).

לכן קראו תלמידי הגר"א לספר על הגאולה קול ה-תר, היות ובשנה זו מתחיל אתחלתא דגאולה וגם על שם הפסוק בשיר השירים (ב, יב): הַנְּצַנִּים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ עֵת הַזְּמִיר הַגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאֶרְצָנוּ.

"זה אי עשרים וחמש שנה אשר בערה בי ארץ חמדה שמחדו אה אבוגינו הקדושים, ואני קוצא בחיול על ישוב הארץ... ואף כי שמעתי אומרים כי יש חכמים שאין רוחם נומה בישוב הארץ - אנוכי אמור לא נסוגי, כי אמרתי גבגב גאג אדור אמון, ואם לא יעשה השכל יעשה השמן" (הרב אלקאשי ב"ר אהשי, ח"י 635).

פרק ה'

תשובה לארץ ישראל

א. שתי תשובות הן

נחזור תחילה בקצרה על הקושיות מהפרקים הקודמים:

א. מבואר בתורה (בפרשת נצבים) השיבה לא"י תגיע רק לאחר התשובה, המגיעה בעקבות הקללות שבפרשת כי תבוא, וכן נפסק ברמב"ם, כיצד הגענו לארץ ישראל ללא תשובה?

ב. בנבואת הגאולה ביחזקאל נאמר במפורש הפוך מהתורה, שהגאולה תגיע לדור של חוטאים, כיצד יתכן סתירה, הרי כל הפרשה ביחזאל שווה לפרשת נצבים חוץ מהתשובה?

ג. כל יום בתפילה אנו אומרים: וּמִבֵּיא גּוֹאֵל לְבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוּ בְּאֶהְבָּהּ - משמע שהגאולה לא מגיעה בזכות התשובה, אלא למען שמו?

ד. תנאים ואמוראים נחלקים האם תשובה קודמת לגאולה, ואף אחד מהם לא מביא ראיה מהפסוק בתורה בו כתוב להדיא שתקדם תשובה לגאולה, היתכן?

ה. בגמ' סנהדרין ישנה סתירה שחיפשו רבים כיצד לתרצה: בדעת ר' יהושע האם גאולה תגיע בזכות תשובה מחמת מלך קשה כהמן, או שיגאלו ללא תשובה?

1. **ראינו את המלך הקשה כהמן בשואה הנוראה, מדוע לא זכינו לכאורה לראות גם את התשובה?**

נלמד עתה את תרוצו הנפלא של ר' יהודה אלקלעי:

“ולכן נראה לי לתרץ כי **שתי תשובות הן** - תשובה פרטית ותשובה כללית”.

לדברי הרב אלקלעי, כל מה שהרבו לעסוק במושגי התשובה ובהלכותיה, מימי חז"ל ועד לאחרונים, כל זה נכנס במסגרת המושג '**תשובה פרטית**'. לעומת זאת, '**תשובה כללית**' היא "השיבה לארץ ישראל" של העם כולו, ולכן היא תתרחש ב"אחרית הימים". אמנם הגאולה תלויה בתשובה, אך **לא בתשובה פרטית כי אם בתשובה הכללית**.

ובלשונו:

"תשובה פרטית, רוצה לומר, שישוב החוטא מחטאו על פי גדרי התשובה אשר גבלו הראשונים... ולזאת תקרא תשובה פרטית מפני שנצרכת בפרטים, לכל איש ואיש התשובה כפי חטאו - לפי כובד עונו כך משקל תשובתו.

אבל **התשובה הכללית** רוצה לומר, שישובו כל ישראל על ה' א-להינו לארץ נחלת אבותינו, כי הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו א-לוה, וישראל בחוצה לארץ עובדי עבודה זרה בטהרה הם, שנאמר: "ועבדתם שם א-להים מעשה ידי אדם, עץ ואבן...", כמו שאמר רש"י: משאתם עובדים לעובדיהם [של אלילים], כאילו אתם עובדים להם.

התשובה הכללית הזאת ציוו עליה כל הנביאים, כמו שכתב רבנו [הרמב"ם]: 'כל הנביאים ציוו על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שעתידין ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן, ומיד הן נגאלין'. - רוצה לומר, **תשובה כללית, שישובו ישראל לארץ הקדושה**"

ושתי תשובות אלו רמזו רז"ל בברכת השיבנו: השיבנו אבינו לתורתך,

ר"ל תשובה פרטית. והחזירנו בתשובה שלמה לפניך, ר"ל תשובה כללית. ואחריה סלח לנו... ואחריה גואל ישראל, כי הגאולה היא על

תנאי אם נשוב אל הארץ". (פתח כחודה של מחט, עמוד 324)

ב. ושבנו בנים לגבולם

התשובה הכללית מפורשת גם בנבואת ירמיהו. אחרי בכי רחל ותשובת ה' "ושבו בנים לגבולם", נאמר (ירמיהו ל"א, כ):

"הַצִּיבִי לְךָ צִיָּנִים שְׁמִי לְךָ תִּמְרוּרִים שְׁתִּי לְבָבְךָ לְמַסְלָה דְּרָךְ הַלְכָתְּ שׁוֹבֵי בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל שְׁבִי אֶל עָרֶיךָ אֱלֹהֵי".

ברורה ומפורשת הקריאה לשוב לארץ כביטוי של תשובה, מתוך זכירת הדרך וסימניה. כה הרבו להוציא פסוק זה מידי פשוטו ולדרשו על המצוות, עד שנשתכח פשוטו. לא רק זו, אלא שהנביא גוער בבת ישראל המתביישת לשוב, או המתעצלת לשוב, עד שהוא נוזף בה:

"עַד מָתַי תִּתְחַמְּקִין הַבַּת הַשׁוֹבְבָה כִּי בָרָא יְיָ חֲדָשָׁה בְּאַרְץ נִקְבָּה תִּסּוּבֵב גְּבֵר" (שם, כ"א)

בניגוד לדרך העולם, שגבר מחזר אחרי אשה, תהיה אז מהפכה בעולם, וישראל הם שיחזרו אחרי הקדוש ברוך הוא, כלומר אחרי נחלתו בארץ ישראל.

יש לציין שגם קריאת תלמידי הגר"א לעליה לאר"י היתה בשם: "שובי אל עריך". (עיין ספר "חזון ציון" עמ' 178). ועיין קול התור פרק ב בחינה קנד, שבי אל עריך (ירמ' לא) - כל הפרק הזה נאמר על משיח בן אפרים.. שעל ידו קבוץ גלויות. ורבנו הוסיף רמז ע"ז "שבי אל עריך" (לפי הכתיב שבי בלי ו) בגימט' 'עדות ביהוסף'. עכ"ל.

ג. ותשובתו הרמתה

הרב אלקלעי היה, נאמן מובהק ללשון הקודש, וכמי שחיבר ספר ללימוד

לשון הקודש דור שלם לפני אליעזר בן יהודה, הרב אלקלעי מבסס את פירושו על ניתוח לשוני בשפת המקרא:

”תדע לך, שהרי 'תשובה' - הוראתו הראשונה היא **שישוב האדם אל המקום אשר יצא משם**, כמו: 'ותשובתו הרמתה כי שם ביתו' (שמואל א' ד', י"ז) - וחז"ל על דרך השאלה הניחו את השם הזה לשוב מחטאו... וכיוון שהוראתו זאת היא נצרכת למאד ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, ודברו בה כל חכמי המוסר, והרגל נעשה טבע - כאילו לא היתה הוראה אחרת בתיבת התשובה, והוראתו הראשונה נשכחת כמת מלב - והתשובה הכללית היא לפי הוראתו הראשונה [של השם תשובה] שנשוב אל הארץ אשר יצאנו משם, כי היא בית חיינו”.

(פתח כחודה של מחט, עמוד 326)

ד. התשובה של אחרית הימים

באור חדש מבאר הוא בפסוקי התורה, **התשובה הראשונה** עליה מדברת התורה בפרשת נצבים כוונתה שעם ישראל רוצים וחפצים בארצם, רוצים לשוב עד ה' - היינו עד מקום השראת שכינתו - אל ארץ ישראל. כי הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוהה... לשוב אל הארץ אשר יצאנו משם כי היא בית חיינו.

כך גם משמעות הפסוקים, הרי התורה כותבת לאחר מכן ושב ה' את שבותך ושב וקבצך מכל העמים, כיצד התורה משתמשת באותו פועל לתשובה על חטאים, ולשיבה לארץ ישראל?

מדוע ניסחה התורה את תשובת ישראל ואת שיבת ה' באותו ביטוי, באותן מילים ('ושבת' - 'ושב... ושב')? לפי רוב הפירושים האוחזים בתשובה הפרטית בלבד - איך אפשר לפרש את שיבת ה'?

אבל לפי הרב אלקלעי יש כאן תיקון לחטא הגלות בשיבה זו. לפיכך, הפסוק ברור כשמש: אתם תשובו עד ה', היינו לארץ ישראל, שכאשר עם ישראל משתוקק לחזור לארצו, הקב"ה ישיב אתכם, כלומר, יקבץ אתכם וישיב אתכם אל הארץ מכל העמים, מכל הגלויות.

נמן אנו דיפוט מסע צ'כע שלישי ווא נמן אנו 'אונ קאונ' - דיין. איזו נמן אנו 'אונ קאונ'
 ווא נמן אנו ג'רונ 'המציפה השחורה' - דיין. איזו נמן אנו ג'רונ 'המציפה השחורה' ווא
 נמן אנו אג האינוקוויציה - דיין. איזו נמן אנו אג האינוקוויציה ווא נמן אנו אג ג'רונ
 ג'ח וג'ט - דיין. איזו נמן אנו אג ג'רונ ג'ח וג'ט ווא נמן אנו אג שמיטוט ג'רונ -
 דיין. איזו נמן אנו אג השמיטוט באוקראינה בג'רונ ווא נמן אנו אג היט'א - דיין. איזו
 נמן אנו אג היט'א ווא הקיחו אנו ג'טא - דיין. איזו הקיחו אנו ג'טא ווא הקיחו אנו
 ג'אי ג'יס וכ'שנים - דיין. איזו הקיחו אנו ג'איס ג'יס וכ'שנים ווא הג'אלו הנשין
 וט'פיו - דיין. איזו הג'אלו הנשין וט'פיו ווא הע'פידו אונט הפ'ך - דיין. ע'א אמת
 כ'מה וכ'מה מ'הניע אנו כ'א א'ה אנו חייבים א'לונ, ו'הע'פיו, א'מס'א אג ה'לונ, א'פ'ט
 אג א'ל'ו ה'מ'ינה ו'ה'קיס בה פ'יג אנו ו'א'פ'נו ע'ד ע'לום."

ו. תשובה המועילה לבנים

במאתים שנים אחרונות היו הרבה שהתבוללו בין העמים, מאז האימנציפציה, ונאבדו מתוך העם. נקח לדוגמא האוכלוסיות הרבות של מהגרים יהודים מאירופה שהגיעו לחופי אמריקה, מאז שנת 1800 ואילך. לפי אומדן ההיסטוריונים מספר היהודים הנמצאים שם כיום היה צריך להיות מוכפל פי עשר ממה שהוא היום! אלא רוב גלי המהגרים שנתפזרו בתפוצות המדינה הרחבה ההיא, נבלעו בתוך האוכלוסיה הנכרית ונתקיימה בהם קללת "ואכלה אתכם ארץ אויביכם" (ויקרא כו, לח).

גם אותם מליונים מועטים הנמצאים כיום באמריקה, רק קומץ בלבד הם צאצאים של יהודים אמריקאים דור ששי או שביעי. אלו שהם יהודים במוצהר הם דור שלישי או רביעי למהגרים יהודים, וצאצאיהם של המהגרים מלפני עשרה דורות נעלמו מעמנו. ומצב ההתבוללות הפושה באירופה היום, ובדרום אמריקה ובמערב ארצות הברית, הוא למעלה מששים אחוז (לפי סטטיסטיקה של הסוכנות היהודית).

לכן מובן כי בפסוק ב' זה, שמדובר בשיבת ציון, מוזכרים במפורש "אתה

ובניד", מה שאיננו מוזכר בשאר פסוקי תשובה שבפרשה זו. כי ע"י שתשובו לציון, תצילו את בניד מנישואי תערובת. וזו היא אחת מההישגים הגדולים של התשובה לארץ ישראל.

ז. שובי אלי ואשובה אליכם

כך גם נאמר (זכריה א', ג) "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת שׁוּבוּ אֵלַי נְאֻם ה' צְבָאוֹת וְאָשׁוּב אֵלֵיכֶם אָמַר ה' צְבָאוֹת", פסוק דומה מאד מופיע גם במלאכי (ג', ז): "שׁוּבוּ אֵלַי וְאָשׁוּבָה אֵלֵיכֶם אָמַר ה' צְבָאוֹת". שני הפסוקים הללו מופיעים בנבואות של נביאי הבית השני. בתקופה זו עם ישראל היה בגלות וניתנה לו הזדמנות לשוב אל הארץ, אך רק מעטים מאד שמעו את קול ה' הקורא להם לשוב אל הארץ. רוב העם נשאר בגולה, ולכן מלאכת בניית בית ה' התעכבה זמן רב. הנביאים קוראים לעם לשוב אל ה' לשוב אל הארץ ולבנות את בית ה', כך יזכו שתשרה השכינה לגמרי בבית המקדש ויתקומו כל נבואות הגאולה.

לכן ביחזקאל לא הוזכרה החזרה בתשובה לפני הגאולה, שכן חזרה בתשובה על מעשינו לא היתה לפני הגאולה, רק התורה הזכירה את התשובה וכוונתה לחזרה בתשובה מסוג מיוחד לשוב לרצות לגור בארץ נחלת אבותינו הארץ הטובה מאוד מאוד.

ח. תשובה אחר תשובה

בזה מתורצת גם קושית המפרשים: מדוע התורה כותבת אח"כ בהמשך הפרשה "וְאָתָה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְיָ וְעָשִׂיתָ אֶת כָּל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם", הרי כבר בתחילת הפרשה חזרו בתשובה ומהי תשובה זו שמופיעה בהמשך רק לאחר שעם ישראל חוזר לארצו?

כמו שכתב האור החיים (דברים פרק ל, א): "יש להעיר אחר שאמר למעלה ושבת עד ה' ושמעת בקולו מה מקום לומר עוד ומל ה' עוד רואני שאומר עוד אחר כך ואתה תשוב וגו' שנראה שמה שקדם עדיין לא הגיע לתשובה?"

אמנם לפי הנ"ל הרי הדברים מיושבים נפלא, התשובה הראשונה היתה

תשובה לארץ ישראל, לשוב לארצנו הקדושה, לאחר מכן התורה מבטיחה שה' ימול את לבבנו (ומכאן נלמד כמה חשוב שגם חילוניים יהיו בארץ, שיתקיים בהם הבטחה נפלאה זו) אז תהיה תשובה לקיום המצוות כמו שכתוב "וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְיָ וְעָשִׂיתָ אֶת כָּל מִצְוֹתָיו" ובהמשך "לְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקְתָּיו" תשובה למצוות לא הזכרה בהתחלה רק כאן. והדברים נפלאים עד אין קץ.

ט. סיכום הדברים

- א. שתי תשובות הן - תשובה פרטית ותשובה כללית.
- ב. 'תשובה כללית' היא "השיבה לארץ ישראל" של העם כולו, והיא תתרחש ב"אחרית הימים".
- ג. התשובה הראשונה עליה מדברת התורה בפרשת נצבים כוונתה שעם ישראל רוצים וחפצים בארצם.
- ד. מה שכתב הרמב"ם אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, רוצה לומר, תשובה כללית, שישובו ישראל לארץ הקדושה.
- ה. שתי תשובות אלו רמוזות בברכת השיבנו: השיבנו אבינו לתורתך, ר"ל תשובה פרטית. והחזירנו בתשובה שלמה לפניך, ר"ל תשובה כללית.
- ו. שׁוּבֵי בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל שְׁבִי אֶל עַרְיָה אֱלֹהֵי - פסוק זה קורא לחזרה לארץ ישראל בשם תשובה.
- ז. קריאת תלמידי הגר"א לעליה לאר"י היתה בשם: "שובי אל עריך".
- ח. 'תשובה' - הוראתו הראשונה בלשון הקודש היא **שישוב האדם אל המקום אשר יצא משם**, כמו: 'ותשובתו הרמתה כי שם ביתו'.
- ט. לכן התורה כותבת את תשובת ישראל ותשובת ה' באותה פועל - לשוב, כי שניהם מדברים על שיבה לארץ ישראל.

י. כך גם היה בפועל - מה גרם לעם ישראל לחזור לארצו - והיה כי יבואו עליך כל הקללה.

יא. התשובה מועילה גם לבנים, שכן רק בא"י מובטח דור העתיד.

יב. גם בבית שני נאמר "שׁוּבוּ אֵלַי וְאֶשׁוּבָה אֲלֵיכֶם" ה' קורא להם לשוב לארץ ה'.

יג. ביחזקאל לא הוזכרה החזרה בתשובה לפני הגאולה, שכן חזרה בתשובה על מעשינו לא היתה לפני הגאולה.

יד. התורה מזכירה פעמים תשובה בפרשת התשובה, שכן לאחר התשובה הכללית תבוא התשובה הפרטית, לקיים מצוות ה'.

טו. לכן רק בתשובה האחרונה מוזכר וְעָשִׂיתָ אֶת כָּל מִצְוֹתַי, שכן התשובה הראשונה לא כללה קיום מצוות.

שיר ידידות שהיה שר בעל ספר החרדים

ארץ הקדושה, יקרה חמודה,

התורה מעידה שה' דורש שלומה.

ארץ ישראל נתונה באמצע העולם,

סולם יעקב ניצב בה, מחבר עליון ותחתון.

הסולם מצביע על שלמותך ונבחרותך.

את המקום המכובד והמרכזי.

אַרְץ הַקְּדוּשָׁה יְקָרָה חֲמוּדָה

לְתוֹרָה וּתְעוּדָה תִּקְרָא דְרוּשָׁה

בְּאֲמִצֵּעַ הָעוֹלָם הוֹסֵד יְסוּדְתָךְ

מִשָּׁמַיִם סֵלֶם נֶצֶב לְעַמְּתָךְ

מִזֶּרֶה בְּשִׁלְמוֹתֶיךָ כִּי אֵת הַנְּבֻחָתְךָ

פָּנָה מִיִּקְרָת וְאֶבֶן הָרֵאשִׁי

את גבוהה משאר ארצות ורב כבודך.
 כבודך לא יוערך בפז ובאבנים יקרות.
 אוירך מחכים ומאיר עיניים.
 א"י בלבבנו חרוטה וזכורה היטב.

בהר המוריה שוכן המקדש.
 הוא כיסא לשכינה ובו נמצא ארון הברית.
 בו עבודת הכהנים ושולחן לחם הפנים.
 מזבח הנחשת מכפר עוונות.

מקום הנבואה ואורים ותומים - בא"י.
 אש ירדה מהשמיים למזבח.
 בארצות אחרות אין דומה להדרך.
 נודה לבורא שבחרך לנו ירושה.

סנהדרין הגדולה, ובה גדולי ישראל,
 ישיבתם כחצי גורן עגולה, בהר הבית.
 אשרי מי שראה מציאות זו.
 ארץ ששלושת אבות האומה חשקו בה.

הלב כואב העיניים בוכות.
 דמעות יורדות ידיים רפויות.
 בגלל שמחמתם (א"י) בידי זרים.
 כבנין עראי הפרוץ לכל רוח ונוטה ליפול.

רָמָה עַל גְּבוּלֵי תְּבֵל רַב יְקָרָךְ
 בְּפֹז לֹא יִסְלָה וּבִסְפִיר עֶפְרָךְ
 גַּם מִחֲפִים אֲוִירָךְ וּמֵאִירַת עֵינַיִם
 בֵּת יְרוּשָׁלַיִם בְּלִבְבוֹת חֲרוּשָׁה

הַר הַמּוֹרִיָּה מֵעוֹנָה הַמִּקְדָּשׁ הַנּוֹרָא
 לְכִסֵּא שְׂכִינָה וְאֲרוֹן הַתּוֹרָה
 וְעִבּוּדָה טְהוֹרָה וְשִׁלְחַן הַפָּנִים
 לְכַפֵּר עוֹנִים מִזִּבְחַ נְחוֹשֶׁה

מִקוֹם הַנְּבוּאָה וְאוּרִים וְתוֹמִים
 וְהָאֵשׁ הַנּוֹרָא בָּאָה מִמְרוֹמִים
 בְּאַרְצוֹת הָעַמִּים אֵין עֲרוֹךְ הַדֶּרֶךְ
 בְּרוּךְ שֶׁבְחָרְךָ לְעַמּוֹ יְרֻשָׁה

סְנֵהֲדְרֵי גְדוּלָה רַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 פְּחָצֵי הָעֵגוּלָה אֶצֶל הַהֲרָאֵל
 עֵין רְאִתָּה אֶל תּוֹכָךְ אֲשֶׁרִי חֶלְקָה
 אֶרֶץ חֲשׂוּקָה מֵאַבוֹת שְׁלֹשָׁה

לְבָבוֹת יִכְאָבוּ עֵינַיִם תִּבְכְּיָנָה
 דְּמָעוֹת יִשְׁאָבוּ יָדַיִם תִּרְפִּינָה
 יַעַן כִּי נִתְּוָנָה חֲמִדְתָּהּ לַחֲרָם
 כְּסָפָה בְּכָרֶם כְּמִלוֹנָה בְּמִקְשָׁה

היית מרבה ברכות בעם ישראל.
היה בך יופי ומלכות תפארת ותהילה.
מאז בנייך בגולה את במבוכה ובלבול.
כאשה שבעלה עזבה ונטשה.

מארבע רוחות השמים פליטי הגולה
נושאים עיניהם אלייך באהבה.
שׂיבנה חורבותיך הקב"ה.
ויעשה אותך כבריאה חדשה.

משמיעה קולות צער, שנפשה סוערת,
עוד תזכי להיות ברום המעלה כגבירה.
ואת תאירי עיניהם של הגויים
ובך יתברכו כולם.

אֶת רַבַּת בְּרָכוֹת בְּתוֹךְ עַם סְגֻלָּה
בְּךָ יָפִי וּמַלְכוּת תְּפָאֶרֶת וְתִהְיֶה
מֵאִזְ הֵם בְּגוֹלָה אֶת רַבַּת הַמְּהוּמָה
כְּאִשָּׁה שׁוֹמְמָה מְכוּוָּרָה נְטוּשָׁה

מֵאַרְבַּע הַפְּאוֹת שְׂרִידֵי עַדְתְּךָ
עֵינֵיהֶם תְּלוּיֹת אֶל אֶהְבְּתְךָ
עַד יָקִים חֲרוּבוֹתֶיךָ אֲדוֹן הַמִּתְנַשֵּׂא
וְאוֹתְךָ יַעֲשֶׂה בְּרִיאָה חֲדָשָׁה

הוֹמִיָּה בְּאַבֵּל עֲנִיָּה סוֹעֶרָה
עוֹד תִּהְיֶי בְּתֵבֶל לְעוֹלָם גְּבִירָה
לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת לְאוֹרְךָ יִלְכוּ
וּבְכֹן יִתְבָּרְכוּ יַחַד אִישׁ וְאִשָּׁה

פרק ו'

תשובה על חטא הגלות

א. באור חדש למושג תשובה

הרב אלקלעי הסביר שתשובה כאן פירושה מלשון לשוב הביתה, לשוב למקום שלנו - לארץ ישראל.

אמנם ניתן להסביר את המושג תשובה כפירושו הרגיל מלשון תשובה על חטאים, ולהסביר שכאן התורה מתכוונת שעם ישראל יחזרו בתשובה על החטא שגרם את הגלות.

התשובה האמורה בתורה וברמב"ם אינה תשובה על כל החטאים, אלא תשובה על העוון שגרם את הגלות, תשובה על חטא מאיסת הארץ, כדברי הכוזרי והחרדים המובאים לקמן שהגאולה תלויה בתיקון זה החטא. כאשר עם ישראל חוזר בתשובה על חטא זה מגיעה הגאולה.

כך גם הסביר האור החיים הקדוש (דברים ל, ג) את שתי התשובות בפרשת התשובה: א. תשובה על החטא שמונע את הגאולה. ב. תשובה כללית על המצוות והעבירות. (אמנם האוה"ח מסביר שהחטא הוא עזבם את תורתו, ואנחנו מסבירים חטא מאיסת הארץ, כמו שראינו שעל חטא זה היתה תשובה)

ב. הגאולה תלויה בחמדה

החרדים כותב (מצוות התלויות בארץ - פרק ב):

"צריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו כי תחלת עונינו שנקבעה לנו

בכיה לדורות, יען מאסנו בה שנאמר וימאסו בארץ חמדה, ובפדיון נפשנו, מהרה יהיה, כתיב כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, ושם נאמר אתה תקום תרחם ציון.

לפיכך היו האמוראים מנשקים עפרותיה ואבניה בבואם אליה. ומה טוב ומה נעים לשיר שיר ידידות אשר יסד ר' יהודה הלוי עליה באהבה רבה, תחלת השירה ארץ הקדושה יקרה חמודה וכו' (ראה את השיר בסוף הפרק הקודם), כן אנו משוררים על ציון רבי יהודה בר אלעאי כל ערב ר"ח בשמחה רבה ומתחננים לאל שאל יגרשנו מעליה".

החרדים מתכוון לדברי הרמב"ן (במדבר יד, א) הכותב: כי בחטא המרגלים נגזר על עם ישראל, כל הגלויות של בית ראשון ובית שני, כמו שאמרו (תענית כט) אותה לילה תשעה באב היה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: אתם בכיתם בכיה של חנם - ואני קובע לכם בכיה לדורות (חרבן בית ראשון ובית שני) ומקור הדבר בתהילים (קו) שכתוב מיד לאחר הפסוק "וימאסו בארץ חמדה...וישא ידו להם... ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות". ללמדנו בגלל חטא המאיסה בארץ חמדה נגרם חורבן בית ראשון ובית שני וכל הגלות. לכן גאולת ישראל מהגלות תלויה בתיקון זה החטא, כאשר יחבבו את ארץ ישראל.

ג. לתקן את עון המאיסה

כך כתב גם רבי משה דוד ואלי בפירושו לתהלים (קו, כד) ביתר ביאור, וז"ל:

"וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו. והנה העון הזה היה כל כך חמור לפניו ית', לפי שפגם בעיקר הכל שהיא האמונה. עד שממנו נמשכה הגזרה של הגלויות, כדי שיכירו וידעו הבנים שאין ארץ כארצם, ולא יתוקן עון המאיסה של האבות, עד שהבנים יביאו את עצמם לחשוק בה בחשק גדול, כענין שנאמר: אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד - כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, כלומר דהא בהא תליא, שלא יבא עת חנינה לציון, עד שבניה יחמדוה בתכלית החמדה והתשוקה". עכ"ל.

ד. תכלית הכוסף

הגר"א היה אומר: "ספר כוזרי קדוש וטהור, עיקרי אמונת ישראל ותורה תלויין בו" (מעשה רב, סי' ט"ו).

בכוזרי (מאמר ה') כתב שצריך לאהוב את ארץ ישראל, לא סתם אהבה אלא תכלית הכוסף וז"ל:

ובהערת בני אדם והתעוררותם אל אהבת המקום הוא הקדוש, ינחץ הענין המיוחל, שכר גדול וגמול רב, כמו שנאמר: אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד, כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, רוצה לומר כי ירושלים אמנם תבנה כשיכספו בני ישראל לה תכלית הכוסף עד שיחוננו אבניה ועפרה.

מבואר בדבריו שיש שכר רב מאוד לאוהבי ארץ ישראל, ולמי שמעורר את לב בני ישראל לאהבת הארץ, עד שהם יגרמו ויחישו את הגאולה. עוד מבואר בדבריו שאהבה לארץ ישראל צריכה להיות כל כך גדולה עד שאדם בטבעו ירצה לנשק את אדמת ארץ ישראל.

ה. תשובה על עוון הגלות

התשובה האמורה בתורה וברמב"ם אינה תשובה על כל החטאים, אלא תשובה על העוון שגרם את הגלות, תשובה על חטא מאיסת הארץ, כדברי הכוזרי והחרדים שהגאולה תלויה בתיקון זה החטא. כאשר עם ישראל חוזר בתשובה על חטא זה מגיעה הגאולה.

כתב האור החיים הקדוש (ויקרא כה, כה): **והגאולה תהיה בהעיר לבות בני אדם ויאמר להם הטוב לכם כי תשבו חוץ גולים מעל שלחן אביכם ומה יערב לכם החיים בעולם זולת החברה העליונה אשר הייתם סמוכים סביב לשלחן אביכם הוא אלהי עולם ב"ה לעד, וימאס בעיניו תאוות הנדמים ויעירם בחשק הרוחני גם נרגש לבעל נפש כל חי עד אשר יטיבו מעשיהם, ובזה יגאל ה' ממכרו."**

דבר דומה מצאנו ברבי יהונתן איבשיץ (אהבת יהונתן - הפטרת בלק): והיה ביום ההוא נאום ה' והאבדתי מרכבותיך והכרתי סוסיך מקרבך. פירוש דידוע שהקב"ה יציל את ישראל ממלחמת גוג ומגוג כאשר יעברו עליהם כמה וכמה צרות ואפ"ה לא יעזבו את ה' ואת נחלתם ארץ הקדושה תוב"ב וזהו יהיה עיקר תשובתם כי התשובה צריך להיות באותו מקום ובאותו מעשה. ועיקר חטאם בזמן הבית הוא היה ירידתן למצרים כמשה"ה הוי היורדים מצרים לעזרה. ונשתרבו מזאת חטאים גדולים ולכך תהיה תשובתם לעתיד שלא ינטשו את נחלתם.

וכן רבי יששכר שלמה טייכטל: "שאנו חוזרים לארץ ישראל, זה גופא לתשובה תחשב, וזה עיקר התשובה והנה כעת בזמנינו, אחר שנתנו ליבם אפילו היותר גרועים לשוב לנחלתנו, ומוסרים נפשם על זאת ואינם רוצים בארץ אחרת, אלא בארץ אבותינו, ומוסרים נפשם עליה, כידוע דכמה וכמה מתו, עבור הארץ, כמו ששמעו בזמן הפרעות של הערבים, כמה מבני ישראל שעמדו לנגדם ומתו על ידיהם ואמרו קודם יציאת נשמתם בזה הלשון: אין דבר, טוב למות בעד ארצנו... בוודאי לתשובה תחשב בעיני הקב"ה. ומה שאינם מקיימים את מצוות התורה הוא מפני שלא נתגדלו ולא נתחנכו בזה, והמה בזה כתינוק שנשבה בין הגוים. (אם הבנים שמחה עמ' קז ועמ' קא).

עוד כתב: "זהו מהבטחת השי"ת שהבטיח שיעורר לבם לעשות תשובה בסוף גלותן... חשק וחמדה וכוסף לכסוף לשוב לא"י וזה גופא יהיה תשובתן" (שם, עמ' קע). ובמקום אחר כתב: כי אין ספק, שרק הקב"ה שחושב עלינו תמיד מחשבות טובות, וכדי שלא ידח ממנו נדח, הכניס החשק הזה בליבות אחינו בני ישראל... שיחשקו וייכספו דווקא לארץ אבותינו, וימסרו נפשם על זה. ובוודאי שמצווה גוררת מצווה - שברבות הימים, אחר שיתיישבו בה הרבה מישראל, יטהר הקב"ה את לבבם, ויחזרו לעבודתו יתברך.

לפני מאה שנה לערך, עלו אלפי ישראלים עולים חדשים מאירופה, וקנו את אדמות ראש פינה. כיוון שהיו אנשים עשירים בנו בגימטריה ויפים מאד, אבל לאחר זמן קצר החלו הקשיים להגברה, מחמת קשיי פרנסה, עוני, מחסור, והגברת איוויו של כנופיו ערביים. לאט לאט הגמיו להגמלא ביה הקברו של המושבה החללים. כעצמה מחצב צה החלו להגיע מחברים מההודים החו"ל: 'גמטרו אלינו, וכל המחור גמלחו אלינו את היודים'. המושבה החלה להגמור גמיסה, והגושבים החליטו לקיים אסיפת חברים דחופה בבית הכנסת כולם היעו, ובמיוחד הנשים שהן אלו שסבאו ביוגר מכל המחצב. אחת הנשים ביקשה רשג אדבר ראשונה. היא הייתה בגו של גביר החו"ל, ריאה בגפנוקים, וסבאה מאוד מהמחצב. האנשים כולם היו בטוחים שהיא כנראה רוצה אומר כמה קשה לה, ושאי אפשר להמשיך כך. כאשר עלתה על הבמה אמרה האישה: "צה אלפיים שנה אדמות ראש פינה מחכות שיגאלו אותן. מליונים של יהודים מגבוננים בנו כעג, האם ניכנע או נישבר. אם חלילה נעצוב את המקום הזה - יבן ועברו עוד אלפיים שנה עד שישבו כבאן יהודים", בשאלה צה בגמה את ארון הקודש ואמרה: "משביעה אני אגבם בספר הגורה שבארון הקודש שאף אחת מהנשים כאן לא געצוב את ראש פינה ויהי מה". דממה השגררה בבית הכנסת, ואחריה את עברו הנשים אידה, נישקו את ספר הגורה, ואמרו: 'צם אני נשאר'.

פרק ז'

ישראל עושים תשובה

א. מלך קשה כהמן

לאחר שלמדנו את תורת התשובה, נראה כיצד כל הקושיות מתורצות באופן נפלא עד מאוד:

ר"א ור"י נחלקו האם תהיה תשובה לפני הגאולה, אף אחד מהם לא מביא את הפסוק בתורה ושאלנו היתכן להקשות מדרשות ולא מפסוק מפורש?

אבל, עכשיו יודעים אנו הפסוק בתורה מדבר על תשובה לארץ ישראל, ואילו ר"א ור"י מדברים על תשובה פרטית - תשובה על חטאים.

ר' יהושע אמר שאם ישראל לא יעשו תשובה מעצמן הקב"ה יעמיד מלך קשה כהמן שיגרום לעם ישראל לחזור בתשובה. ושאלנו המן ראינו, תשובה לא ראינו?

אבל, עכשיו יודעים אנו התשובה עליה מדבר ר' יהושע היא לכסוף בתשוקה שאין כדוגמתה לארץ ישראל, ולעשות תשובה על חטא המרגלים.

זאת ראינו בעיננו, כמדומה שלא היה דור כזה מאז מתן תורה שהתשוקק לעלות לארץ ישראל בכזאת מסירות נפש, כמו הדור של אחרי השואה, יהודים עלו לארץ ובדרך לארץ עברו את כל הארבעה שחיבים להודות הם ידעו מראש שיש בריטים ויש ערבים, בארץ אין פרנסה ויש מחסור חמור מאוד באוכל הכל ניתן בתלושים וכ"ו, ואפ"ה עלו עשרות אלפי יהודים באש ובמים. יתקיים ממש מה שהתורה הבטיחה וְשִׁבְתָּ עַד יִי אֱלֹהֶיךָ אֶתָּה

וּבְנִיךָ בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ - עם ישראל באו לארץ במסירות נפש שאין כדוגמתה, עם אהבה אדירה שיתכן ומימות עולם לא היתה כזאת אהבה לארץ האבות.

לא היה תיקון לחטא המרגלים יותר נפלא ממה שהיה אחרי השואה, ממש התקינו דברי חז"ל במלואן מעמיד להם מלך קשה כהמן **וישראל עושים תשובה**, תשובה נפלאה ביותר על חטא המרגלים.

זה הכוונה בתפילה 'תקע בשופר גדול לחרותינו', השופר הזה ר"ל צרה גדולה המעוררת את לב הנרדמים מלשוב לארץ ישראל, כמו שאמר הרמב"ם (תשובה ג, ד): "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם" (פתח כמחט אות כז). כמוכן שאם הינו זוכים היה זה שופר של רחמים, אבל שלא זכינו היה זה שופר של עורו ישנים.

ב. תיקון שלא היה מימות עולם

בתירוץ זה גם מיושב כל הקושיות העצומות בדברי הגמ' בסנהדרין האומרת שגם ר' יהושע מודה שצריך לעשות תשובה בשביל להגאל, אלא שתהיה מחמת מלך קשה כהמן, והקשו:

א. ברש"י כתוב מפורש שהגאולה תבוא גם שישראל יהיו מלאים חטאים, ז"ל רש"י: "אותן הבזויין ומתועבין בעבירות, אף על פי כן יגאלו, מלכים יראו וקמו".

ב. הרי נאמר בגמ' מפורש (סנהדרין צח.): אמר רבי יוחנן: אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי, או כולו חייב. בדור שכולו זכאי - דכתיב ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, בדור שכולו חייב - דכתיב וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע, וכתיב למעני אעשה. מפורש בגמ' שמשיח יבוא בדור שכולו חייב, לא משמע שיעשו תשובה אפילו מיראה.

ג. מה הקשה ר"א לר"י מכל הפסוקים של תשובה הרי גם לר"י עושים תשובה?

לפי הנ"ל מתורץ הכל באופן נפלא ביותר. ר' יהושע אמר שהמלך קשה כהמן יחזיר אותם בתשובה, לא התכוון לתשובה על כל החטאים עד שיהיו זכאים לגאולה כדברי ר"א, אלא לתשובה על חטא מאיסת הארץ. המלך הקשה כהמן יגרום לעם ישראל לשנוא את הגלות ולבוא במסירות נפש לארץ ישראל, לקיים עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה. ובזה יגאלו למרות שהם חוטאים.

ג. דור שכולו זכאי

לפי זה נוכל לומד דבר נפלא מאוד: ידוע שבדברי אגדה הרבה פעמים אלו ואלו דברי אלוקים חיים, וכל אחד מדבר על דבר אחר (ראה לדוגמא את באור הגר"א לדברי הגמ' (ברכות לד, ב) על הסתירה מה יהיה בימות המשיח), נוכל לומר שגם כאן דברי חז"ל על מתי בן דוד בא שניהם אמת: מה שאמרו שכולו זכאי שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ זהו מחמת התשובה הכללית (ואולי זה מרומז בפסוק במה עמך כולם צדיקים - בזה שכולם רוצים את הארץ), ומה שאמרו בדור שכולו חייב זה מחמת התשובה פרטית. ובמהרה נזכה ומל ה' אלוקיך את לבבך ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית כל מצוותיו.

מצינו בתחילת בית שני, שדוקא הלא מיוחסים, שהיו גם בעלי עבירות, נושאי נשים נכריות, מחללי שבת עלו תחילה לארץ ובנוה. כותב בעל אם הבנים שמחה (הוצאת מכון פרי הארץ, עמ' קפט): 'איך אפשר לומר על עולים כאלו שהיו מעשיהם נאים ורק שמותיהם בלבד היו כעורים, עד שחז"ל (רבה שלח פרשה טז) נקטו אותם לדוגמא "יש ששמותיהם כעורים ומעשיהם נאים - אלו עולי הגולה..."

על כרחך, מוכרח לן לומר, דזו היתה נאותם - במעשה העליה גופא, ובמעשה הבנין שבנו את הארץ ואח"כ את בית המקדש, בזה היתה יפיפותם ונאותם, והיתה רצויה מאוד לפניו יתברך, אף שמלבד זה היו עוברים כמעט על כל התורה כולה... ומשום זה בלבד היו כדאיים להיקרא נאים... ואולי מפני שגדולה מצות ישיבת ארץ ישראל ששקולה כנגד כל התורה כולה [וגם שהיא נחשבת תשובה כללית]. ואחר שהם עסקו בזה

היתה מכריעה זכות זו כל כך. עד שיש לומר עליהם שמעשיהם נאים...
ועתה מאן ספין ומאן יהיר בזמנינו, לכנות את העולים שבזמנינו בשם "כעורים", וח"ו בשם "רשעים", ולגנות את מעשיהם שעלה בידם לבנות ולהפריח את הארץ ממש במסירות נפש, ולדבר עליהם בוז וקלון. אשר הם קיימו בזה, אף בלי ידיעתם, מצות עשה הגדולה ד"וירשתה וישבת בה", בכל התיקונים שיש בזה בנגלה ובנסתר... ובפה מלא אני אומר, שמעשיהם נאים לפני הקב"ה ושכרם גדול מאוד, והלואי שיהא חלקי בזה עמהם. ורק צריך לבקש מהם, שמהיום והלאה ילכו בדרך ה', בדרכי התורה והיראה, והכל יהיה נעשה ברוח התורה ועפ"י ציווי גדולי הדור וחכמי התורה. וזאת נשיג בעזה"י, אם נקרב אותם באהבה ובחיבה ובכבוד אליהם, ודברי חכמים בנחת - ישמעו, ולא ברעש ולא בקול צעקה עליהם, אז המה יכופו עצמם אל רוח התורה והיראה, ויעלה בידינו לטהרם, כמו שעלה ביד עזרא לקרב אותם אל התורה והקדושה אחר שראו שקרבם ולא ריחקם מעליו. וזה אמת וברור לכל הרוצה לראות את האמת'.

ד. מקור דברי הגר"א

זכינו בס"ד לראות, שדברי הגר"א שגאולת ישראל תלויה במסירות נפש על אהבת ובנית הארץ, כתובים לא רק במדרש, ולא רק מבית שני, אלא זה פסוק מפורש בתורה (פרשת נצבים): וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֵיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְּ אֶל לְבַבְךָ בְּכָל הַיּוֹמִים אֲשֶׁר הִדִּיחָךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: וְשָׁבַת עַד יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם אֲתָה וּבְנֶיךָ בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ: וְשָׁב יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וּקְבַצְךָ מִכָּל הָעַמִּים. בזכות ושבת - דהינו לשוב לארץ ישראל, תזכה לשוב וקבצך והביאך אל הארץ.

ה. כי בא מועד

עוד ניתן לראות כיצד לפי הדברים הנ"ל מתורץ סתירה בפסוקים בתהילים

(פרק קב, יד-ט):

”אַתָּה תְּקוּם תִּרְחַם צִיּוֹן כִּי עַתָּה לְחַנְּנָהּ כִּי בָּא מוֹעֵד: כִּי רָצוּ עַבְדֶּיךָ
 אֶת אַבְנֵיהָ וְאֶת עַפְרָהּ יְחַנְּנוּ: וַיִּירָאוּ גוֹיִם אֶת שֵׁם יְיָ וְכָל מַלְכֵי הָאָרֶץ
 אֶת כְּבוֹדֶךָ: כִּי בָנָה יְיָ צִיּוֹן נִרְאָה בְּכָבוֹדוֹ: פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעֲרֵעָר וְלֹא
 בָּזָה אֶת תְּפִלָּתָם: תִּכְתֹּב זֹאת לְדוֹר אַחֲרוֹן וְעַם נִבְרָא יִהְלֵל יָהּ.”

רד"ק: **אתה תקום. כאדם שקם ממקומו ומתעורר על המעשה, וכן (מזמור**
 יב, ו): **עתה אקום יאמר ה'.** **תרחם ציון,** שהיתה חרבה זה כמה שנים, ידענו
 שתרחם אותה ותבנה אותה ותרצה אותה. **כי עת לחננה,** כי עת יבוא שתחנן
 אותה אף על פי שקצפת עליה כמה. **כי בא מועד,** כי לגאולה מועד וזמן
 קצוב, וכשתהיה העת שתחנן אותה יאמרו בא מועד הגאולה שלא היינו
 יודעים אותה עד עתה. **כי רצו החכם הכוזרי פירש:** אתה תקום מתי?
 - כי רצו, כלומר, **כי ירושלם תבנה כְּשֵׁיכֶסְפוֹ יִשְׂרָאֵל לֵה תְּכַלִּית הַכֶּסֶף**
עד שיחננו אבניה ועפרה:

לכאורה יש כאן סתירה מפורשת: האם הגאולה תבוא מחמת **כי בא מועד,**
 או מחמת **כי רצו** כשאוהבים את ארץ ישראל?

אמנם לפי הנ"ל הרי הדברים כפתור ופרח, הפסוק בתהילים האומר
 שהגאולה מגיעה **כי בא מועד,** מדובר שאין תשובה מלאה, רק **תשובה של**
כי רצו עבדיך את אבניה, זה תשובה המספיקה רק כאשר **כי בא מועד.**

נמצא באמת בעיני תרוויהו: א. **כי בא מועד.** ב. **כי רצו עבדיך.** וכדברי הגמ'
 לעיל: אמר ליה רבי יהושע אם אין עושים תשובה אין נגאלים [שמגיע
 הזמן - **כי בא מועד**]? אלא הקב"ה מעמיד להם מלך שגזרותיו קשות כהמן
 וישראל עושים תשובה [תשובה של - **כי רצו**] ומחזירם למוטב.

כמו שכתב רבנו המהרש"א [תענית טו, א ד"ה בא"י מרחם וכו'], **בביאור**
הכתובים בפרק 'תפלה לעני' הנ"ל, וזה לשונו:

כי בא מועד שאמר דניאל '**עד עת מועד' וגו' [דניאל ח, יט] כי כבר**
רצו עבדיך בגלות המר את אבניה, ואת עפרה הוסיפו לחננה, לא
כדור המדבר שמאסו בה - שעל כן נגזר עליהם הגלות ממנה, [אבל

עתה שנתייסרו בגלות, כבר שבו לחמוד את ארצה. וממילא, כדאיים
המה שתרחם עליהם].

וכן הוא בספורנו בפירושו לתהילים:

אתה תקום תרחם - אף על פי שאין הדור זכאי, כי בא מועד ראוי
לזה. כי רצו עבדיך את אבניה - על הפך דור המדבר שמאסו בה.

כתב המשנה שכיר (מועדים בין המצרים): נראה לי להוסיף ביאור על דברי רבנו
המהרש"א: למה נקט בפסוק דוקא 'אבניה ועפרה', הוה ליה למימר 'כי
רצו עבדיך את ארצה?' אבל ברור, דלהורות בא - דייקא על אבניה ועפרה
שהמה חלקי הבנין לבנות עמהם בית וחומה. ולהורות, שבני הגלות
חומדין ומתאווין לבנות את הארץ, ובזה המה מרוצים לפניו יתברך שמו
ויתעלה לנצח. והדברים ברורים ומאירים כשמש, ובשביל זה יזכו לקרב
את עת מועד שאמר דניאל בב"א.

ו. גאולה על ידי חילונים

לפי מה שנתבאר, דווקא מצבו הרוחני של עם ישראל מהווה הוכחה
שהימצאותנו בארץ ישראל היא חלק מתהליך הגאולה, שהרי מבואר בתורה
שבזמן שעם ישראל חוטאים, הארץ מקיאה אותם. וא"כ צריך להבין כיצד
במצב כזה לא רק שארץ ישראל אינה מקיאה את עם ישראל, אלא שהיא
קולטת אותם בצורה כזו המונית?

וע"כ הביאור הוא משום שבזמן הגאולה ישנו תהליך אחר, שהקב"ה
מקבץ את ישראל לארצו למרות דרכיהם הרעים ועלילותיהם הנשחתות,
כמש"כ בספר יחזקאל פרק לו, מחמת קידוש השם, ומחמת התשובה
הכללית שעשו, כי רצו עבדיך את אבניה - הפך דור המדבר שמאסו בה.
לאחמ"כ הקב"ה מחזירם גם בתשובה פרטית.

בזה יתכן לבאר דברי הנביא יחזקאל, שאמר שבתחילה יביא הקב"ה את
ישראל לא"י, ורק אח"כ "וזרקתי עליכם מים טהורים". וצ"ב למה לא יזרוק

עליהם מים טהורים בחו"ל ואח"כ יכנסו לא"י בטהרה, שהרי ארץ ישראל אינה סובלת עוברי עבירה?

אלא, כיון שכל מהלך העליה הזו היא בשביל קידוש השם, ע"כ בשביל שלא יאמרו שעם ישראל נכנסו לא"י מחמת זכויותיהם, ולא שהקב"ה קיבץ אותם מחמת הגאולה, ע"כ רצון הקב"ה הוא שתחילת הכניסה תהיה בהיותם מלוכלכים בחטאיהם, ובזה תהיה עדות לכל באי עולם, שיש כאן מהלך חדש של גאולה - כי בא מועד, שלא היה לעולמים. ואחר שיכנסו לארץ יזרוק עלינו מים טהורים. [בנוסף רק על ידי מהלך זה נוכל לדעת את כוחה וחשיבותה של השיבה לארץ האבות]

כמובן, שאם עם ישראל לא היו חוטאים מלכתחילה, היינו זוכים לאותות גדולים ומכובדים שיעידו שהמהלך הזה הוא מהלך של גאולה, אבל לאחר שחטאו וגלו ולא היטיבו דרכיהם בחו"ל, וצורת הגאולה באה מחמת כי בא מועד וקידוש ה', ע"כ הקב"ה בחר, שדבר זה יהיה לסימן ולעדות שזה מהלך של גאולה, שבתחילה יתקיים "והבאתי אתכם אל אדמתכם" ואח"כ "וזרקתי עליכם מים טהורים".

ז. ועמך כולם צדיקים

הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע כינה פעם בתואר 'צדיק' ליהודי אחד שלא היה ידוע כל כך כירא שמים. שאלו אחד מהסובבים בפליאה, וכי לזה האיש 'צדיק' ייקרא... נענה רבי שלומ'קה ואמר, הנה הכתוב אומר (ישעיה ס, כא) 'ועמך כולם צדיקים', והנני מאמין שכל דברי התורה 'אמת' - הרי שבוודאי יהודי זה צדיק הוא, ואם יש לך קושיא, אין הקושיא אלא על היהודי (איך ובמה הוא צדיק) ולא על הפסוק... (ברם, פשיטא ואצ"ל שיש להיזהר מ'חבר רע' ולא אמר כן ר' שלומק'ע אלא ללימוד זכות). (באר הפרשה אמור תשע"ט)

הנה הפסוק אומר, בזמן בו עם ישראל יורשים את ארץ ישראל, הם יהיו צדיקים (ראה סנהדרין צח, א). מעודי היה קשה לי, הכיצד ניתן לומר זאת וכי לאנשים בזמן בו זכינו לרשת את הארץ יקרא צדיקים?

אמנם על פי הבאור של הרב אלקלעי שיש מושג של תשובה כללית, הרי בזה שהם באו במסירות נפש לארץ ישראל, היה בחינה של תשובה כללית גמורה. ועוד כתוב 'וכפר אדמתו עמו' - על ידי התשובה לאדמתו כיפר להם על כל עוונותיהם, לכן מובן שהפסוק קורה להם צדיקים.

ח. כוחה העצום של לימוד זכות

הגמ' (חגיגה טו, ב) מספרת סיפור שילמד אותנו על כוחה העצום של לימוד זכות: **אשכח ליה רבה בר שילא לאליהו** [מצאו רבה בר שילא לאליהו הנביא], **אמר ליה רבה לאליהו: מאי קא עביד הקדוש ברוך הוא** [מה עושה הקב"ה]? **אמר ליה אליהו: קאמר הקב"ה שמעתתא מפומייהו דכולהו רבנן, ומפומיה דרבי מאיר לא קאמר** [אומר דברי תורה מפיהם של כל החכמים ולא מפיו של רבי מאיר].

אמר ליה רבה לאליהו: אמאי? אמר ליה אליהו לרבה: משום דקא גמר שמעתא מפומיה דאחר [מפני שהיה לומד מפיו של אחר] **לאחר שיצא לתרבות רעה. אמר ליה רבה לאליהו: ואמאי אין הקב"ה אומר משמו?! הרי רבי מאיר רמון מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק אמר ליה אליהו לרבה: שמע הקב"ה לקולך, והשתא [ברגע זה] קאמר הקב"ה: מאיר בני כך הוא אומר.**

רואים מדברי הגמ' רק כאשר רבה לימד זכות על ר' מאיר בעל הנס, זכה שבשמים יאמרו דברי תורה בשמו, ללמדך כמה גדול לימוד זכות של יהודי בעולם הזה, לכן גדולי ישראל השתדלו בכל יכולתם ללמד זכות על עם ישראל (כמו הקדושת לוי ועוד). מעתה כמה נפלא שזכינו ללמד זכות לא על יהודי אחד, אלא על מליונים של יהודים בניו של מלך מלכי המלכים, שכולם צדיקים ועשו תשובה שמימות עולם לא הייתה.

מצאנו בגדעון (שופטים ו), **שלימד זכות על עם ישראל, עד שאמר לו ה' "לך בכוחך זה והושעת את ישראל"**, וביארו חז"ל (רש"י שם) - **"בכחך זה - בכח הזכות הזה שלמדת סניגוריא על בני"**, מכח דברי הזכות שאמרת תצליח להושיע את ישראל.

אף אנו נלמד זכות על הדור שכולו צדיקים, ונזכה בעז"ה בקרוב לראות בישועת ה'.

ט. לנשק מי שבשם ישראל יכונה

כתב בספר נתיב מצותיך (נתיב אמונה, שביל השישי) לר' יצחק איזיק מקאמרנא, נדפס בשנת תרי"ח:

מבואר בספר החזיונות למרן הרח"ו. שאלתי למורי ז"ל, איך היה אומר לי שנפשי יש לה מעלה כל כך, והרי קטן שבדורות הראשונים היה צדיק וחסיד, שאין אני מגיע לעקיבו. ויאמר אלי, דע כי גדלות הנפש אינה תלויה כפי מעשה האדם הנראה לעינים, כי בוחן לבות וכליות השם יתברך, וכפי הזמן והדור ההוא, מעשה קטן מאוד בדור הזה שקול ככמה מצות בדורות ראשונים, כי בדורות האלו הקליפ' והרע גוברת מאד ומאוד עד אין קץ ועד אין שיעור, מה שאין כן בדורות הראשונים.

ואלו הייתי אני חיי"ם באותן הדורות, היה מעשי וחכמתי נפלאות ועולות מכמה צדיקים הראשונים תנאים ואמוראים. אשר על כן לא אצטער [על] זה כלל, כי בלי ספק יש לנפשי נפש בניהו וזכריה ורבי עקיבא, מעלה יתירה על כל הצדיקים ראשונים מזמן תנאים ואמוראים, עיין שם היטב.

ומעתה בין אחי, אם בימי מרן האר"י היה התגברות הקליפות כל כך, מה נאמר ומה נדבר בזמן הזה המר, **בודאי יש לנשק לכל מי שבשם ישראל יכונה**, ולעורר עליו אהבה וזכות, כי כל מה שגנב העבד המוסרח הכל שקר, כי נפשות ישראל מוסרים נפשם בכל רגע על קדושת שמו יתברך, וכל הרע עושה הרשע, שכל כך גובר ברשעות שלו ובצרות וביסורים, עד שנסתלק דעת כל אחד מהם.

וכל הרשעים שבמדינה זאת, ובפרט במדינות אשכנז, **נשבע אני בחיי עולם**, שכולם **אנוסים כתינוק שנשבה לבין הנכרים**, ובלי דעת ידברו, וכולם מוכנים ברגע אחת לשפוך דמם כמים על קדושת שם הגדול באהבה ובשמחה ובלב שמח במחולין וריקודין. והרשע הזה שקר ענה, גנב גזלן

רוצח, מאנס בתוקף רשעו, ומטעה בשפתי חלקות, ומתגבר ברשעו בכל כחו, לצודד נפשות ישראל בהכרח ובתוקף, ומי יעמוד נגד רשעו, כי אם במסירות נפש, השם ירחם עלינו במהרה.

י. מתי הארץ מחבבת עוברי עבירה

כתב בספר משנה שכיר (מועדים מגילת איכה): בילקוט איכה [רמז תתלח] תני ר' חייא משל למלך שהלך לחמת גדר ונטל בניו עמו, פעם אחת הקניטוהו ונשבע שאינו נוטלן והיה נזכר להם ובוכה ואומר הלואי יהוון בני עמי אעפ"י שמקניטין אותי, הה"ד "מי יתנני במדבר מלון ארחים" [ירמיה ט, א], אמר הקדוש ברוך הוא הלואי יהוון בני עמי כמו שהיו במדבר שהיו מלינין עלי. ודכוותיה "בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה" [יחזקאל לו, יז], אמר הקדוש ברוך הוא הלואי יהוון בני עמי בארץ ישראל אעפ"י שמטמאין אותה, עכ"ל.

וזה המדרש הוא פלא מאד, איך יצפה הקדוש ברוך הוא על זה שיהיו בניו עמו בארץ ישראל אעפ"י שמטמאין אותה, הלא אין הארץ סובלת אותם באופן כזה אם יטמאו אותה, כאשר הכתוב אומר [ויקרא יח, כח] "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה", והוא פלא גדול.

והאיר ה' עיני להסיר קושיא הזאת ולהבין כונת חכמי אמת רבותינו ז"ל: דודאי בעת שישבו ישראל על אדמתן והיו לנו סנהדרין גדולה וקטנה, ובכל עיר ועיר היו יושבין ב"ד כמבואר בריש סנהדרין, וכל בני ישראל היו יודעין את דיני התורה ואת משפטיה, ואז אם אחד עבר על מצות השם ידע ומכיר את הלאו שיש בזה העשיה, הוי עליו דין חיוב גלות.

אבל אחר שהלכו בגלות שאין לנו מורה ולא חזון ולא נביא ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, ולרוב אחינו בני ישראל אין לנו בגלות הכרה אמיתית בערך מצות התורה, ומה גם אלו שנתגדלו ונתחנכו בבתי חכמים העמים שיצא מהם כל זיק ולחלוחית התורה, ויש מדינות ומחוזות ששכחו לגמרי כל דרכי התורה, ופשוט דלאנשים כאלו דין תינוק שנשבה בין העכו"ם יש עליהם ככתוב ברמב"ם ה' ממרים [פ"ג ה"ג], וכאשר האריך בזה ולימד

עליהם זכות המקובל אלקי מרנא רבי אייזק'ל מקאמארנא בספרו נתיב מצותיך (הובאו דבריו לעיל).

הנה אנשים כאלו הוויין כאילו אין להם דעת כלל וכשוטה וכטיפש, וע"כ באנשים כאלו אין כאן דין הקיא שיקיא אותם הארץ, אעפ"י שח"ו עושין מעשים כגוים ומטמאין את הארץ, אעפ"י כ הארץ מחבבת אותם יען שעושים זאת מבלי ההכרה ודעת, והארץ מחכה עד שיגיע העת שיתרבה דעתם להכיר את ערך תורתנו הק' ע"י שה' ישפיע עליהם רוח ממרום ויסיר מהם את לב האבן, ואז גם מהם ימלא הארץ דעה ויקיימו את התורה ומצותיה.

עכ"פ נבין היטב את דברי חז"ל במדרש שאמר הקדוש ברוך הוא הלואי יהוון בני בארץ ישראל אעפ"י שמטמאין אותה, שמדבר מעת הגלות שנתפזרו בניו של הקדוש ברוך הוא בגלות בין הגוים שבטל מהם הכרת התורה ומצותיה, וכדאמר בחגיגה [ה, ב] כיון שגלו ישראל ממקומם אין לך ביטול תורה גדול מזה, ובאופן זה אף אם יהיו בארץ ישראל ויעשו ח"ו כמעשה הגוים לא שייך דין הקיא מפני לקותן בדעת, א"כ אין כאן דין הקיא כלל בעת כזאת.

יא. ארץ ישראל - ללא מצוות

חידוש נפלא כתב רבי פינחס הורוויץ בספרו ההפלאה (כתובות קי, ב): על דברי הגמרא: "לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל - דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ - דומה כמי שאין לו אלוה, שנא': לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים".

וז"ל: שמעתי להקשות דלשון דומה משמע שבאמת אין לו אלא דומה כמי שיש לו, והדר קאמר וכל הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו, משמע דבאמת יש לו אם כן העלה חו"ל יותר במעלה ח"ו?

וע"פ פשוטו נראה דלא קשה מידי, דודאי לא יעלה על הדעת שלא יהיה

קבלת אלקות בכל המצות שבתורה כי אם במצות דירת א"י והלא כתיב אף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו' כי אני ה' אלקיהם, ונאמר בהרבה מצות אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי וגו' א"כ כל המקבל עול תורה ועול מצות הוא אשר יש לו אלוקה. וכן להיפך בפורק מעליו עול תורה ועול מצות אלא שאמר במעלות א"י דכל הדר בו אפי' במצוה זו לבד כבר דומה למי שיש לו אלוקה כדכתיב לתת לכם וגו' וכל הדר בחו"ל אפי' מקבל עליו עול תורה ועול מצות ובאמת יש לו אלוק' מ"מ כיון שדר בחו"ל הוא דומה כמי שאין לו אלוקה.

מיהו אדם גדול

פעם אמת נכנס שמע בימי הדיון והודיע אהר"ם כי שני אורחים מחגיגתם בפניו גדול ההגבלה על ידו, אחד רב גדול מצדו והשני גדול נכבד מצדו הקודש. שניהם מקשימים אלא פניו. והשאלה היגה את מי יכנס ראשון.

ציוה אהר"ם אהר"ם ראשונה את הש"ר מצדו ישראל. כשהוא הופיע נכנס עמו אהר"ם בשיחה שארכה כחצי שעה. לאחר שיצא, נכנס אחריו הרב הנ"ל. הנה ראה את מצדו נראה על שהגאון אהר"ם הקדים ביקורו של הש"ר אבקורו הוא.

אחר שנכנס פנה אל אהר"ם בנימה של אירוניה, ואמר: "בדאי שמע כבוד הרב כול הצמח הזה מידושי גרם מצדו אהר"ם ש"ר שקדם אי?" הבין אהר"ם כי הרב נראה והחזיר לו כדברים האלה: אמנם לא שמעתי ממנו מידושי גרם. הרב באוגה שעה נכבדתי מ"ש בלש"י (בדגש ג"ו ו"ח) בד"ה "עד הנהר הגדול נהר כרג - אפי' שהוא דבור לארץ ישראל קוצהו גדול, אעפ"י שאינו גדול". על אמת כמה וכמה זה שיושב בארץ ישראל הוא גדול יותר מכמה גדולים היושבים בחו"ל. (הגאון אהר"ם" סיק סח).

כשעבר אולי רב את מדרו של אהר"ם, פנה הרב אהר"ם אהר"ם שהיו במדרו, והוסיף:

אדאבונ, שוכחים הרבנים הדורנו לנחמי אג גודל מעלגם של יושבי ארץ ישראל, הרי הפדקי דרבי אויער (פדק 5) אמרו בענין לעיבוד השנה: אפילו צדיקים ומכמים בחוזה ארץ וזעה צאן ובקר בארץ אין מעבדין אג השנה אלא על ידי רועי צאן ובקר. אפילו נביאים בחוזה ארץ והדיוטות שהן בארץ, אין מעבדים אג השנה אלא על ידי הדיוטים בארץ, שנ' בן אדם ביה ישראל יושבים על אדמתם, שלהם היא לעבד אג השנה.

[וביבואמי (סנהדרין פ"א ה"ב) אמרו: חביבה עלי כג קטנה שבארץ ישראל יוגר מסנהדרין גדולה שבחוזה ארץ].

עליו אהודות ולתן אה' שזכנו להיות אנשים גדולים, בצכות הישיבה בארץ ישראל.

ארץ צבת חלה ודבק

מדוע השתבחה ארץ ישראל דווקא בצה שהיא צבת חלה ודבק? ראינו הסבר נפלא בצה: חלה צהו דם שנעכר ונעשה חלה, על צה נאמר (נהה ט, א) מי יגן טהור מטמא לא אמד. וכן דבק היוצא מן הדבורה צה גס דבר טהור היוצא מטמא. באה הגונה אספר שבחה של א"י, שבחה הוא ככוח החלה והדבק אקמת גס אנשים שהם טמאים אחול אג עלגם, ולהפוך אותם אטהורים כדבק וחלה.

דצמא נפלאה אכך מצאנו במתילת רוג: מחולן וכאיון שני גדולי הדוד ופנסי הדוד היו (דח"ט מלכים ה, ט), וכיון שיצאו אחו"ל, הלכו הבנים האלה מעל אדמת אבות והגבולו ונשאו אהם נשים נוכריות וזהו ארץ העמים וצו שכרה! לעומת צאג בג מואה, בג אלו העם שאסור לו אבוא בקהל האומה הישראלית כיון שעצבה אג ארץ העמים ובמרה אשג בארץ ישראל – צבגה והגחמיה לעזור ולטווא אג חוט הצבה של שלאל מלכות ביה דוד. 15

כוחה של הארץ הנבחרת

פרק ח'

תשובה בין פקידה לזכירה

א. שני שלבים בגאולה

בכל גאולות עם ישראל, יש שני שלבים בגאולה: הא' - תחילת הגאולה מתחילים לראות ניצנים של גאולה ונקרא "פקידה", והיא פעולת משיח בן יוסף. הב' - הגאולה עצמה, והיא פעולת משיח בן דוד ונקרא "זכירה".

כמו שכתב הרמח"ל במאמר הגאולה:

"דע כי לגאולה נמצאו שני זמנים ומצאנו בגאולת מצרים ובגאולת בבל, ונודע לנו שכן יהיה בעתידה להגלות במהרה בימינו.

ועל אלו שני הזמנים נאמר הפסוק: 'קומי אורי כי בא אורך' - זמן הפקידה, 'וכבוד ה' עליך זרח' - הוא זמן הזכירה".

בין פקידה לזכירה תמיד היתה תשובה, כדי להחזירם למוטב ויגאלו בזכות התשובה.

ב. גאולת מצרים

פקידה: משה רבינו מבשר לישראל על הגאולה, והעבודה פוסקת מאבותינו בר"ה כנאמר (שמות ג, טז): "פֶּקֶד פְּקִדְתִּי אֶתְכֶם וְאֶת הָעֲשׂוּי לְכֶם בְּמִצְרַיִם".

זכירה: קריעת ים סוף - סיום הגאולה.

ביניהם תשובה: פרעה רודף אחריהם ומחזירם בתשובה, כמו שאמרו

בשמות רבה (פכ"א, ה): "ומהו ופרעה הקריב אלא שהקריב את ישראל לתשובה שעשו, א"ר ברכיה יפה היתה הקרבת פרעה לישראל ממאה צומות ותפלות למה שכיון שרדפו אחריהם וראו אותן נתייראו מאד ותלו עיניהם למרום ועשו תשובה והתפללו שנאמר ויצעקו בני ישראל אל ה'".

ג. גאולת בית שני

גם בזמן גאולת בית שני יש זמנים בגאולה:

פקידה - כורש נותן רשות לעלות ולבנות, עולים ארבעים אלף יהודים, ואז כורש חוזר בו והם נשארים בארץ. כמו שהובטחנו (ירמיהו כט, י): "כִּי כֹה אָמַר ה' כִּי לִפִּי מְלֹאת לְבָבְלִי שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם וְהִקְמַתִי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה". וכדברי הגמ' (מגילה יב, א) קשו קראי אהדדי; כתיב מלאת לבבל, וכתיב לחרבות ירושלים! - אמר רבא: **לפקידה בעלמא.**

כתב המהרש"א (מגילה יב, א): "גם שנתבטל הבנין י"ח שנה עד תרתין לדריוש מ"מ היתה אז פקידה שנתיישבו ישראל קצת מאז בא". כדאמרין בעלמא מעוף השמים עד בהמה נדדו נ"ב שנה, כמנין בהמה היה א"י חרב דהיינו נ"ב שנה מגלות צדקיהו עד שנה שמלך כורש הראשון".

מבואר כי מעת הפקידה נעשה תיקון בארץ במה שהתחילה להיות מוכנה לישובה. כי עד הפקידה היתה שממה כמדבר מבלי עובר, ומעת הפקידה מעת שהתחילו מקצת ישראל לעלות, חזרה גם הארץ להיות כמקום מיושב.

זכירה - דריוש השני נותן רשות לעלות לא"י ולבנות את בית המקדש.

ביניהם תשובה - גזירת המן כמו שאמרו (מגילה יד, א): "ויסר המלך את טבעתו אמר רבי אבא בר כהנא: גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירו למוטב, ואילו הסרת הטבעת החזירתן למוטב". והוא ממש כלשון שאמרו חז"ל במדרש הנ"ל "יפה היתה הקרבת פרעה לישראל ממאה צומות ותפלות".

וכך הוא בגאולתנו האחרונה

פקידה - הצהרת בלפור ב"ז חשון תרע"ח, הוציאה בריטניה הצהרה להקים בית לעם היהודי בארץ ישראל, לראשונה מאז הצהרת כורש בראשית ימי הבית השני, הכירה אימפריה עולמית בזכותו של העם היהודי לשוב למולדתו ולארצו.

יש דעות שכבר ראו לפני כן את הפקידה:

בנו של הח"ח הביא בשמו: "בשנת תר"ן כשהחלו לגרש את אחינו בני ישראל ממוסקבה, נתעוררה אז תנועה גדולה לארצנו הקדושה. המגורשים למאות ולא לפים קנו שם קרקעות, נטעו כרמים, יסדו מושבות. באותו פרק קיבלתי מכתב מאבי ז"ל ובו הוא מעירני על ההתעוררות הגדולה בכל פינות עמנו לעלות לארצנו, ומשער כי הימים ימי עקבתא דמשיחא, וכי פקד ה' את עמו, ואפשר שהוא אתחלתא דקיבוץ גלויות, שהוא קודם ביאת המשיח. ואם היינו ביכולת היה מן הראוי לקנות קרקע ולעלות להארץ" (מכתבי החפץ חיים עמ' 44).

כבר בזמן העליה של תלמידי הגר"א לארץ ישראל כתבו תלמידיו של הגר"א על התפתחות בנין הארץ בזמנם, היה זה בעניין בנין החורבה, שבו אנו רואים ג"כ כיצד מעוררים ומלהיבים תלמידי הגר"א לפעול למען ישוב ארץ ישראל במיוחד בתקופתנו שאנו רואים בגלוי שכך רצון ה', עליו חתומים ראשי קהלת תלמידי הגר"א [מהדור השני, שעלו עם אבותיהם וינקו מהם כל שיטתם] הם כותבים:

"ותבער אש שלהבת חיבת הקודש, אהבת ציון וחיבת ירושלים בקרבנו, ולהתעורר בצער דשכינתא קדישא, אמנו המרחמת עלינו, אגוני מגנא ואצולי מצלא לנו בגלותינו, ועד מתי לא נרחם שארית פליטתנו, ולא נרחם את ירושלים בהיות לאל ידינו. כי לולא ה' חפץ בנו לא הראנו את כל אלה, להביאנו אל המנוחה ואל הנחלה. **סימנא מילתא היא אתחלתא דגאולה**".

בהמשך המכתב: "חזקו נא בעד עמינו ועיר אלהינו להרים ראש עליון לאקמא שכינתא קדישא למצוא מנוח לכף רגלה בבית מדרשנו. ותקומו ותרחמו ציון כי עת לחננה לרצות אבניה ואת עפרה יחוננו. ובאתערותא דלתתא תליא מלתא לעורר אתערותא דלעילא לבנות הנהרסות". (צילום כת"י של המכתב תלוי בכניסה לביה"כ החורבה).

ר' מנחם מנדל משקלוב, במכתבו מירושלים לרבני קהילת אמסטרדם בענין בנין החורבה כותב:

"בנדון החורבה בפרט אשר היינו מוכרחים להכניס גופינו ומאודינו לפדותה מיד זרים עריצים... ולבל ישימו ח"ו שקוץ משומם, במקום אשר התפללו אבותינו הקדושים האשכנזים.. ובטוחנו למזורזים שכמותם רודפי צדק אשר מעולם, כי יצאו לקראת דברינו בשמחה, כי ברוך ה' כך עלתה בימינו **אתחלתא דגאולה**". (צילום הכת"י נמצא בספר השיבה לירושלים)

הגר"א אמר (ספר קול התור): שיעקר האתחלתא תתחיל משנת ת"ר, עפ"י האמור בזוה"ק **ובשית מאה שנין לשתי תאה יתפתחון תרעי דחכמתא דלעילא ומבועי דחכמתא דלתתא ויתתקן עלמא וכו' למיקם כנסת ישראל מעפרא וכו'** - ובשש מאות שנים לאלף השישי יפתחו שערי החכמה למעלה ומעינות של החכמה למטה ויתתקן העולם וכו' להקים את כנסת ישראל מהעפר), ומשנת ת"ק הוא הכנה לאתחלתא דגאולה, וזה הזמן להתחיל לפעול למען זה.

ד. המימד הנסי בהצהרת בלפור

המימד הנסי בהצהרת בלפור עולה עשרת מונים על הנס בהצהרת כורש - בימינו מדובר באמפריה נוצרית, עם רקע אנטישמי של כמעט אלפים שנה, שמביאה בשורת גאלה לעם ישראל אחרי גלות של כמעט אלפים שנה.

בממשל האנגלי אוהבי ישראל לא היו מרובים, ואולם כאשר רצתה יד ההשגחה, זכינו וישבו שלושה אנשי מפתח בראשות הממלכה: המלך

גורג' החמישי, ראש הממשלה לויד ג'ורג' ושר החוץ ג'ימס בלפור. שני מהם לא היו צפויים.

כשהמלך ג'ורג' החמישי נולד, הוא לא היה אמור להיות מלך כלל וכלל, אביו ואחיו הגדול, שהיו אמורים להיות היורשים לפניו, נפטרו בטרם עת והוא הוכתר למלך אנגליה וקיסר האימפריה, המלך הזה היה איש צנוע ואוהב ישראל ובהיותו קצין צי התארח בליל הסדר בשנת תרמ"ב בירושלים, בביתו של הראשון לציון הרב רפאל מאיר פאניז'ל זצ"ל. הוא אמר כי תמיכתו בהצהרת בלפור באה מתוך אמונה הגדולה של האנגלים בקיום דברי הנביאים: "כתוב בתורה כי עתידים בני ישראל לשוב לארצם, ואני שמח שממלכתי תסייע לכך".

גם כהונתו של ראש הממשלה לויד ג'ורד' לא הייתה צפויה כלל וכלל. במחצית הראשונה של מלחמת העולם הראשונה ראש ממשלת בריטניה היה הרברט אסקוית', שהתנגד להקמת מדינה יהודית ודחה את הרעיון הזה בטענה כי הוא אבסורדי ובלתי מציאותי. אסקוית', שהתנגד להקמת מדינה יהודית נאלץ להתפטר בכסלו תרע"ז בגלל ניהול כושל של מלחמת העולם הראשונה, ובמקומו התמנה לויד גורג' שאהד בכל ליבו את התנ"ך ושמח על הזכות שניתנו לו להיות שותף לקיום הנבואות הכתובות בו.

וכך כותב החפץ חיים בספרו שם עולם (שער ההתחזקות פי"ב, עמ' יד): "אל יתמה האדם איך נוכל לצפות ולחכות שתהיה הגאולה במהרה, אחרי אשר אנו בתוקף המצוקות. כי אצל הקב"ה לא שייך זה, שיש אצלו כמה מיני פדיון וכו', ויש שהקב"ה נותן בלב מלכי האומות שיכירו כולם האמת וירצו להיטיב עם ישראל, וכענין שנאמר בכורש שהכריז בכל מלכותו כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים, מי בכם מכל עמו יהי ה' אלהיו עמו ויעל וגו'".

אבל, בריטניה לא נשארה לבדה, צרפת הצטרפה להצהרה ביום ב' אדר תרע"ח, איטליה בכ"ז איר תרע"ח, ארצות הברית בכ"ג אולול תרע"ח. כן גם צרפת ואיטליה הקתוליות וארצות הברית הפרוטסטנטית! בכך התרחב הנס והקיף את כל זרמי הנצרות. בהמשך בה' איר תר"פ התכנסו בסן

רמו שבאיטליה ראשי מעצמות הברית, שנצחו במלחמת העולם - ונתנו להצרה זו תוקף בינלאמי.

במהלך עשרים השנים הראשונות של המנדט הבריטי גדל הישוב היהודי פי שבעה: מ: 56,000 בסוף מלחמת העולם הראשונה, לכ 400,000 ערב מלחמת העולם השניה.

בכ"ח באיר תרצ"ט פרסם שר המושבות הבריטי את הספר הלבן השלישי, בו נסוגה בריטניה מהצהרת בלפור, המסמך החדש כלל אסור כמעט מוחלט של עליה היהודית. ממש כמו בימי כורש בו אמר: "בהוא שעתא גזר ואמר: דעבר פרת, עבר; דלא עבר, לא יעבור".

לאחר מכן זכירה - היום ב"ה שאנו זוכים שכל יהודי בכל העולם יכול לעלות לארץ ישראל, כמו שהבטיח לנו בורא עולם: "וְשָׁב יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצָךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצָךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: אִם יְהִי נִדְחָךְ בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצָךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחָךָ: וְהֵבִיאָךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטְבָהּ וְהִרְבָּהּ מֵאֲבֹתֶיךָ".

ה. שתי תשובות - שתי גאולות

ביניהם תשובה - כדברי הגמ' "הקב"ה מעמיד להם מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושים תשובה ומחזירים למוטב". כמו שלמדנו החזרה למוטב כאן הכוונה- לכסוף ולהשתוקק לארץ חמדה.

הגר"א כותב ששתי הגאולות שלנו רמוזות בפסוק של פרשת הגאולה: "וְשָׁב יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצָךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצָךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה" מהם שתי השיבות האלה?

מבאר הגר"א (שה"ש ב, ט. מובא באריכות בספר אחרית כראשית עמוד ק"ל): שתי תשובות מובאים בפסוק: "וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְּ אֶל לִבְבְּךָ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָךָ ה' אֵל לֵהִיךָ שָׁמָּה: וְשִׁבַּת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקִלּוֹ", תשובה בלב ותשובה במעשים.

כנגד זה שתי שיבות של ה', שני שלבים הם בקיבוץ:

א. יתן ה' בלב נוגשיך להקל מעליך, וזהו ורחמך - שיתן בלב האומות שיאהבוך (העמק דבר).

ב. כנגד תשובה במעשה - אמר ושב וקבצך. לקבץ נדחי ישראל לארץ ישראל.

וכך ראינו להלכה: שעם ישראל רצה לחזור לא"י בלב ללא מעשים, זכו שנתן ה' בלב מלכי האומות להקים להם מדינה (הצהרת בלפור), כאשר עם ישראל חזר לארצו במעשה - נתן ה' שגם במעשה קיבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ לארצנו.

וכן מצאנו בישעיה (יא, יא-יב): "וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף אֶדְנִי שְׁנֵית יְדוֹ לְקִנּוֹת אֶת שְׂאֵר עַמּוֹ אֲשֶׁר יֵשְׂאֵר מֵאֲשׁוּר וּמִמִּצְרַיִם וּמִפְתָּרוֹס וּמִכּוּשׁ וּמִעִילָם וּמִשְׁנַעַר וּמִחַמַּת וּמֵאֵי הַיָּם: וְנָשָׂא נֶס לְגוֹיִם וְאָסַף נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל וּנְפֻצוֹת יְהוּדָה יִקְבֹּץ מֵאַרְבַּע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ". ובמדרש (בראשית רבה פרשה סא): בר קפרא אמר, תוספתו של הקב"ה מרובה על העיקר.

ו. על מה המחלוקת

חשוב לדעת ישנו חילוק עצום בין הנושא של 'מדינת ישראל - ראשית צמיחת גאולתנו', שאליו חלק מהציבור החרדי מתנגד, עיין מה שכתב על כך מופת הדור הגר"ע יוסף בספרו הגדול 'ביע אומר' (ח"ו או"ח סי' מא אות ה'), לבין הנושא של לראות את המצב בארץ ישראל אתחלתא דגאולה, שהוא ברור ופשוט.

הגאון ר' יוסף חיים זוננפלד מלפני מאה שנה חתום על מכתב הפותח בזה"ל: "אחד החזיונות מרהיבי הלב שבדורנו הוא בוודאי חזון הישוב הארצישראלי, ההולך ומתקדם בכל ערכיו בשנותיו האחרונות. שלומי אמוני ישראל וודאי צריכים לשמוח על החזון הנהדר שבו אנו רואים אתחלתא דגאולה".

וזה לשון המכתב שכתב הגרי"ח זוננפלד בשנת תרע"ד, ביחד עם הג"ר בן

ציון יאדלר, והג"ר משה קליערס רבה של טבריה:

"אחד החזיונות מרהיבי הלב שבדורנו, הוא בודאי חזון הישוב הארצי ישראלי, ההולך ומתקדם בכל ערכיו בשנותיו האחרונות. שלומי אמוני ישראל ודאי צריכים לשמוח על החזון הנהדר הזה, שבו אנו רואים אתחלתא דגאולה. וכשאנו מביטים על המושבות הפורחות, על הערים המתרחבות, על הפרוורים ההולכים ומשתכללים בארץ ישראל, ואנו קוראים את דברי הנביא: 'כה אמר ד"א, ביום טהרי אתכם מכל עונותיכם, והושבתי את הערים, ונבנו החרבות, והארץ הנשמה תעבד תחת אשר היתה שממה לעיני כל עובר". ואמרו "הארץ הלזו הנשמה היתה כגן עדן, והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישובו" - היינו אז כחולמים.

הננו מוצאים את עצמנו קטנים יותר מדאי - בכדי להקשיב את הקול הגדול הבוקע ועולה מתוך החזון הזה. תמהים אנו על עצמנו, ושואלים אנו את עצמנו: הכן הוא, היתכן להיות שאנחנו הננו כבר הדור הרואה בעיניו את התחלת קיום יעודי הנבואה? ולכל אשר קוו אסירי התקוה דורי דורות חלמו ושאפו ומאומה לא ראו, הננו אנחנו עליהם כבר עדים חיים וקיימים?

ורואים אנו בעינינו כי דבר אלקינו יקום לעולם. ומדי תעלינה מחשבות, כאלה על לבבנו הננו מרגישים בקרבנו גדולה פנימית, נחת רוח נהדר, ונשמה יתרה הולכת ומתגברת בתוכנו". ("האיש על החומה" ח"ב, עמוד 313).

חשוב מאוד שהמלחמה שיש לנו עם הרשעים הרוצים לעקור את תורה ומצוות מארץ ישראל, לא תגרום לנו להיות כופרים ח"ו ולא לראות את הפקידה והזכירה, את קיום ההבטחות שבתורה והנבואות שבנביאים. הגמ' (שבת לא, א) אומרת: בשעה שמכניסין אדם לדין שואלים אותו: צפית לישועה, כתב הר"ן "צפית לישועה בימך". צריך לראות ולשמוע את הקול דודי דופק ולהתמלא באהבה והודיה לה'.

כתב בספר "דורש לציון" (עמ' נא): שלשה עיקרים מפי הגר"א ותלמידיו היו

מפורסמים בכל א"י, שעליהם תלמידי הגר"א מסרו את נפשם לבצעם ולהוציאם לפועל. והם: א. לפני ביאת המשיח תהיה אתחלתא דגאולה ע"י רשיון מלכי האומות, כמו שהיה בימי כורש בימי בית שני. ב. לפני הגאולה השלמה צריך להיות קיבוץ גלויות בשיעור של לא פחות מששים רבוא. ג. לפני הגאולה השלימה צריכה ארץ ישראל להיות בנויה ונושאת פריה על כל מרחביה, עד שארץ ישראל כולה תהיה בבחינת "גן עדן התחתון", עפ"י הכתוב (ישעיהו נא, ג) כי נחם ה' ציון נחם כל חרבותיה וישם מדברה כעדן וערבתה כגן ה' ע"כ.

מעשה שהיה בעג בקורם של מונטיפיורי ומשכילו הרה ד"ר אצוי בירושלים בשנת גר"ה ... הוא נכנס אג"ג "עץ חיים" ושאל אג אחד היאדים תג"ו י"ה שנה: מהי אפי דעגך המטרה העיקרית של ישוב ארץ ישראל? ענה היאד ואמר: **אקבה אג הגאולה ע"י החמבה הישוב**. וישאלוהו שוב: ובהמה? מיד פרט או היאד אג שלג העיקרים הנ"ל בדיוק. וישאלוהו עוד: מאין אגה יודע כזאג? ויענהו היאד, ואליו נצטרפו חבדיו בקול גדול: "ומי אא יודע זאג?! האא עז אלה מסכו אבוג אבוגינו אג נפש אבוא ארץ ישראל" (עפ"י סיפור הרה זאמן חיים ריבאין ז"ל מנהא הג"ג "עץ חיים").

פרק ט'

סיכום הדברים

זכינו בס"ד בזכות יסוד אחד נפלא ששלח לנו הקב"ה ביד חכמיו, להבין הרבה מאוד סודות הגאולה:

נחזור בקצרה על הדברים:

א. מבואר בתורה שהגאולה תגיע רק לאחר תשובה, שתגיע בעקבות הקללות שבפרשת כי תבוא, וכן נפסק ברמב"ם, כיצד הגענו לארץ ישראל ללא תשובה?

ת: היתה תשובה כללית - האהבה והעליה לארץ ישראל במסירות נפש.

ב. בנבואת הגאולה ביחזקאל נאמר במפורש שהגאולה תגיע לדור של חוטאים, לעומת זאת בתורה כתוב תשובה לשבים, כיצד יתכן שתירה כזאת, הרי כל הפרשה ביחזאל שווה לפרשת נצבים חוץ מהתשובה?

ת: ביחזקאל מדובר על תשובה פרטית - על החטאים וזה לא היה.

ג. בפסוק בתהילים נאמר שיגאלו מחמת כי בא מועד ולאחר מכן נאמר מחמת כי רצו את אבניה.

ת: בשביל להגאל רק מחמת כי רצו, צריך כי בא מועד.

ד. בגמ' סנהדרין ישנה סתירה בתוך הסוגיה בדברי ר' יהושע האם

גאולה תלויה בתשובה מחמת מלך קשה כהמן, או שיגאלו ללא תשובה. קושיה זו גרמה לרבים אפילו למחוק את דברי הגמ'.

ת: יגאלו ללא תשובה, והמלך קשה כהמן עושה תשובה כללית לא"י.

ה. מצאנו יסוד ברבותינו של פקידה וזכירה וביניהם תשובה, היכן התשובה של דורנו.

ת: תשובה לארץ ישראל.

ו. ראינו את המלך הקשה כהמן, ולא זכינו לכאורה לראות את התשובה.

ת: תשובה לארץ ישראל.

ז. מהיכן ידע הגר"א שהגאולה תלויה בבנין ארץ ישראל במסירות נפש.

ת: כתוב בתורה שהגאולה תגיע שיהיה רצון וכיסופין לארץ ישראל.

ח. הקב"ה מעניש את ישראל כדי שיעשו תשובה, מה הועילה השואה?

ת: מחמת השואה עם ישראל עשה תשובה שלא היתה מימות עולם. מסירות נפש על א"י.

א. חשיבות הדברים

דברים אלו שלמדנו כאן הם יסודיים ביותר בשביל כל יהודי לא רק מחמת שהם מתרצים את כל הקושיות ששואלים על הגאולה של דורנו, אלא שהם נותנים להבין מהלכי שמים בצורה נפלאה.

בנוסף הם גורמים לנו להרגיש, שאנו נמצאים בגאולה, לחוש את האהבה שחפצה בנו, לשמוע את קול דודי דופק - פתחי לי רעיתי.

כמו כן זה גם מחייב אותנו להתעסק במצוות בנית בית בארץ ישראל - במצוות הישיבה בימינו כלול גם קידוש השם היותר גדול שיכול להיות

(כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון), לתקן עולם במלכות ש-די, גאולת ישראל ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, כל המדרגות יתגלו וישתלמו וכל ההבטחות תתקיימנה. ממש זכות גדולה עד לשמים.

ב. ישוב הארץ בימינו

ישאל השואל בזמן הגר"א היה מצווה ליישב את הארץ כדי לעורר את הגאולה, היום שכבר הארץ התיישבה, מה עלינו עוד לעשות?

א. ראשית ניתן גם היום לגאול קרקעות מגויים, ראה בסוף החוברת.

ב. בנוסף בשביל ליישב את הארץ אין צורך דווקא למסור את הנפש, כתלמידי הגר"א בשעתו. ניתן גם את מה שאנו עושים בין כך: קונים בית, חוסכים כסף בשביל לקנות בית לילדים, לעשות לשם מצוות ישוב ארץ ישראל, ללמוד את הנושא היטיב, לאהוב את נחלת ה' - כמו שנבאר בעז"ה בארוכה בספר - לקנות בית בקלות ובשמחה.

ג. בנוסף יש לנו תפקיד חשוב עד מאוד לעורר את אהבת א"י לבני חו"ל, לגרום להם לכסוף לארץ חמדה. ניתן למסור על כך שיעורים, לדבר איתם בעל פה. בדורות הקודמים היה דרשנים שהיו עוברים מעיירה לעיירה לעורר את חיבת ציון בקהילות חו"ל, גם היום צריך לעשות כך.

ד. בנוסף בני חו"ל יכולים לקיים מצוות ישוב הארץ על ידי קניית בתים, שיהיו להשכרה בזול לבני תורה, כמו שכתב בקונטרס נחמת הארץ (אלקלעי) לקיים מצוות ישוב הארץ זאת עשו וחיו, דברו על לב האנשים השלמים אשר חננם ה' עושר וכבוד וכל אחד יקיים מצות ישוב ארץ ויבנה לו בית בא"י, וישכירו אותם למי שלבם חפץ, ואלה יהיו בת מחסה לעניים ולעשירים.

ה. והעיקר זה המצווה הגדולה שלנו בדור זה, לכו נרננה בגאולה. בשם הרב טאובר זצ"ל שמעתי שהיום אנחנו בחדר יחוד כבר עם בורא עולם, וכל מה שחסר - זה רק החיוך של הכלה!

סיפר לי יהודי שעלה לא"י וחיבר ספר הלכות ישיבת ארץ ישראל, אינך יודע הוא אומר לי, עד כמה השפעה עצומה יש לאותם הטועים ולא שומעים את הדוד הדופק, וסוברים שעדין אסור לעלות לא"י והשוואה ח"ו באה בעקבות שעלו לא"י, הם משפיעים מאוד מאוד על יושבי חו"ל וזה גורם שהם לא עולים לארץ - שזה הדבר המעכב את הגאולה. לשם כך עלינו להתעורר מאוד מאוד, להבין בעצמנו עד כמה חשובה ישיבת ארץ ישראל בימינו, ולעורר בזה את בני חו"ל, שלא יטעו בטעות של יהודי בית שני שמחמתם נדחה הגואל זה אלפים שנה, כל הצרות הרדיפות מסעי הצלב והגלויות, הכל מחמת אותם יהודים שלא עלו ולא עולים לארץ ישראל, כמו שהארכנו בפרק שני.

כאשר הם מגיעים לארץ חשוב לומר להם את דברי ר' יהודה הלוי בשירו ליבי במזרח, (לפי גירסה מסוימת) על פי הפסוק (תהילים פד, יא) "כִּי טוֹב יוֹם בְּחֻצְרֵיךָ מֵאֶלֶף בְּחֻרְתֵי הַסְּתוּפֵף בְּבֵית אֱלֹהֵי מְדוּר בְּאֶהְלֵי רְשַׁע", פסוק זה דרשו חז"ל במדרש תנחומא (ראה ס"ח) לגבי א"י, שהיא "חצריך", ו"אהלי רשע" הוא חו"ל יעוי"ש.

טוב יום על אדמת אל / מאלף באדמת זר.

כי באלה אגאל / ובזה אעבד אכזר.

ג. תשובה מאהבה

בנוסף יש לנו תפקיד מיוחד בדורנו לאהוב את ארץ ישראל מאהבה ולא מיראה, כמו שכתב ר' מנחם מנדל מרימינוב לדייק מהפסוקים (מנחם ציון שבת הגדול): והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה ושבת עד ה' אלהיך וגו' ונתן ד"א את כל האלות האלה על אויביך וגו' ואתה תשוב וגו', מלת ואתה תשוב הוא מיותר, שכבר אמר ושבת וגו',

אבל הענין הוא כך, שיש שני מיני תשובה, האחד ששב מפחד ה' ומהדר גאוונו מיראת העונש, ואולם בזה לא חפץ ה' רק ששיב אל לבו דעת ותבונה גדולת הבורא ב"ה ומלכותו בכל משלה, אשר במאמרו ברא

כל יצורי קדם ומחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, הצופה ומביט כל תעלומות וסתרי כל חי אין חושך ואין צלמות להסתר שם וימלא כבודו את כל הארץ, וכמו שאמר הכתוב האותי לא תיראו אם מפני לא תחילו וגו' הלא את השמים ואת הארץ אני מלא [ירמיה כג כד], ומשכיל על דבר כשיתבונן בדברים הללו וכיוצא בהם, יתלהב לבו ותתעצם תשוקתו לאהבת ה' כרשפי אש, ותפול עליו בושה גדולה והכנעה עצומה.

וזה"ש משה והיה כי יבואו עליך וגו' הברכה והקללה ושבת עד ה', שתעשה תשובה מחמת העונש והצרות שלא יהיה לך אל מי לנוס לעזרה, ועי"כ יבוא הקללות על האלה המעיקים לך, ואח"כ ואתה תשוב תעשה תשובה ראוייה ונכונה אשר תיטב בעיני המלך".

כך גם מדויק מעיון נוסף בפרשה: בתשובה הראשונה נאמר וְשַׁבְתָּ עַד יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בתשובה האחרונה נאמר כִּי תָשׁוּב אֵל יְיָ אֱלֹהֶיךָ. מה ההבדל בין תשובה עד לתשובה אל? מבאר המלבי"ם (הושע יד, ב-ג): הנה תחלה אמר: שובה עד ה' - מלת עד מציין שה' עומד רחוק מהם והם צריכים ללכת אליו עד שיגיעו עדין, עד המקום אשר הוא שם... אחר שתגיעו עד ה' ותהיו קרובים אצלו אז תוסיפו להטיב מעשיכם להבא ולעשות תשובה מאהבה... ושובו שנית אל ה', והיא התשובה מאהבה.

זהו תפקידנו בדור הזה לאהוב את ארץ חמדה, נחלת ה' לא מחמת המציק, אלא מחמת המעלה הנפלאה שיש בה, מחמת האפשרות העצומה שיש בה להתקרב אל ה'. לבנות בתים לא בשביל נדל"ן אלא בשביל להתקרב לה', לזכות לקדושת הארץ ולקרב את הגאולה. בנוסף חובה קדושה עלינו לעורר את יושבי חו"ל, לשמוע את הקול דודי דופק ולעלות במהרה לארצנו הקדושה, יזכנו ה' במהרה.

סיפורה של כיפה

מה עומד מאחורי הכיפה של ביג הכנסת מונקג' ל' יהודה המסיד?

השנה גרי"ד נגן "צו המלך" בו הוגר איהודים "לבעור את בית הכנסת במקום שיש בידם נסמן קדמון בית כנסת".

בהמילא **שנה גרי"ד** הביא משה מונטיפיורי את הצו ירושלימה, וביום כ' טבת של אותה שנה, החלה חפיגה היסודית אכן היסוד נכונה על ידי הבארות אפונס די רוטשילד ביום י"ז בתמונ גרי"ד.

המחולל גרי"ד, נשאל שאלה הבנות. אותו היום בו נשאל בתין כיפה העץ - היה יום חג איהודי ירושלים. **גושפי העיר, אשכנזים כספרדים, חצו הכוה פאר והדר את חגיגה השאלת הבנות המפואר.**

היהודים רצו לבעור את בית הכנסת לכוה יוגר מכל ללוג העיר, ובמיוחד חצו של המסגד הסמוך, כדי לקיים מה שנאמר "**לכוהם בית אלקיני**", אך השכנים הערבים הגערו אכר בכל מקרה, וכיון שאל פי החוק העומותי בתין שנתנה וכוסה בעץ אין להרסו, היה צורך להעמיד את השכנים הערבים בפני עובדא, ולקמור את הכיפה בטרם יספיקו לעכה את הבניה.

כאשר העיצו אכיפה, הוצעו גושפי העיר האילו לשום אחד, ובמשך האילה הצליחו לקמור את כל הכיפה, כאשר האיר הבוקר, הניח רבי ישעיה ברדקי מנהיג העדה את האבן המרכיגה הסוגרת את הכיפה, **העם הריע גבושה גדולה מכוה שמחה ורבי ישעיה נשא נאום נלהב אכבוד היום.**

ככ"ה אולו גרי"ד אחרי שנשאלה כל עבודת הבניה למ בפנים הביא לערכה חגיגה פומביה גדולה, בה השתתפו העאון רבי מאיר אויבקר רבה של העדה האשכנזיג והעאון רבי דוד חסן הראשון לציון. ("מזמור ירושלים").

פרק י'

תשובה שהיא גאולה

א. מילת הלב בארץ ישראל

במוקד פרשת התשובה (פסוק 1) ניצבת "מילת הלב" זהו הפסוק **שעכשיו ממש אנו נמצאים בעיצומו**, כדאי להתבונן מעט בפסוק זה, להבין את תפקידנו בזאת השעה:

"וּמַל ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת לִבְךָ וְאֶת לִבְבּוֹ זָרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ."

פסוק זה מהווה התפתחות משמעותית בנושא התשובה, שכן הוא מתאר תופעה מיוחדת. מצד אחד, הוא שייך לנושא התשובה **של עם ישראל**, ומצד שני הוא מתאר **מעשה של ה' למען ישראל**, ולא מעשה של ישראל. מעשה זה מעורר כמה שאלות: מה המשמעות של מילת הלב? מה מקומה של מילת הלב בתהליך התשובה והגאולה?

המילה - חשיפת הקדושה: ברית המילה (שבגוף) מהווה סימן וקשר בין עם ישראל ובין הקב"ה. הברית היא הסרת הערלה, המהווה כיסוי, ולאחר הסרת כיסוי זה מתבררת הפנימיות האמיתית, המקושרת אל הקדושה. כלומר, **הקדושה קיימת באדם מישראל מלידה, אך צריך לגלות אותה;** הסרת הערלה חושפת את הקדושה הנמצאת בתוכנו.

מילת הלב של כלל ישראל יכולה להתפרש בדומה לכך. בהיות עם ישראל בין הגויים קדושתם המיוחדת מתכסה ב"ערלה". תהליך הגאולה כולל

את הוצאת עם ישראל מבין העמים, וחלק מתהליך זה הוא הסרת ערלת הלב, כלומר הסרת הכסוי המונע מישראל להתקרב אל ה', ובכך גילוי הקדושה הפנימית הטבעית של עם ישראל.

מילת הלב מקשרת בין התשובה והגאולה: תהליך התשובה נעשה בעיקרו על ידי ישראל, כתנועה מלמטה כלפי מעלה (איתערותא דלתתא), ותהליך הגאולה נעשה בעיקרו על ידי הקב"ה, כתנועה מלמעלה כלפי מטה (איתערותא דלעילא). מילת הלב שנמצאת באמצע פרשת התשובה והגאולה מקשרת בין שני התהליכים; היא בוודאי חלק מתהליך התשובה, אך היא גם חלק מתהליך הגאולה. בתהליך הגאולה ה' מסיר את כל המכשולים המונעים מישראל מלהתקרב אל ה': שעבוד הגויים מופסק, עם ישראל חוזר לארץ הקודש, ונפסקים הייסורים והקשיים הפיזיים. מילת הלב היא חלק מתהליך זה, בו מוסרים כל הכיסויים והמחיצות המונעים את ההתקרבות בין ישראל לה'.

ב. ארץ ישראל נישואין

תהליך הגאולה איננו מתואר בלשון "והשיב ה'" אלא בלשון "ושב ה'":

וְשָׁב ה' אֱלֹהֵיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצָךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְצִיךָ ה' אֱלֹהֵיךָ שָׁמָּה.

ניתן היה להשתמש בשורש "שוב" בבניין הפעיל (כגון "השיב" או "ישיב"), שמשמעותו השבה של ישראל. אולם, התורה משתמשת בבניין קל (שב, ישוב), שמשמעותו שה' בעצמו ישוב אל ישראל.

רש"י עמד על ייחודיות הלשון ומפרש זאת (בעקבות דברי חז"ל במדרש) כגאולת השכינה מגלותה:

"רבותינו למדו מכאן שהשכינה כביכול שרויה עם ישראל בצרת גלותם, וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו, שהוא ישוב עמהם.

ועוד יש לומר, שגדול יום קבוץ גליות ובקושי, כאלו הוא עצמו צריך

להיות אוחז בידיו ממש, איש איש ממקומו, כענין שנאמר (ישעיה כ"ז,
 ב) "ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל"...

לפי שני הפירושים, הלשון "ושב" מציינת את השתתפות השכינה בגאולה.
 לפי הפירוש הראשון השכינה יורדת לגלות כדי להצטער בצערם של ישראל,
 ולפי הפירוש השני היא יורדת על מנת לחלצם באופן ישיר מעומק הגלות.

שיבה מלשון קירוב: ייתכן לומר שלשון זו באה להביע משמעות נוספת:
 שעם ישראל לא נמצאים בארץ ישראל הם נמצאים במצב של ריחוק מה'.
 הם כעין אשה שגרשה בעלה כדברי הגמ' (סנהדרין קה, א) "אמר להן: חזרו
 בתשובה. אמרו לו: עבד שמכרו רבו, ואשה שגרשה בעלה, כלום יש לזה
 על זה כלום?" אמנם אין זה ספר כריתות גמור ח"ו, היות והקב"ה עתיד
 לגאלנו, אבל זה מעין, ולכן אומר ר' צדוק שאגדות החורבן נמצאים במסכת
 גיטין. וכן הוא במדרש (ספרי דברים פרשת עקב פייסקא מג): ואבדתם מהרה, ושמתם
 את דברי אלה וגו', אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ
 היו מצויינים במצות שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים, משל למלך בשר
 ודם שכעס על אשתו וטרפה בבית אביה (השליכה לבית אביה) אמר לה הוי
 מקושטת בתכשיטיך שכשתחזרי לא יהו עליך חדשים כך אמר הקדוש ברוך
 הוא לישראל בני היו מצויינים במצות שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים.

לעומת זאת השיבה לארץ ישראל היא מעין נישואין כמאמר הכתוב (ישעיהו
 סב,ה) "כִּי יִבְעַל בַּחֹר בְּתוּלָהּ יִבְעֲלוּךְ בְּנֵיךָ וּמִשׁוֹשׁ חֲתָן עַל כָּלָה יִשֵּׁשׂ עֲלֶיךָ
 אֶלְהֶיךָ". ומדרש (שיר השירים זוטא פרשה ג) אמרו: "ביום חתונתו. אלו ימי המשיח
 שנמשל הקדוש ברוך הוא לחתן, שכן הוא אומר ומשׁוש חתן על כלה וגו'".
חזרת עם ישראל לארצו היא שיבה הדדית מצדו של ה' אל ישראל.
 וכמו שראינו בפרק ב את באור הפסוק (שיר השירים ב, ז): "אם תעירו ואם
 תעוררו את האהבה עד שתחפץ" ה"אהבה" שעליה מדובר היא אהבת ה'
 לישראל שתתעורר על ידי שובם של בני ישראל לארצם.

כלומר, אין כאן מהלך חד-צדדי של ישראל החוזרים בתשובה אל ה',
 ובעקבות זאת הם מקבלים שכר בדמות שיבה אל הארץ וכו'; אלא יש

כאן תהליך של שיבה הודדית. תהליך התשובה ותהליך הגאולה משולבים בפרשתנו זה בזה (בכתיבה לסירוגין) מפני שהם תהליך אחד, של שיבה הודדית של ישראל אל ה' ושל ה' אל ישראל. לכאורה, חלקו של ישראל בתהליך זה הוא התשובה - הרצון לארץ ישראל, וחלקו של ה' בתהליך זה הוא הגאולה - השיבה לארץ ישראל, אך החלוקה ביניהן איננה חד-משמעית. יש כאן תשובה שהיא גאולה, וגאולה שהיא תשובה, ה' משיב את ישראל ובזה גם ה' שב אל ישראל, יש כאן נישואין, לכן הפסוק האמצעי הוא מיזוג גמור של תשובה וגאולה. והבן והתבונן.

ג. עבודה מאהבה - בארץ ישראל

התורה כותבת "ומל ה' אלוהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה'" רק בשיבה לארץ ישראל זוכים לאהבה מדוע? אלא, ידוע ההפרש בין עבודת ה' בחו"ל לעבודתו בא"י. כך לשון "השם משמואל" (וישלח, שנת תרע"ח): "ההפרש בין א"י לחו"ל, שבא"י העבודה באהבה ודביקות כענין שבת, ובחו"ל העבודה בסור מרע רוגז על עצמו וביטוש כחות נפשו להכניעם להקדושה על כרחם שלא בטובתם".

הזוהר הקדוש (במדבר קיח.) שואל סתירה בין הפסוקים "עבדו את ה' ביראה" (תהלים ב יא) לבין הפסוק "עבדו את ה' בשמחה" (שם ק ב). ומתרץ הזוהר, שבארץ ישראל צריכים לעבוד את ה' בשמחה, כמו שאמרו שם: "שְׂמֵחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ כָּל אֲהֲבֶיהָ, שִׂישׁוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כָּל הַמְתַאֲבָלִים עֲלֶיהָ. מְשׁוֹם שְׁחֻדָּהּ לֹא נִמְצְאָת אֶלָּא בְּזִמְן שִׁישְׁרָאֵל עוֹמְדִים בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, שְׁשֵׁם מִתְחַבֵּרֵת אֶשָׁה בְּבַעֲלָהּ [התעוררות האהבה העליונה - המחברת בין הקב"ה לכנסת ישראל], וְאִזּוּ זֹהִי שְׂמֵחַת הַכֹּל, הַשְׂמֵחָה שְׁלִמְעָלָה וְשְׁלִמְטָה".

יש לזה רמז נפלא בדברי יהושע בן נון, כאשר חינך לדור ראשון של באי הארץ: "ונשמרתם מאד לנפשותיכם לאהבה את ה' אלוהיכם" (יהושע כג, יא וכן ביהושע כב, ה) ולא הזכיר יהושע מדת "יראה" כלל. זאת לעומת משה רבנו שהדגיש את היראה (דברים י, יב).

וכן נרמז בתורה כי ע"י מדת אהבת ה' זוכים אנו לרשת את הארץ, כמו

שאמר משה (דברים יא, כב-כג) "כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת וכו' לאהבה את ה' וכו' והוריש ה' את כל הגוים האלה מלפניכם וכו' ולא הוזכרה שם כלל מדת היראה. ודאי כי צריכים לשתיהן, אבל כאן מדובר מה יש להדגיש. וכיון שקיימו "תשובה ראשונה" לבוא חזרה לארץ הקודש, יחזקם ה' באהבה זו. וגם יתקן את "לבב זרעך", כי כאמור ע"י עלייה לא"י מצילים את הצאצאים.

בכל הפרשיות בתורה מופיעה תמיד מידת היראה ורק אח"כ מידת אהבה כמו למשל (דברים י, יב): "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מֵעַמֶּךָ כִּי אִם לִירְאָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּכָל דַּרְכֶיךָ וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וּלְעַבֵּד אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ". בפרשה אחת בתורה מופיעה רק מידת אהבה, ולא פעם אחת אלא פעמים מוזכר רק אהבת ה', מדוע? זוהי פרשת נצבים פרשת הגאולה שלנו, שם התורה רוצה לשים דגש מיוחד מיוחד על מידת אהבה - עד שתחפץ, לעורר את האהבת הנישואין של ארץ ישראל.

קולות הגאולה מביאים לידי אהבה ושמחה בה', כנאמר (ישעיהו נב): "קול צִפִּידָּה נִשְׂאוֹ קוֹל יַחְדּוֹ יִרְנְנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יֵרְאוּ בְּשׁוֹב ה' צִיּוֹן. פִּצְחוּ רִנְנוּ יַחְדּוֹ חֲרֻבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי נָחַם ה' עַמּוֹ גָּאֵל יְרוּשָׁלַם". שנזכה כולנו במהרה.

סיכורו של ספר

היה זה באמת מהפכני, לא יהודי רוסיה, הגיעו קבוצה של עולים שעדיין היו שומרי ג"מ, הם בקשו לגור בירושלים עיר הקודש, וכשלא שומרי הדיוט שם הם נאלצו ליבוא, חיפשו לגור בסיבוב ירושלים, כך הגיעו אמאלה עמוס, ישוב חרדי בערי יהודה, סמוך לירושלים, שומרי הדיוט בו צולמו מאוד.

יש שהגיעו חיפשו ג"מ שימסור להם שיצוי גירה, כך הגיעו אכולא של הישוב וביקשו מהרה של הכולא אמסור להם שיצוי, הם רוצים שיצוי, הכא נשא האכה אגדה גמ

קבאה, הנה שידע עד כמה הם רחוקים מאלמוד קבאה, הציג אהם אלמוד אג ספרו
שא הנחמ"ל 'דרכך ה' בו יש גם הנהה קבאה בצורה קאה.

כשנחנו אג הספר דרך ה', הציג הנה אהמשיך בספרי הנחמ"ל כך המשיכו אספר מסילת
ישירי, הספר שהוא שולחן ערוך על האב שא היהודי. כל דבר שהם אמרו נצו אדעג כיצד
זוכים אקיים זאג האכה אמעשה. והנה גמיד שמיפשו דרכים אקנת מעלה מסוימת
בעבודת ה', שם אב הנה, שגמיד אכל מעלה טובה, ענווה וצניעות, גפילה וטהרה, שג
ומעודים, **המפתח אכל דבר טוב, זה אהפיר אג אהבג ה' באב.**

עם הזמן חשב הנה אעצמו, הרי זה ממש 'אל גמנע טוב מעליו', יהודים מחפשים אג
הדרך אהגאלו בעבודת ה', ובמקום אעבוד על הנקודה העיקרית שהיא אהבג ה',
עובדים על הנהה דרכים מסביב ואג העיקר שוכחים.

כך מתוך השיעורים, נוצר **הספר הגדול 'עני אהבה'** - הדרך אהשיג אג אהבג ה'
הדוננו, דרכים נפלאות המתאימות אכל איש ואשה אהשיג אג המפתח הגדול אכל המעלות
העולות ביה א-א, אהשיג אג הגענע האמיתי בעה ובעא.

את הספר 'שערי אהבה' ניתן להשיג בכל רחבי הארץ.
לשמיעת המוקד הקרוב לביתך ניתן להתקשר לטלמסר:

079-5420-539 (22)

פרק י"א

לכו נרננה על הגאולה

א. המזמור שנכתב על גאולתנו

מזמור ק"ז בתהילים, המזמור של 'ארבעה חייבים להודות', נתבונן בפרק נפלא זה, ונראה שהוא נכתב על ידי דוד המלך ברוח הקודש עבור הדור שלנו השב לארצו לאחר כאלפיים שנות גלות.

המזמור פותח: "הֲדוּ לַה' כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסְדּוֹ: יֹאמְרוּ גְאוּלֵי ה' אֲשֶׁר גָּאֵלְם מִיַּד צָר. וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב מִצְפוֹן וּמִיָּם". בפתחת המזמור מתייחס המשורר ל"גאולי ה' אשר גאלם מיד צר". ללא הסבר, יכול היה כל קורא לפרש את הגאולה עליה מדובר בהתאם לתפיסת הגאולה שלו - הקמת בית המקדש, תחיית המתים, המלכת מלך, מלך המשיח או תיקון עולם במלכות ה'. כל אלה מופיעים בפרקים רבים בתנ"ך, אולם המזמור הזה אינו מזכיר אף אחת מאלה, ומיד מפרש את הגאולה אליה הוא מתכוון - "מֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם" - קיבוץ גלויות המוני.

בכל ימי עם ישראל ובכל תולדות העולם, מעולם לא היה קיבוץ גלויות המוני במימדים עליהם מדבר המזמור - "מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב מִצְפוֹן וּמִיָּם". ממצרים ומבבל יצאו בני ישראל בקבוצה אחת ובכיוון אחד, לא מארבע כנפות הארץ, ולא באניות דרך ים. רק בקיבוץ הגלויות האחרון התגשמה הגאולה האמורה במזמור בכל עוצמתה - קיבוץ גלויות מארבע כנפות הארץ, בנתיבי המדבר, ובאניות בדרך הים.

כך כתב המאירי: "נראה לי שזה המזמור נאמר בנבואה על הגאולה מזה

סוף סוף אחרי תך הסוכות הביא השליח הבשורה הטובה כי האניה באה אנתא, ובעוד כמה ימים נסע אנתא. אבא הדבר היה אמרת האניה היגה גדולה מאד היו 5000 מקומות ואנו היינו רק 2800, אז צרכים היו אבא עוד אנשים.

סוף סוף עשר אנו השי"ג ובאנו אנתא, עאינו על האניה מיד נעשה שמור אפני עינינו כאשר נכנסנו למחסנים, ז"א למדריים היו כמין "כאפטן של פאלאך" כמו אלו של עובות חער רק כמה אורות משמאלים נכנסתי ז"א צגתי מעט מעט עד שנכנסתי אי אפשר לאמר את הדמיקה לא היה אפשרי לסגור את ההגה רק כמו מייל את באנו. רבנו של עולם מה יהיה עם זאת חשבתי, ככה אפשר להפליג כמה ימים?

סוף סוף אחרי כמה שעות האניה הגמילה להפליג ב"ה. השמחה היגה גדולה מאד גם שירת הגקוה, האניה עם 4000 אנשים עזאים, הפליגה אלר' ישראל. אחרי יום של הפליגה נתן השי"ג סעדה גדולה על הימ הסעדה היגה נוכח והאנשים כולם חאו על אחת הימ כאלו היינו מוטריים מהסעדה כי האניה האכה עם העלים ועם הדות. "ויאמר ויעמוד רוח סעדה וגרומם גליו: יעלו שמים ירדו גהומות נפשם נדעה גמולג: יחזיו ויעשו כשכור וכל חכמתם גמולג: ויעשו קאו אלו ה' נצרכים אהם ממצוקתיהם יוציאם". עברה הסעדה, הפלגנו אל רחבת הימ. כולם חאו על אחת הימ. הדמיקה היו נוכחות גם האוכל היה גדול, החם היה מקוקא ודגים מאמים אכנו ושכנו אג כל האוכל. ככה עברה שבוע... שבועים... יום יום נעשה החיים קשה בלתי נשוא לא הגרמזנו לא אכנו ולא גינו כי לא היה די מים לשגור והמים היו מוסרמים, מוכרמים היינו לשכוב כי לא היה אנו כח לעלות עוד יום על הסיפון וכאלו היינו מגים עוד נשמענו היו בנו. "כל אכל גמולג נפשם ויעשו עד שגדו מות ויעשו קאו ה' נצרכים ממצוקתיהם יושלחם יעלה דקדו וירפאם וימלט משהיגתם".

העלנו אנתא חיפה והאנשים הכריחו אותנו לעבור על האניות שלהם כדי להפליג לקפריסין. מיד הודדנו אג האנשים והגמלנו במאמחה. המאמחה המשיכה לעגים עד שהאנשים הקנו שני אנשים והשליכו בצצוג מניקה ודמעות עאינו. מיד נכנסנו למחסנים איש על

אחר קפץ. והיה אנו חניקה כעשר נעלים מן העץ, עד כי לא האמינו שנמיה עוד. כי העץ החניק וצרה אג העץ. ומיד שבסקה העץ גפסו האנשים אג האנשים והיכו אוגם והעבירו אוגם על אנשים. "ישבי חשך וצלמות אסידי עני וקדגא". האמחה פסקה. גם כמה אנשים נהרזו מהקופסאוג אשר צקנו אנחנו היינו כהר חלשים מהעץ כמגים. עוד כאינו אג הר הכרמל ואג חיפה היפה באיזה, העלנו ככא הקשיים אלא ישכא ועכשיו מנרשים אוגנו אקפדיסין. סבאנו גם שם הכהה גשם ובאוחאים בחורף אכא ככא חדש עלו אנשים, וזה נגן אנו גקווג שנעלה גם אנחנו אחרי כמה חדשים. "וידו אה' חסדו ונבאוגיו אבני אדגם".

ג. ארץ פרי למלחה

בסיום המזמור ישנם כמה פסוקים המתארים כיצד ה' עושה דבר והיפוכו - "ישם נהרות - למדבר". הנהר הזורם נהפך למדבר, ומצד שני "ישם מדבר - לאגם מים". המפרשים התקשו להסביר מה ראה המשורר לכתוב זאת כאן במזמור.

המפרשים אמנם התקשו, אבל אנו - יודעים. המשורר מתאר את מה שהיה כאן בארץ: "ארץ פרי - למלחה, מרעת ישבי בה". השממון שמתאר המזמור מזכיר את תיאור הארץ לפני 150 שנה, כדוגמת תיאורו של מארק טווין: "ארץ שממה שאדמתה עשירה למדי, אלא שכולה עולה שמיר ושית, מרחב דומם ואבל. יש כאן עזובה שאפילו הדמיון אינו יכול להעניק לה תפארת חיים ומעש, אין זאת אלא שהיא שכוחת א-ל - מרחף עליה כישופה של קללה ששדפה את שדותיה ואסרה את תעצומות כוחה באזיקים". כמו שנאמר בתורה (דברים כט): "ואמר... הנכרי אשר יבא מארץ רחוקה... גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמח... ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' א-להי אבתם".

ד. ויברכם וירבו מאד

לאחר מכן מתאר המזמור את מה שקורה בחסדי ה' כיום - פריחת הארץ,

המהפכה של 'הקץ המגולה' (סנהדרין צח.) - "וַיִּזְרְעוּ שְׂדוֹת וַיִּטְעוּ כְרָמִים וַיַּעֲשׂוּ פְרֵי תְבוּאָה. וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבוּ מְאֹד".

היום ארץ ישראל היא ארץ הברכה. הענבים שהיא מגדלת הופכים ליין שאין שני לו בעולם. התמרים הגדולים והמתוקים שגדלים במי מלח בבקעת הירדן הם מן הטובים בעולם ומייצאים אותם למדינות שונות. אֶרֶץ חֲטָה וְשֹׁעֲרָה... אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכָּנָתָהּ תֹאכַל בָּהּ לֶחֶם - ישראל כיום היא מקום ראשון בעולם בתוצרת התבואה ביחס לכמות המים. תנובת החלב גדלה מ- 722 ליטר לפרה לפני מאה שנה ל- 4,000 ליטר בשנות החמישים. כיום התנובה הממוצעת היא 11,038 ליטר לפרה לשנה. ארץ ישראל היא מקום ראשון בעולם בתנובת החלב לפרה! ארץ זבת חלב ודבש.

עוד מתנבא המזמור - "וַיִּשְׁגַּב אֶבְיֹן מְעוֹנֵי וַיִּשֶׂם כְּצֵאן מִשְׁפָּחוֹת". כולנו מכירים משפחות רבות כצאן אדם, כל כינוס משפחתי ממלא אולם ויסודם בפליט או פליטה שהגיעו לבדם מאירופה לאחר שהותירו שם את כל משפחתם.

ה. התפקיד שלנו

המזמור מסיים: "יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ" - שנהיה ישרים ונשמח בחסדי ה' עלינו, נודה ונספר על גאולתנו שלנו ופדות נפשנו, במיוחד במזמור נפלא זה, שנתקן בעבורנו. יתקיים בנו במהרה סיום הפסוק "וְכָל עוֹלָה קִפְצָה פִּיָּה". מסביר המצודות - "כל איש עולה יסגור פיו ויבוש מלדבר על כי יראה מפלאות ההשגחה". בב"א.

"מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי ה'".

לכו נרננה לה'

לסיום נביא דברים הנראים כנבואה ממש מאחד מגדולי מפרשי המקרא, רבנו עובדיה ספורנו, בפרושו לתהילים צ"ה, דברים המדברים בעד עצמם ביחס למציאות שלנו כיום, שלא נהיה חלילה כדור המדבר

אשר מאסו בארץ חמדה, וז"ל:

"זֶה הַמַּזְמֹר נֹאמַר עַל קִבּוּץ גְּלוּיֹת הַקּוֹדֵם לַיָּמֹת הַמְּשִׁיחַ לַמַּעַן יִוָּכַל הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל לְשׁוֹב בּוֹ בַּתְּשׁוּבָה כַּמְּבֹאָר בִּיחְזָקָאֵל.

ואמר לכו נרננה לה' אתם בני קיבוץ גלויות לכו נרננה בקול תודה על שהוציאנו מקרב האומות. באו נשתחוה ונכרעה אתם פדויי ה' בואו ונשתחוהו להודות לשמו עתה על אשר גמלנו, נברכה להכנע לפניו תמיד.

כִּי הוּא אֱלֹקֵינוּ וְאֲנַחְנוּ עִם מַרְעִיתוֹ שְׂרוּעָה אוֹתָנוּ דַּעָה וְהַשְׁכַּל בַּתּוֹרָתוֹ בַּעֲיוֹן וּבַמַּעֲשֵׂה וְצֹאן יָדוֹ הַיּוֹם בְּקִיבוּץ גְּלוּיֹת לְשִׁמְרָנוּ מִן הָאוֹמוֹת אִם בְּקוֹלוֹ תִשְׁמַעוּ לֵלַכְתּוֹ בְּדַרְכָּיו וּלְדַבְּרָהּ בּוֹ.

אֵל תִּקְשׁוּ לְבַבְכֶם כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ דוֹר הַמְּדַבֵּר, כְּאִמְרוּ 'רֵאִיתִי אֶת הָעַם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם קֶשֶׁה עוֹרֵף הוּא'. אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי בְּרֵאוֹתַי אוֹתָם רְשָׁעִים, נִשְׁבַּעְתִּי גַּזְרֵי דִין שֶׁלֹּא יִתְקַרַע אִם יִבּוֹאוּ שֶׁלֹּא יִבּוֹאוּ אֶל הַמְּנוּחָה וְאֵל הַנַּחֲלָה.

לִכֵּן אַתֶּם בְּנֵי קִיבוּץ גְּלוּיֹת, אֵל תִּהְיוּ כְּמוֹתֶם! שִׁמְעוּ בְּקוֹלוֹ לְהַבִּיט נִפְלְאוֹת מַתּוֹרָתוֹ וּמַצּוּוֹתָיו! וְלֹא יִגְזֹר עֲלֵיכֶם שֶׁלֹּא תִזְכּוּ לַיָּמֹת הַמְּשִׁיחַ כְּמוֹ שֶׁגִּזַּר עַל דוֹר הַמְּדַבֵּר שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ לָאָרֶץ."

נראה להוסיף: עיקר תפקידנו בעת הזאת להביט בנפלאות ההשגחה, להרגיש את הטוב והחסד הנפלא, שיש בגאולתנו, בזכות לשבת בארץ ישראל, לספר תהילות ה' ונפלאותיו עשר עשה ולרנן עליה בקול תודה. ולא להקשות לבבנו כאבותינו במדבר, כנאמר בתהלים (עח): **"מִסִּפְרֵים תְּהִלּוֹת יְיָ וְעֲזוֹזוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה... לְמַעַן יִדְעוּ דוֹר אַחֲרוֹן בְּנֵים יוֹלְדוּ וְיִקְמוּ וְיִסְפְּרוּ לְבְנֵיהֶם: וְיִשְׁמְחוּ בְּאֱלֹהִים כְּסֹלֶם וְלֹא יִשְׁכְּחוּ מַעֲלָלֵי אֵל וּמַצּוֹתָיו יִנְצְרוּ: וְלֹא יִהְיוּ כְּאֲבוֹתֶם דוֹר סוֹרֵר וּמְרֵה דוֹר לֹא הִכִּין לְבוֹ וְלֹא נֶאֱמְנָה אֶת אֵל רֹחוֹ... לֹא זָכְרוּ אֶת יְדוֹ יוֹם אֲשֶׁר פָּדָם מִנֵּי צָר."**

פרק י"ב

שירי ארץ חמדה

א. מנהגו של החרדים

רבי אלעזר אזכרי, נולד בשנת רצ"ג (1533) בצפת כבן למשפחה של מגורשי ספרד. למד הלכה וקבלה אצל גדולי עירו, ונסמך ע"י מהר"י בירב. רבי אלעזר היה תלמיד חבר בהלכה ובקבלה של גדולי דורו הרדב"ז, מרן רבי יוסף קארו, האר"י ותלמידו רבי חיים ויטאל, ועוד. נוסף להיותו למדן ופוסק היה דרשן ומשורר. חיבר פירושים על מסכתות בבבלי ובירושלמי, פירוש על ספר איכה ועוד, וכתב גם פיוטים, הידוע שבהם הוא 'ידיד נפש'.

'ספר חרדים' שחיבר כולל את מניין המצוות לפי השיטות השונות, והוא מסודר לפי המצוות של כל אבר ואבר. רבי אלעזר אזכרי נפטר בצפת בשנת ש"ס (1600), ורק סמוך לאחר פטירתו נדפס 'ספר חרדים' בפעם הראשונה.

בספרו הוא מספר על מנהג יפה שהיה להם, להתכנס בכל ערב ראש חודש בקרבו של ר' יהודה אלעי הקבור בין מירון לצפת ולשיר שם את השיר "ארץ הקדושה, יקרה חמודה" הובא לעיל סוף פרק ה'.

ב. גאולה באהבה

טעם מנהגם היה משום שמבואר בכוזרי על פי הפסוק בתהילים, שגאולתנו תלויה באהבת ארץ חמדה, אחד מהדברים המעוררים את אהבה הוא השירה.

לכן אספנו כאן רשימת שירים בהם נוכל ראשית להודות לה' על הזכות

שנתן לנו לגור בארץ ישראל - נחלת ה'. שנית נוכל בזה לעורר את האהבה לארץ חמדה, וגם להתפלל שנזכה לראות בקרוב בגאולה שלימה ושבנו בנים לגבולם והשיב לב אבות על בנים.

בזה נקיים את מצוות הנבואה: "כֹּה אָמַר ה' עוֹד יִשְׁמַע בְּמָקוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים חָרֵב הוּא מֵאִן אָדָם וּמֵאִן בְּהֵמָה בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם... קוֹל שָׁשׂוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה קוֹל אֹמְרִים הוֹדוּ אֵת ה' צְבָאוֹת כִּי טוֹב ה' כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ... כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוֹת הָאָרֶץ כְּבִרְאשֹׁנָה אָמַר ה'" (ירמיה ל"ג). לפי חלק מהמפרשים כוונת הכתוב היא, שנודה לה' על בנין ארץ ישראל (ה"כ כי אשיב" הוא נתינת טעם ולא כי של זמן). ב"ה היום זכינו שהארץ בנויה במצב שלא היה כדוגמתו מאז ימות שלמה המלך, ראוי לנו לקיים את מצוות הנבואה. בזה נזכה להחיש את המשך הגאולה באהבה.

כמובא בספר קול התור (פרק ב' ל"ט): "ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו וזוהי אחת מתכונותיו של יוסף ולא רק בדורו כי אם בכל דור ודור אשר הוא משיח בן יוסף מכיר את אחיו והם לא מכירים אותו. ומעשה שטן הוא המסתיר את תכונותיו של משיח בן יוסף שאין מכירין בעקבות משיחא וגם מזלזלים בהם בעוה"ר. כי לולא זאת היה כבר קץ לצרותינו. ואילו ישראל מכירים את יוסף, היינו עקבות דבן יוסף משיחא שהם קבוץ גלויות וכו' היינו נגאלים כבר בגאולה שלמה".

ג. רשימת שירים לפי א-ב

בְּיוֹם הַהוּא כָּרַת יי אֶת אַבְרָם כְּרִית
לְאֹמֶר לְזִרְעָה נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת:
קוֹם הַתְּהַלֵּךְ בְּאָרֶץ לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָה
כִּי לָהּ אֶתְנַנְּהָ: וּלְזִרְעָה עַד עוֹלָם.

בְּשׁוּב יי שְׁבוֹת עִמּוֹ יִגַּל יַעֲקֹב יִשְׁמַח
יִשְׂרָאֵל.

אָרֶץ אֲשֶׁר תִּמְיֵד עֵינַי הַשָּׁמַי' אֶלְקִיךָ
בְּה, מֵרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית
שָׁנָה.

בְּיוֹם הַהוּא יוֹשֵׁר הַשִּׁיר הַזֶּה בְּאָרֶץ
יְהוּדָה. פְּתַחוּ שְׁעָרִים וַיָּבֵא גוֹי צַדִּיק
שֹׁמֵר אֲמָנִים.

לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחִי, כִּי בֵיתִי בֵּית תַּפְלָח
יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים.

וְהֵבִיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירָה בְרָנָה, וְלִירוּשָׁלַיִם
בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם.

וְהִיא שְׁעֵמֻדָה לְאַבֹתֵינוּ וְלָנוּ, שְׁלֹא
אֶחָד בְּלִבָּד עֹמֵד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ.
(אֵלֶּא שֶׁבְכָל דוֹר וְדוֹר עוֹמְדִים
עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ.) וְהַקְדוּשׁ-בְרוּךְ-הוּא
מִצִּילֵנוּ מִיָּדָם.

וְהִיא בַיּוֹם הַהוּא, יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל,
וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהַנְּדָחִים
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַ'שֵׁם' בְּהַר
הַקְדֵּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם.

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירָה בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב,
וְתִשְׁכַּן בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ. וּבָנָה
אוֹתָהּ בְּקִרְוֹב בְּיָמֵינוּ בְּנֵן עוֹלָם, וְכִסָּא
דוֹד עֲבָדְךָ מִהַרָּה לְתוֹכָהּ תִּכְיֶן.

וּפְדוּיֵי יִי יִשְׁכּוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרָנָה
וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים שְׂשׂוֹן
וְשִׂמְחָה יִשְׁיִגוּ וְנָסוּ יְגוֹן וְאַנְחָה.

וְקִרְב פְּזוֹרֵנוּ מִבֵּין הַגּוֹיִם, וּנְפֻצוֹתֵנוּ
כִּנְס מִיַּרְכְּתֵי אֶרֶץ.

בְּשִׁיר וְקוֹל תּוֹדָה, נִבְרַךְ לְאֱלֹהֵינוּ.
עַל אֶרֶץ חֲמֻדָה טוֹבָה, שֶׁהִנְחִיל
לְאַבֹתֵינוּ. וּמְזוֹן וְצִדָּה, הַשְּׂבִיעַ
לְנַפְשֵׁנוּ. חֲסִדוֹ גָּבַר עָלֵינוּ, וְאַמַּת
'ה'שֵׁם'.

הוּא יִגְאֵל אוֹתֵנוּ בְּקִרְוֹב, וְיִקְבֵּץ
נְדָחֵינוּ מֵאֶרְבַּע כַּנְּפוֹת הָאֶרֶץ,
חֲבֵרִים כָּל יִשְׂרָאֵל וְנֹאמַר: אָמֵן.

הִנֵּה אֲנֹכִי שׁוֹלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵינוּ
הַנְּבִיא, לְפָנַי הוּא יוֹם 'ה'שֵׁם' הַגְּדוֹל
וְהַנּוֹרָא, וְהַשִּׁיב לָב אֲבוֹת עַל בָּנִים,
וְלָב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם.

הִנֵּה יָמִים בָּאִים, נֹאם 'ה'שֵׁם' אֱלֹקִים,
וְהִשְׁלַחְתִּי רָעַב בְּאֶרֶץ. לֹא רָעַב לְלֶחֶם
וְלֹא צָמָא לַמַּיִם, כִּי אִם לְשִׁמְעַת אֶת
דְּבָרֵי 'ה'שֵׁם'.

וּבֹא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל.

וּבָאוּ הָאֲבָדִים מֵאֶרֶץ אֲשׁוּר, וְהַנְּדָחִים
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַ'שֵׁם' בְּהַר
הַקְדֵּשׁ, בִּירוּשָׁלַיִם.

וְהֵבִיאֹתִים אֶל הַר קְדְשִׁי וְשִׂמְחַתִּים
בְּבֵית תַּפְלָתִי, עוֹלֵתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם

וְאֶנְחֵנוּ עִמָּךְ וְצִלְמֶךָ, וְחַכְמַיִם לַעֲשׂוֹת
רְצוֹנֶךָ.

כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה'שֵׁם' עִמּוֹ וְנִחַלְתּוּ לֹא
יַעֲזֹב. ה'שֵׁם' הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ
בְּיוֹם קִרְאָנוּ.

כִּי ל'הֵשֵׁם' הַמְּלֹכָה וּמוֹשֵׁל בְּגוֹיִים.
כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדִבֶּר ה'שֵׁם'
מִירוּשָׁלַיִם.

כִּי נַחֵם ה'שֵׁם' צִיּוֹן נַחֵם כָּל חֲרֻבֹתֶיהָ
וַיִּשֶׂם מִדְּבָרָה כְּעֵדוֹ וְעֲרֻבְתָּהּ כְּגֹן
'הֵשֵׁם', שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמְצָא בָּהּ תוֹדָה
וְקוֹל זִמְרָה.

מִהֲרָה ה'שֵׁם' אֶלְקִינוּ, יִשְׁמַע בְּעָרֵי
יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם, קוֹל שִׁשׁוֹן
וְקוֹל שִׁמְחָה, קוֹל חֲתָן וְקוֹל כַּלָּה.

נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֶר אֱלֹהֵיכֶם, דַּבְּרוּ
עַל רֹב יְרוּשָׁלַיִם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ.

עַל חוֹמֹתֶיהָ יְרוּשָׁלַיִם הַפְּקֻדְתִּי
שְׁמֵרִים כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה.

עוֹד יִשְׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת
יְרוּשָׁלַם קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה קוֹל

וְתִחְזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׂוֹבָה לְצִיּוֹן
בְּרַחֲמִים, וְהִשָּׁב אֶת הָעֲבוּדָה לְדַבֵּר
בִּיתָה, וְלִירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה.

יִבְנֶה הַמֶּלֶךְ עִיר צִיּוֹן תְּמַלֵּא, וְשֵׁם
נְשִׂיר שִׂיר חֲדָשׁ וּבְרִנָּה נַעֲלֶה.

יְבָרְכֶךָ ה'שֵׁם' מִצִּיּוֹן, וְרֵאָה בְּטוֹב
ירוּשָׁלַיִם, יְבָרְכֶךָ ה'שֵׁם' מִצִּיּוֹן כָּל
יְמֵי חַיֶּיהָ. וְרֵאָה בְּנִים לְבָנֶיהָ, שְׂלֹמִים
עַל יִשְׂרָאֵל.

כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה,
לָךְ אֶתְנַנֶּה וְלִזְרַעֲךָ עַד עוֹלָם. לָךְ
אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרַךְ כָּל מִינֵי
תְבוֹאֲתֶיהָ לְטוֹבָה וְתֵן בְּרַכָּה עַל פְּנֵי
הָאֲדָמָה.

כִּי בָחַר יי בְּצִיּוֹן אֹהֶל לְמוֹשֵׁב לוֹ: כִּי
יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה יִשְׂרָאֵל לְסִגְלָתוֹ.

כִּי בְשִׁמְחָה תֵּצֵאוּ וּבְשִׂלֹם תִּזְכְּלוּ,
הַהָרִים וְהַגְּבְעוֹת יִפְצְחוּ לְפָנֵיכֶם רִנָּה,
וְכָל עַצֵּי הַשָּׂדֶה יִמְחֵאוּ בָּךְ.

כִּי הִרְבִּיתְּ טוֹבוֹת אֵלֶי. כִּי הִגְדַּלְתְּ
חֲסִדֶּךָ עָלַי. מַה אֲשִׁיב לָךְ? וְהַכֹּל
שָׁרָה! לָךְ הַשָּׁמַיִם, אַף אֶרֶץ לָךְ.

שָׁבְחֵי יְרוּשָׁלַיִם אֶת ה'הַשֵּׁם' הַלְלֵי
 אֱלֹהֵי צִיּוֹן. כִּי חֲזַק בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ
 בְּרַךְ בְּנֵיךָ בְּקִרְבְּךָ.

שׁוֹשׁ אָשִׁישׁ ב'הַשֵּׁם' תְּגַלֵּן נַפְשִׁי
 בְּאֱלֹהֵי, כְּחַתְּנוּ יִכְהֶן פֶּאֶר וְכַכְלֶה
 תַּעֲדָה כְּלִיָּה.

שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתַגְלֵן הַעֲקָרָה בְּקִבּוּץ
 בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה, בְּרוּךְ אַתָּה
 ה'הַשֵּׁם' מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבְנֵיהָ.

שִׁישׁוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילּוּ בָהּ כָּל
 אַהֲבֵיהָ. עַל הוֹמֵתֶיךָ עִיר דָּוִד הַפְּקֻדָתִי
 שְׁמָרִים כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה.

שִׂמְחָה לְאַרְצֶךָ וְשִׁשׁוֹן לְעִירֶךָ,
 וְצִמִּיחַת קֶרֶן לְדָוִד עַבְדְּךָ, וְעִרִיבֵת
 נֵר לְבֶן יִשְׁי מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ.

שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילּוּ בָהּ כָּל
 אַהֲבֵיהָ שִׁישׁוּ אַתָּה מְשׁוֹשׁ כָּל
 הַמְתְּאֲבָלִים עֲלֶיהָ.

תּוֹרַת ה'הַשֵּׁם' תְּמַיְמָה, מְשִׁיבֵת נַפְשִׁי.
 עֲדוֹת ה'הַשֵּׁם' נֶאֱמָנָה, מְחַכֵּמַת פֶּתִי.

חָתְנוּ וְקוֹל כְּלֶה קוֹל אֲמָרִים הוֹדוּ אֶת
 יי צְבָאוֹת כִּי טוֹב יי כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדּוֹ.

צְהִלֵי וְרַגְלֵי יוֹשְׁבֵת צִיּוֹן, כִּי גְדוֹל
 בְּקִרְבְּךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל.

צִיּוֹן הִלְא תִשְׁאַלֵי לְשָׁלוֹם אֲסִירֶיךָ.

קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע, נְהִי בְכִי תִמְרוּרִים,
 רַחֵל מְבַכָּה עַל בְּנֵיהָ, מֵאַנְהָ לְהַנְחֵם
 עַל בְּנֵיהָ כִּי אֵינְנָהּ. מִנְעִי קוֹלֶךָ
 מִבְּכִי וְעֵינֶיךָ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר
 לְכַפְּעֵלְתֶךָ, וְשָׁבוּ מֵאַרְצֵי אוֹיְבֵי. וְיֵשׁ
 תַקְוָה לְאַחֲרֵיתֶךָ נָאִם ה'הַשֵּׁם' וְשָׁבוּ
 בְנִים לְגִבּוֹלָם.

קוֹל צְלִפְנֵךְ נִשְׁאֹו קוֹל יַחְדּוֹ יִרְנְנוּ כִּי
 עֵין בְּעֵינוּ יִרְאוּ בְּשׁוֹב יי צִיּוֹן.

רְבוֹת מְחֻשְׁבוֹת בְּלֶב אִישׁ וְעֵצַת
 ה'הַשֵּׁם' הִיא תְּקוּם, עֵצַת ה'הַשֵּׁם' לְעוֹלָם
 תַעֲמֹד, מְחֻשְׁבוֹת לָבוּ לְדֹר וְדֹר.

שְׂאֵי סָבִיב עֵינֶיךָ וְרֵאֵי, כָּלֶם נִקְבְּצוּ
 כְּאֹו לָךְ, בְּנֵיךָ מִרְחוֹק יָבֹאוּ, וּבְנֵתֶיךָ
 עַל צַד תִּאֱמָנָה.

פרק י"ג

גאולה תתנו לארץ - הלכה למעשה

למדנו רבות בחוברת על **בנית ארץ ישראל** כאמצעי נפלא לקרב את הגאולה, במיוחד כאשר אדם עושה זאת בשביל לקרב את הגאולה, הרי יש בזה מצוות רבות מאוד: קידוש השם היותר גדול שיכול להיות (כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון), לתקן עולם במלכות ש-די, גאולת ישראל ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, כל המדרגות יתגלו וישתלמו וכל ההבטחות תתקיימה. ממש זכות גדולה עד לשמים.

וכך היה אומר הגר"א בהתרגשות רבה: לתלמידיו שהבטיחו לו נאמנה לנסוע לארץ הקדש,

"אשריכם שתזכו לקיים מצות ישוב ארץ ישראל השקולה כנגד כל המצות שבתורה, אשריכם שתזכו להיות שותפיו של הקב"ה השב שבות יעקב ומשכנותיו ירחם, הבונה ירושלים, המציב גבול אלמנה, המרחיב גבול ישראל, אשריכם שתזכו לקיים מצות הרחבה, עפ"י צו הנבואה הרחיבי מקום אהלך (ישעיה נד) שמצוה זו תביא את קיבוץ הגלויות ברחמים, ככתוב שם אחריה, כי ימין ושמאל תפרוצי זרעך גויים ירש וערים נשמות יושיבו וגו' וברחמים גדולים אקבצך" (ספר כי בחר ה' בציון).

א. המלחמה בצפון

גם היום יש בידנו אפשרות לקיים: "ימין ושמאל תפרוצי זרעך גויים ירש", להשתדל שכל הארץ תהיה בידי עם ישראל. וכאשר נזכה ל'והיה ה' למלך על כל הארץ' יתקיים בנו גם המשך הפסוק "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

בצפון הארץ מתנהלת מלחמה שקטה, ישנם גופים אנטי יהודים שמנסים לקנות אדמות בגליל וכך יהיה להם שליטה באיזור. לנו יש מצווה גדולה לדאוג ליישב את ארץ ישראל בבתים ובעצים ככתוב (ויקרא יט, כג): "וְכִי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מֵאֲכָל וְעַרְלַתֶּם עַרְלַתוֹ אֶת פְּרִי שְׁלֹשׁ שָׁנִים יְהִי לְכֶם עֲרָלִים לֹא יֵאָכֵל". כתב האור החיים: ג' מצות נאמרו כאן. א' ביאת הארץ. ב' לנטוע כל עץ מאכל לשבח הארץ. ג' לנהוג שני ערלה.

בויקרא רבה כאן כתב: "מתחלת ברייתו של עולם לא נתעסק הקדוש ברוך הוא אלא במטע תחלה הה"ד (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן, אף אתם כשנכנסין לארץ לא תתעסקו אלא במטע תחלה הה"ד כי תבאו אל הארץ". ובמדרש שם: "כִּיֹּן שָׁנְכִנְסוּ יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ אָמַר לָהֶם מִשֶּׁה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִכֶּם יִטְעוֹן מִכּוֹשִׁיָּה וַיִּפּוֹק וַיִּנְצוֹב לִיה נְצִיבִין, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם".

ב. לחזק את הצפון, לא פחות מהשומרון

הרבה יהודים מודאגים בצדק על שטחים ביהודה ושומרון (הגדה המערבית) הנמסרים לאלה המתנגדים בגלוי לכל מדינה יהודית בכל גודל. למרבה הצער, זה לא שם זה נגמר. כל מה שעלינו לעשות הוא לנסוע דרך צפון הגליל כדי לראות השתלטות הולכת וגדלה על ידי אזרחי ישראל הערבים. לאמיתו של דבר, רוב אוכלוסיית הגליל היא ערבית.

למרבה הצער, רוב האדמות במדינת ישראל הן בבעלות ממשלתית והרבה התישבות בלתי חוקית מתקיימות על אדמות אלה. במקביל, משפחות יהודיות רבות שאינן דתיות באזור התפתו למכור את אדמותיהם הפרטיות למחירים ששולמו על ידי המשקיעים הערבים.

מבצע "קנה חלקת ישראל" התחיל מאמץ לפני כמעט עשור להנחיל בעלות יהודית על ארץ ישראל. קרקעות פרטיות רבות נמכרו במשך השנים בחבילות של 5 דונם, 10 דונם ועוד.

עם זאת, המפתח לחיזוק הריבונות היהודית הוא על ידי המוני יהודים

המחזיקים בארץ ישראל, ובו בזמן מעסיקים יהודים צעירים לעבוד את אותה אדמה, כדוגמת החלוצים הראשונים. מסיבה זו "קנה חלקת ישראל" החלו לקדם את רכישתם של קטעים צנועים בארץ ישראל. ככל שיותר יהודים רוכשים חלקים מארץ ישראל, כך מתחזקת אחיזתה של האומה היהודית בארץ.

ג. קנה אדמה בארץ ישראל

כל יהודי יכול לדאוג שהאדמות בארץ ישראל יהיו בבעלות יהודית, על ידי קניית חלקת אדמה ע"י חברת השקעות "באהבת ישראל" בע"מ - Joel Busner. החברה תיטע בחלקת האדמה שלו עצים, ויקיימו בהם כל מצוות התלויות בארץ (ערלה, שביעית, תרומות ומעשרות, לקט, שכחה ופאה) כדת וכדין לא על פי היתר מכירה וכדומה.

החברה לא רק קונה קרקע מידי גויים, כי לא כל פעם זה גוי שמוכר. מה שמאוד נפוץ הוא שהרבה יהודים רוצים להתפטר ממשקים שלהם ובגין סיבות שונות מוכרים לגויים, יש הרבה גויים שמוכנים לקנות קרקע בארץ משום אינטרסים שלהם ואין כל כך הרבה יהודים שרוצים לטפל במשק. "קנה חלקת ישראל" דואגת לקנות מהם את הקרקעות, כדי שישארו בידיים יהודיות.

ד. פרטים ומידע

ניתן לברר פרטים בטלפון 04-675-0823 (להשאיר הודעה מפורטת ויחזרו אליך) או
בפקס 04-622-5364

בדואר אלקטרוני: info@buyapieceofisrael.com

שאלות לגבי בירורים הלכתיים על הנושא ייענו ע"י שכני, יהודי החרד לדבר ה', הרב ישראל קניאל שליט"א

כתובת האתר, שהוא באנגלית: <http://www.buyapieceofisrael.com>

יש 2 רבנים עיקריים שממליצים על העסק שמכתביהם מופיעים באנגלית באתר:

הרב זאב לפ, מרא דאתרא מושב מתתיהו וראש ישיבה גדולה במתתיהו. הרב שלום גולד, רב קהילת זכרון יעקב בירושלים

ה. הקרקעות ומחירים

1/36 מדונם (כמעט 28 מ"ר) - 1800 דולר

1/2 דונם (500 מ"ר) - 13 אלף דולר

דונם - 25 אלף דולר

מחיר הרכישה כולל: מחיר רכוש, מס קניה, דמי רישום, שכר טרחת עורך דין ו 4 - שנות פיתוח ודמי ניהול.

השטח נירשם בטבו - רשות המקרקעין של מדינת ישראל, על שמו של הקונה על ידי עורך דין.

הערה: אם בן אדם אחד קונה ב\$1800 אז הוא צריך לחכות עד שמתווסף עוד אנשים לגמור חצי דונם או דונם העו"ד לא יטרח עבור יחידה קטנה לרשום מיד כל קנייה קטנה בטאבו בנפרד. רכישת חצי דונם או דונם שלם נרשמה מיד.

ו. תשואה

מובן כי בארבע השנים הראשונות (ערלה) אין הכנסה צפויה מזיתים המיוצרים על ידי עצי זית. לאחר ארבעת השנים, הזיתים ייקצרו בכל עונת הסתיו המאוחרת. זיתים אלה יובאו לבית בד ויוצרו בשמן קר באיכות גבוהה. השמן בלחץ טרי יהיה מאוחסן במיכלים גדולים במשך כמה חודשים כדי לאפשר משקעים מיותרים להתיישב ולאחר מכן את השמן יהיה בבקבוקים בגדלים שונים ונמכר לצרכנים מודעים איכות על ידי הניהול. ההנהלה תמשיך לעשות את כל הדרוש ולשלם את כל ההוצאות ועבודה כדי להבטיח את התוצאות השנתיות הטובות ביותר האפשריות.

ברוב המקרים, האדמות שאנו נוטלים על מנת לנהל אינן מטעי זיתים וצריכות להתפתח. בשל מצוות ערלה לא ניתן לקצור את הפרי במשך עד 4 שנים, הקונה של הנכס לא יראו הכנסה בכלל בתקופה זו. יתר על כן, בשנים הקרובות יראו הכנסה אבל לא מאוד כמו עצים צריכים לגדול במשך 8 או 9 שנים כדי באמת להתחיל לשים תשואות מרשימות של זיתים לכל עץ.

חלוקת הכנסות: ההנהלה תהיה אחראית ל - 100% מהוצאות האחזקה, העבודה ושיווק המוצר הסופי. בתמורה תקבל ההנהלה 75% מהמכירות ברוטו והקונה [הבעלים] יקבלו 25% מהמכירות ברוטו.

חלק ניהול זה של החוזה יחודש אוטומטית בסוף כל תקופה של 4 שנים. לא יהיו דמי התחלה נוספים לאחר התקופה הראשונית של ארבע שנים.

פרק י"ד

מזמור לתודה – מזמור לדור הגאולה

בנבואת ירמיה (ירמיה, לג) נאמר: **"עוֹד יִשְׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה קוֹל אֹמְרִים הוֹדוּ אֶת יְיָ צְבָאוֹת כִּי טוֹב יְיָ כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ"**.

רבותינו למדו שהקול החמישי הנ"ל בנבואת ירמיה רומז על מזמור לתודה, אותו ישירו בדור הגאולה. כמו שכתב מרן הבית יוסף (אורח חיים סימן נ"א): **"כתוב בספר אורחות חיים, ש'מזמור לתודה' מצוה למשוך אותו בנגינה ולנגן. כדאמרינן כל השירות עתידות ליבטל, חוץ מ'מזמור לתודה'". עכלה"ק.**

מקור דברי הארחות חיים האומר **"כל השירות עתידות ליבטל, חוץ מ'מזמור לתודה"**, מצינו בפסיקתא דרב כהנא (פרשת אמור פ"ט): **"לעתיד לבוא כל הקרבנות בטילות וקרבת תודה אינו בטל לעולם, כל ההודיות בטילות והודיית תודה אינה בטילה לעולם"**. הרי לנו מפורש במדרש ש"הודיית תודה אינה בטילה לעולם".

הפסיקתא ממשיך ומביא ראיה לדבריו: **"הדא דכתיב (ירמיה לג, יא), 'קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות כי טוב ה' כי לעולם חסדו' - אילו ההודיות. ו'מביאים תודה בית ה' - זה קרבן תודה"**.

היינו שמקור הפסיקתא הוא מלשון הפסוק: **"קול אומרים הודו את ה' צבאות" והיאך יודו לה' צבאות, על זה ממשיך הכתוב ואומר שידו לו בתיבות אלו "כי טוב ה', כי לעולם חסדו" - אשר תיבות אלו אנו מוצאים**

אך ורק ב"מזמור לתודה", בפסוק "הודו לו ברכו שמו כי טוב ה', לעולם חסדו". מהקול החמישי בירמיה למד האורחות חיים, שמזמור לתודה לא יתבטל לעתיד לבוא.

"מזמור לתודה" הוא גם הפרק המסכם והחותם את ששת פרקי הגאולה - הנאמרים בקבלת שבת (צ"ה (לכו נרננה) - ק), והוא שיאה ותכליתה.

ניצני החזון הנבואי

מה נפלא לראות כיצד בדורנו, דור הגאולה, לא אתחלתא אלא כבר בעיצומה של גאולה, מתקיימת נבואת ירמיה, ופרק מזמור לתודה שגור בפייהם של כל ישראל, ועל כל דבר טוב ונפלא אומרים הם - קול אומרים הודו - במזמור לתודה, וב"ה זוכים לראות ישועות עצומות במזמור זה.

זכינו להוציא חוברת נפלא - טוב להודות על מזמור לתודה, לסייע לאמירת מזמור לתודה בכוונה ובהתעוררות הלב. מעלתו וסגולתו של המזמור, חשיבות אמירתו בנגינה. וכן פרק נפלא על חשיבות אמירת מזמור לתודה בנישואין.

את החוברת 'טוב להודות - על מזמור לתודה' ניתן להשיג בכל רחבי הארץ. לשמיעת המוקד הקרוב לביתך ניתן להתקשר לטלמסר : (22) 079-5420-539.

הישועה למחיר מליצה

מעשה מופלא על סיוגא אחיג' מ'מסור לגדה', - מפי עד ראיה: "בדרכי מאומר באיזה מידושים אביג שמש, אקמ אוגי חבר טרמפ עד איציאה מהעיה, משג בכנני אהמשיך פנסיצה באוטובוס אביג שמש. בגמנה עמדו קבוצה של שלושה אכרכים מביג שמש ואחרו שאין במסן הקרוב אוטובוס. אלאאגי מה הם יעשו, השיבו, כי אחרו עכשיו 'מסור לגדה' ועל כן סמוכים ובוטחים הם שה' ימנן עבוקם טרמפ עד הביג...

הנחתי גבה ושאלתי: מניין הביטחון הזה?! והם השיבו בקול כי כך דרכם, אהידי
 'מזמור לגדה' כשהם מצפים אישעה, ואח"כ שוב כאשר הם צוכים אישעה, ופעם שאיש
 בסוף, כאשר הם יורדים מהטחם. ולא היגה פעם אחת שלא זכו אישעה...

עמתי והסבכתי מהצד. זה היה נראה מעט מוצר, אבל מיכתי אכאז מה יעלה בקולם...
 לא חלפו חמש דקות, וחוניג שיחג ריקה עצרה והציעה לנו אלול המחיר מוצל מאוד.
 שמתי על ההצעה, והודעתי אקבוצה שיש כאן נסיעה מוצל, אך אהפגתי הם סדכו
 ואחרו כי גיעה ישועה מושלמת, אלא כל הוצאות מחוץ!... סקרנתי הגבחה ...

כעבור עוד כמה דקות עצר רכב גדול ונח, ושאל אם מישהו צריך אהיג שש - בדיוק
 אכזר שבו אני והארכים אגודתיים! עיני כולנו אטחם, והוא פגח בנסיעה. הארכים
 כבר חלחו 'מזמור לגדה' פעם נוספת, אך אני, שיצר הסקרנות בעד בי אהיגן אג
 העניין לעומקו, שאלתי אג הנהג מהיכן היע. הנהג השיב כי היע אהיג באולמי צועהיא.
 גמתי ושאלתי אוגו מדוע לא נסע דרך כביש גשע, שמהיר הדכה יוגר? הנהג חייר
 ואחר כי באתה הוא היה בדרכו אכביש גשע, אך אפג נכנסה בו מחשה שאולי בשעה
 מאוחרת כזו ישנן אנשים כניסה לעיר שמתינים אטחם. "והי בשבילי זה גוספג של
 כמה דקות אכד", אחי, "והנה, אגם אכן מיכתיג אטחם"...

שאלתי, אפני כמה דקות יצא מצועהיא - נמצאו דבריו מכוונים בדיוק אאוגו קע
 שהארכים פצחו ב'מזמור לגדה'... איולוי שכתיג אג הנעשה, הייג אקשה אהאחין,
 אך עגה שוכחתי אכאז אג כומה של גדה, גמתי הויבי אפנסחו בדרכים אהען ישעו
 וייהנו מעצה מופלאת זו!!" (מתוך 'טיה הקהילה' גשי גשע"ט)